

14

מדינת ישראל

משרדי הממשלה

משרד _____

תפארת נשי - כרובת הכותל

2/95 - 2/96

מס' חיק מקורי _____

5

מחלקה _____

ילת נשים ברחבת הכותל

ג-4/13299

R0005r33

2-108-7-6-3

תאריך הדפסה: 03/01/2021

מר ש. שבס:

בוקר טוב. אני מבין שבמסגרת העבודה של הועדה שאני עומד בראשה, אני צריך לשמוע אתכן ואת כל מה שיש לכן לומר בנושא התפילה בכותל. אני פגשתי אתכן בכותל ועם חלק מכן נפגשתי גם בחוץ לארץ. עכשיו אנו נמצאים במעמד של שיחות.

בבקשה, אתן תציגו את דבריכם.

פרופ' פ. רדאי:

אנו מייצגות את נשות הכותל. אנו הכינונו חומר תמציתי (מכל המסמכים המקוריים) על הדברים שנדבר עליהם היום. אני בטוחה שאתה מכיר את העובדות, אבל אולי כדאי להבהיר את העניין בכמה משפטים כדי שחלק מאנשי הועדה או אנשים אשר מייצגים מנכ"לים של משרדים שונים אשר לא מכירים את כל הרקע.

מר ש. שבס:

גם אני לא מכיר חלק מהנוכחים. תאמרי לי בבקשה,

מי נמצא מצידכם?

פרופ' פ. רדאי:

אני עו"ד פרופ' רדאי, לימיני יושבת עו"ד מישיקו ואנו מייצגות את נשות הכותל. נמצאות כאן מספר נשים מארצות הברית ומישראל, כולן נשות הכותל מלבד פרופ' שלוי. נמצאת כאן סאני קורדה, שחגגה את חגיגת הבת-צווה

שלה ליד הכותל, היא לא שייכת לנשות הכותל בינתיים, והיא תדבר על כך.

אנו ניתן להן לדבר בעצמן והן יסבירו מדוע חשוב להן כל כך להתפלל מול הכותל המערבי בקול רם מתוך ספר התורה בקבוצות תפילה כשהן עטופות בטלית. זה חשוב להן לא פחות מלכל יתר הנוכחים והמתפללים על-יד הכותל. הכותל הוא מרכז תרבותי, דתי ולאומי עבורן כמו עבור כל יתר עם ישראל.

אני אקדים ואומר (לאילו שלא יודעים) שהתפילה של נשות הכותל היא תפילה שנערכת על פי ההלכה האורתודוקסית ולפי דעותיהם של פוסקים אורתודוקסים. כלומר, אנו לא בודקים את דעותיהן והשתייכותן של נשות הכותל באופן אישי, אך הן מתפללות בדרך אורתודוקסית על פי ההלכה.

מהנסיון שלהן ליד הכותל להתנגדות של מיעוט אלים לתפילה שלהן, גרם לכך שהרב ג' (רב הכותל) אסר עליהן להתפלל ב"עזרת נשים" ברחבת הכותל לפי דרכן, ובעקבות כך הן פנו לבג"ץ, אשר החליט שיש להן זכות וחופש גישה לכותל, להתפלל בדרכן (כפי שאמרתי). יחד עם זאת, בג"צ הבהיר לוועדה הזאת להחליט ולמצוא דרך למימוש הזכות, ובכך אנו תלויות בכס. צריך למצוא את הדרך הנאה והטובה לממש את זכותן של נשות הכותל - שהוא דבר כל כך טבעי ופשוט - להתפלל ליד הכותל.

(אני מעבירה לחברי הועדה קטעים עיקריים שנלקחו ממסמכים כאסמכתאות. אם יש צורך בעותקים נוספים, אשמח להעביר אליכם). ברשותך, האם אפשר להקליט את הדיון?

מר ש. שבס:

אי אפשר להקליט, זה דיון פורמלי (מסיבת עיתונאים אפשר להקליט אבל בדיון פורמלי אי אפשר להקליט).

פרופ' פ. רדאי:

ד"ר סוזן ארנוף תציג את עמדתה. היא הגיע אתמול מארצות הברית במיוחד לדיון הזה. היא הגיע למרות שהבן שלה חולה, אני אומרת זאת רק כדי להדגיש עד כמה הנושא חשוב לכל מי שנוכח כאן.

עו"ד ש. זינגר:

אתם תוכלו לצרף את הפסיקה ההילכתית?

פרופ' ס. ארנוף:

מר שבס, מר קלעג'י, מר בן-ארי, גב' ארד, גב' בן-שאול וייס, מר רוזנברג: שמי סוזן ארנוף, אני פרופסורית לכלכלה במכללה הקהילתית של קינגסבורו באוניברסיטת ניו-יורק. אני חברה בקבינט הנשים של המגבית המאוחדת לישראל (UJA) וחברה לשעבר של ההנהלה. אני אחת מחברי הדירקטוריון של הייאס (HIAS), החברה למען מהגרים יהודיים, דירקטורית של "עגונה" ואחת ממנהלי הוועדה הבינלאומית למען נשות הכותל.

אני מופיעה לפניכם היום כנציגת הוועדה הבינלאומית למען נשות הכותל ואלפי תומכינו, וכמייצגת מעל שש מאות הנפשות שכתבו אליכם. אנו יודעות, משום שהם שלחו לנו עותקים, ולמען הארגונים היהודיים המבוססים המייצגים מעל שלושה וחצי מליון יהודים, אשר שלחו לכם מכתבים התומכים בזכות האשה היהודית לתפילה בקבוצה - בכבוד בשלוש, עם תורה וטלית, ליד הכותל המערבי.

הארגונים האלה כוללים את נשות הדסה; הקונגרס היהודית האמריקני; הוועד היהודי האמריקני; כנסת הרבנים; בתי הכנסת המאוחדים של היהדות המסורתית; ליגת הנשים למען היהדות המסורתית; הכינוס המרכזי של רבני

אמריקה; אחדות הקהילות האמריקניות העבריות; פדרציית אחדות הנשים של בתי כנסת רפורמיים; כנוס הרבנים הרקונסטרוקטיביים; המכללה לרבנות הרקונסטרוקטיבית; פדרציית בתי כנסת רקונסטרוקטיביים, והאקדמיה לדת.

אני מודה לכם על הסכמתכם לשמוע אותנו היום.

ב-1.12.88 (לפני שש שנים ויותר), הגיעו כמאה נשים יהודיות מכל קצוות העולם היהודי המייצגות ביניהן את הטווח המלא של הדעה היהודית, הפוליטית והדתית, ברגע של קדושה ואחדות על הכותל המערבי. נשים אלו היו בירושלים ב"כנס הבין-לאומי הראשון של פמיניסטיות יהודיות". בשעה שהתקיים הכינוס, העולם היהודי היה שרוי במחלוקת "מי הוא יהודי", ואווירת איבה, השמצות ושנאת אחים השתלטה.

רבקה האוט, מלומדת בתלמוד, שהינה אישה אורטודוקסית מברוקלין ומחלוצות קבוצות תפילה לנשים לפי ההלכה, חשבה לעצמה שזאת תהיה הזדמנות לביטוי אהבת ישראל ואהבת חינם אם קבוצת נשים המייצגות דרכים שונות, תבוא לכותל להתפלל יחד, ויתעלו מעל כל המבדיל ביניהן כיחידות אל המאחד אותנו כנשים וכיהודיות, במעשה אחדות ותיקון. הנשים יצאו מהכנס ביום חמישי, יום בו קוראים מהתורה בסדר תפילת הבוקר הרגיל - היה זה אמור להיות בוקר תפילה, קריאת תורה, ושמחה וחגיגת אור - בואו של חג החנוכה בתוך חשכת החורף וגם תוך חשכת החזיון המביש של יהודים השונאים יהודים.

מאז אותו יום בכסלו 1988 - מאות פעמים יצאו נשות הכותל, קבוצת נשים ישראליות ונשים מהתפוצות המבקרות או הלומדות בארץ, לכותל. הן חגגו חתונות, לידות, בנות-מצווה ואירועים "ראשונים" אחרים: הפעם הראשונה בה אשה נגעה או קראה מספר תורה; הפעם הראשונה בה אשה נקראה לתורה בשמה לשם עליה. הנשים הלכו בקור, בגשם, בחום. הן קמו השכם, לפני העבודה, להמשיך את מסורת התפילה הקבוצתית של נשים בכותל, את מסורת האחדות בין נשים ושמחות נשים. הן יצאו בהתאמה מוחלטת עם ההלכה ועם החוק הישראלי, המבטיחים חופש גישה לאתרים קדושים. הן יצאו מתוך יחס של כבוד האחת כלפי חברתה, מלאות יחס של יראת כבוד לאתר הקדוש, וכן - מתוך כבוד אפילו לאלו שלא הסכימו עם צאתן. הן, נשות

הכותל, ואנו, הועדה הבין-לאומית למען נשות הכותל, מאוחדות אנחנו כאחת.

כפי שחברי הועדה הזאת יודעים היטב, במשך החורף, האביב וקיץ 1989, היו נשות הכותל קרבנות לאלימות מחרידה מידי מיעוט מתפללים אחרים. רוב ציבור המתפללים לא שמו לב, או הודו לנשים בעד תפילתן היפה. עם זאת, השלטונות לא הגנו על זכויות הנשים לתפילתן לפי חוק המדינה, ולא רסנו את האלימות של המיעוט. משרד הדתות הכניס "שומרות" כדי להוציא את הנשים בכוח, והמזעזע מכל הוא, שהוא קבע שכל נגיעת יד של אשה בתורה, ותפילה בקול רם של נשים בסביבות הכותל, הם עבירות פליליות. לדאבון הלב, בני אדם שהם יהודים אבל נשים, המתפללות בקבוצה עם ספר תורה - יושות עליהן קנס או יחוייבו במאסר.

נשות הכותל המשיכו ללכת לכותל והתפללו שם בלחש, את תפילתן הן סיימו בקול רם ובצהלה בקריאת התורה לפי ההלכה במקום אחר בעיר העתיקה.

העובדה שנשים יהודיות לא יכולות להתפלל בצורה חופשית ליד הכותל, מהווה חתירה מתחת לאושיות המשפט הישראלי, ובושה למדינת ישראל, שחייליה סיכנו והקריבו את חייהם ב-1967 כדי להחזיר את הכותל לידיים יהודיות, על מנת שלעולם לא ייאסר על יהודי לגשת במלוא הגאווה לכותל עם ספר תורה בידיו. הכאב שגרמו לנו הגויים לאורך מאות שנים בכך שאסרו או הגבילו תפילה קבוצתית חופשית בכותל, זהה לסבל שיהודים, נציגי הרבונות היהודית, גורמים עתה ליהודים אחרים: נשים יהודיות.

אבסורדית הטענה, שיש לחסום קבוצות תפילה של נשים מלהתפלל בכותל בשל היות הדבר חידוש. הרבה מנהגים חדשניים נראו ונתקבלו בכותל מאז שהוחזר לידיים יהודיות: חגיגות בר-מצווה בליווי כלי נגינה וטכסי חופה וקידושין; טכסי צבא הגנה לישראל, טכסים לזכר חללי צה"ל ולקרבת השואה.

למה לא נשים המתפללות יחד עם ספר תורה? ה"סטטוס קוו" השתנה הרבה פעמים מאז 1967 ובצדק. המבנה הפיזי של הכותל עצמו השתנה מאד מאז שנת 1967. ברחבת הכותל המערבי מתאסף עם שהינו חופשי לחגוג ולזכור, הכותל איננו עוד רק מקום לאבלות, כפי שעשו אותו אוייבנו במשך מאות שנים. לפי איזו מידה של צביעות אסורים ומגונים חידושים בכותל, רק כאשר מדובר בנשים?

אנו יודעות שיש כאלה שמתנגדים למנהגנו - שלא יצטרפו לשורותינו, אבל יחד עם זה, שיכבדו את זכותנו להתפלל בשקט, כמו שאנו מכבדות את זכותם. הסובלנות היא עצם היכולת לקבל מינהגים איתם אינך מסכים. כדברי נשיא בית המשפט העליון מאיר שמגר בתיק זה, הסובלנות היא הגורם שנעדר עד עתה, ומעתה עליה לגבור. אם אלה העומדים נגדנו לא יקבלו את צו הסובלנות של הנשיא שמגר, מוטלת החובה על מדינת ישראל להבטיח את שלטון החוק ולוודא, שלא האלימות ולא האיומים לאלימות, יכתיבו את המדיניות. אם לא כן - הרי המדינה תתן פרס לאלימות, ותוותר על אחריותה היסודית: לתמוך בחוק ולהגן ללא פשרות על מימוש זכויות המובטחות על ידי החוק.

לא תפילתנו היא המחללת את האתר הקדוש, אלא האלימות ושיתוף הפעולה של הרשויות עם דרכיה ועם דרכי ההפחדה והכפיה, הם שמחללים אותו. על המדינה לרסן את האלימות, ולא את הנשים בתפילתן.

לא יתכן שעצם נגיעתה של אשה בספר תורה ייקרא "חילול", ושנשים יהודיות המתפללות כמונו ייקראו: "זונות העושות את עבודות השטן" - מפי רבנים ידועים - הצהרות מגונות שנכללו בתשובת מדינת ישראל אשר הוצגה בפני בית המשפט העליון.

מר ש. שבס:

אני לא מאמין שמדינת ישראל השיבה על דבר כזה.

ד"ר ס. ארנוף:

זה מתוך התיק של מדינת ישראל.

גב' ע. הופמן:

זה מתוך תשובה של שר הדתות.

מר ש. שבס:

האם בתשובה של שר הדתות כתוב "זונות"?

גב' ע. הופמן:

כן.

מר ש. שבס:

אני רוצה שתדייקי בתשובת המדינה.

גב' ע. הופמן:

אני אצטט לך, כתוב שם: "נשות הכותל פועלות

ממקור טמא בתוכן הקרוי HUMANS LIBERETOIN - זה מופיע בתוך תשובת שר הדתות (כמקור טמא בתוכן). "זונות" קראו לנו בזמן שהיינו בכותל.

מר ש. שבס:

אני לא מאמין ששר הדתות חתם על דבר כזה, "מקור

טמא"?

פרופ' ס. ארנוף:

כן. אני אראה לך את זה.

מר ש. שבס:

אני רוצה לראות את זה, זה מאד משונה. קשה לי

להאמין.

פרופ' ס. ארנוף:

אני מסכימה אתך שקשה להאמין.

עו"ד נ. ארד:

זאת לא הלשון שנקטנו בה, וזאת לא הלשון שאנו

מדברים בה בכלל כלפי אף אחד ובטח לא במקרה הזה.

מר ש. שבס:

אם זה מופיע בתשובת שר הדתות, אני אבקש משר
הדתות ומהפרקליטות לחזור באמירה הזאת.

עו"ד ש. זינגר:

אולי זה ציטוט של מישהו שאמר את זה.

פרופ' ס. ארנוף:

מה שאני אמרתי זה ציטוט, ומה שענת אמרה זה

מהתשובה של שר הדתות.

מר ש. שבס:

אני מבקש שתדייקו בהגדרה ובציטוטים שלכם. זאת

ישיבה פורמלית.

גב' ע. הופמן:

כל דבר שמופיע בתוך תשובת שר הדתות - האם זה

נקרא תשובת שר הדתות?

עו"ד א. בן-ארי:

השאלה היא האם זה ציטוט של מישהו שהיה צריך

להכניס אותו לענין הזה.

מר ש. זינגר:

המסמך קיים, בואו נראה מה בתשובה.

פרופ' פ. רדאי:

גם אם זה ציטוט, מי שבוחר לצטט ציטוט מסויים...

מר ש. שבס:

תלוי בהקשר. אנו נבדוק גם את הציטוט וגם את ההקשר ונראה איך זה מופיע. יכול להיות שזה בהקשר שונה.

פרופ' פ. רדאי:

ממילא זה דבר שהיה בעבר, אני מאד מקווה שהועדה הזאת וההחלטה של בג"צ, הם סימן לעתיד שונה.

מר ש. שבס:

את בכלל אופטימית.

פרופ' פ. רדאי:

אני הייתי שמה את הדגש בעתיד ולא בעבר.

מר ש. שבס:

זה דבר מעניין, כי זה מופיע בכתוב, ואלה דברים

כתובים שנשארים.

פרופ' ס. ארנוף:

חפץ קדוש לא נעשה טמא כשנוגעת בו אשה. מעשים

קדושים לא הופכים לטמאים כשמבצעת אותם אשה. כל הצעה להפך היא שינאת נשים המתחפשת לתורה: חילול הקודש, ועלבון לתורה ולכבוד האשה היהודית.

הכותל המערבי הינו המקום בו באו אבותנו

ואמותינו לחפש את הקדוש ברוך הוא. הכותל הינו פיסגת הזכרון היהודי הקדוש של אלפי שנות געגועים וקשר. לא ייתכן שנוותר על זכותנו לגשת לכותל לפי מנהגנו, כקבוצה ועם ספר התורה, בדיוק כפי שלא ייתכן שאלה המתנגדים אלינו יוותרו על זכותם לגשת לשם.

וכך, לפי המנדט המוטל על ועדתכם מאת הנשיא שמגר

ומאת מדינת ישראל, השאלה הנשאלת היא לא האם בזכותנו לגשת לכותל כקבוצה בקול רם ועם ספר תורה, אלא באיזה אופן ניתן ליישב את זכותנו לגשת לכותל באופן שיתחשב ברגישויות המתנגדים לה. אין ברצוננו להעליב אף אחת. קיימת אי ידיעה ואי הבנה רבה בקשר אלינו ומטרותנו. אנו מזועזעות שהאחראים על הנהלת רחבת הכותל לקחו על עצמם לקבוע קביעות בקשר לאופיינו ומניעינו מבלי לפגוש אותנו ולהכיר אותנו, ושלא השתמשו הם במישרתם כדי להפיג כעס ואי-הבנה.

מר ש. שבס:

אני הפגשתי בין נציגותכן לבין האחראים על

הכותל בכותל.

גב' ע. הופמן:

אני הבנתי שלא היתה ישיבה, זה היה סיור.

עו"ד ש. בן-שאול-וייס:

זאת היתה ישיבת עבודה עם סיור.

פרופ' ס. ארנוף:

אתם לא קבעתם שום דבר בנוגע למניעים שלנו, אלא

הרב גץ קבע אותם.

מר ש. שבס:

אני לא מתווכח, אני פשוט תיקנתי את דבריו. אני

אומר שהיו חברות צעירות שהצטרפו אלי לביקור שלי בכותל הן נפגשו עם הרב גץ ונציגי משרד הדתות והכותל, הן השמיעו באופן חופשי את כל מה שיש להן להשמיע ושמעו באופן חופשי את כל מה שיש לאנשים אחרים להשמיע – זה היה בנוכחותי.

גב' ע. הופמן:

אני מוחה על זה, כי זה לא היה העניין. המפגש עם

הרב גץ לא היה מפגש שבו אנו נביא את החומרים ההליכתיים שלנו. זה היה פשוט להתלוות לסיור שלך.

מר ש. שבס:

אני לא התכוונתי לעשות את זה.

פרופ' פ. רדאי:

מה שאנו מבקשים ממך זה להגביר את הגישה החופשית לכולם. מי שנפגש עם הרב ג' לא הצליח להביא אותו להבין את העמדה שלנו.

מר ש. שבס:

פרופ' ארנוף מקריאה את דבריה, ואני פשוט הערתי הערה כדי לתקן אותה בנקודה מסויימת. התיקון היה תיקון קל בכדי לדייק דיוק קל, זה לא ענין מהותי שקובע או יקבע דבר.

פרופ' ס. ארנוף:

חברי הועדה כאן לא קבעו שום דבר בינתיים.

מר ש. שבס:

בוודאי שלא.

פרופ' ס. ארנוף:

אני מתכוונת לרב ג' ולאלה שאחראים לכותל, אשר כתבו ואמרו שהמניעים שלנו לא כשרים ולכן אוסרים עלינו את התפילה, אבל הם לא פגשו אותנו ולא דיברו אתנו קודם.

פרופ' פ. רדאי:

זה לדון אדם בלי לשמוע אותו. זה מה שקרה.

מר ש. שבס:

בארץ זה קורה. גם לי יש כאלה שדנו אותי בלי לשמוע אותי, ועל זה אף אחד לא הגן עלי.

פרופ' ס. ארנוף:

ברור מאד שזה נגד ההלכה. אסור להתדיין בלי בעלי הדין.

אנו מבקשים מכס, מחברי הועדה להשתמש במנדט שניתן לכם כדי לעודד הבנה וכבוד הדדי ביננו לבין המתנגדים אלינו, כי בהם - בכבוד ההדדי ובהבנה נמצא הבסיס לסובלנות, עליה נצטוונו בדברי הנשיא שמגר.

בשם מליוני היהודים ששלחו אותי, תודה ששמעתם את דברי, יברך אלוהים את מאמצנו בהצלחה, שנלמד לשמוע ולהקשיב אחד לשני ושישרור השלום בירושלים. תודה.

גב' ע. הופמן:

אמן ואמן.

פרופ' פ. רדאי:

לפני שאנו עוברים לשמוע את נשות הכותל האחרות, אני רוצה להפנות את תשומת לבכם למכתבים שנשלחו אלינו מאנשים בארצות הברית. זה נכון שרק פרופ' ארנוף הגיע היום לדיון הזה, אבל היא מייצגת לפחות 600 נשים אשר שלחו מכתבים.

מר ש. שבס:

אני יודע, כי גם אני קיבלתי מאות מכתבים. הרבה מאוד גלילי נייר החלפנו בפקס.

פרופ' פ. רדאי:

הגלילים האלה הם יותר מגלילי נייר. החשיבות של הנושא ליהדות ארצות הברית הוא חשיבות נפשית, וגם מבחינתנו כמדינה, זה ענין של תדמיתה של מדינת ישראל בחו"ל. בחו"ל, ובעיקר בארצות הברית רואים את איסור התפילה של נשים ליד הכותל כדבר מחריד, ואני רציתי להפנות את תשומת לב הועדה הזאת.

מר ש. שבס:

פרופ' רדאי, את הגדרת יפה מאד את מטרת הפגישה ואת נוהלי הדיון שקדמו לפגישה הזאת ואנו נמשיך עם זה. אני קטונטי מלקבוע הילכות בישראל ואני לא מתעסק בזה (זה לא באג'נדה של התפקיד שלי). אני חסיד גדול של זכויות אדם, ובמסגרת זכויות האדם אתן ניסיתן לעשות את מה שמנעו מכן וזה הגיע לבית המשפט ובית המשפט העליון קבע את מה שקבע וכתב את מה שהוא כתב. הוא לא פסק את הדין עד הסוף, אבל בשלב הביניים הוא הטיל עלינו לנסות ולמצוא דרך נאותה על מנת שכל הצדדים יהיו שבעי רצון. אני לא בטוח שנצליח, אני רק אומר שנעשה מאמץ שכך יהיה (זה תפקדנו הטכני). אני מבקש שאתן תעלו את טענותכם על בסיס האג'נדה שסימנתי ונמשיך הלאה.

חברי לעבודה, שרה בן-שאול-וייס, גב' נאוה ארד, עו"ד אחז בן ארי קראו את כל מה שכתבתם והם גם קראו את תשובת המדינה. נמצאת אתנו גם עו"ד ארד, מנהלת מחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה, ומר רוזנברג - כולנו נשמע את מה שנשמע - אנו נמצאים כאן רק במסגרת הזאת.

פרופ' פ. רדאי:

בוודאי. בחלק מהאג'נדה נמצאים האנשים האחרים שחושבים כמו פרופ' ארנוף, אשר לא מוצאים דרך לממש את הזכות, והמחיר שנשלם הוא מחיר נפשי, מחיר בזכויות האדם ומחיר בתדמיתה של מדינת ישראל.

מר ש. שבס:

הממשלה קבעה את הועדה הזאת כועדה ששומעת והועדה תנסה להמליץ. לגבי שלושת המשפטים האחרונים שלך: כבוד נשיא בית המשפט, ואנשי בית המשפט שמעו את העניין הזה, קראו, שמעו והשמיעו בפניהם את כל טענותיכן לגבי זכויות האדם והכירו בזה. זאת אומרת, אנו לא צריכים להכנס לדיון משפטי - גם מזה קטונטי.

פרופ' פ. רדאי:

אני מדברת על החשיבות במימוש הזכות.

פרופ' ס. ארנוף:

זה תהליך פוליטי.

מר ש. שבס:

או לתהליך קונסטרוקטיבי.

פרופ' ס. ארנוף:

תהליך פוליטי יכול להיות קונסטרוקטיבי.

מר ש. שבס:

לא תמיד.

פרופ' ס. ארנוף:

המחיר שישראל תשלם אם היא לא תמצא פתרון, הוא

יהיה גדול. זה מאד חשוב ומאד נוגע.

מר ש. שבס:

בזה אני מבין, בזה אני לא קטונטי.

פרופ' פ. רדאי:

הכותל הוא מרכז נפשי ורוחני של העם היהודי בכל

העולם.

מר ש. שבס:

גם בזה אני מבין.

פרופ' פ. רדאי:

יכול להיות שאחרים לא מבינים בזה.

מר ש. שבס:

כולם פה מבינים בזה.

פרופ' פ. רדאי:

גם המשטרה צריכה להבין בזה.

מר ש. שבס:

מה זאת אומרת המשטרה? זאת משטרה של יהודים

(אבי ז"ל היה שוטר עברי).

פרופ' ס. ארנון:

אני רוצה להוסיף ולומר שבעוד שנה וחצי תגיע

לכאן משלחת מ-U.J.A של ירושלים 3,000. בתקופה זאת אנו מדברות ומתחילות לתכנן את הביקור. אנו מצפות ומקוות שעד אז תהיה תפילה לקבוצה של נשים, זה חלק מהתכנית שלנו וזה חשוב.

אתה שמעת את המונח ג'ויש קאונטנואיטי?

מר ש. שבס:

בוודאי שאני מכיר, הייתי בכמה פאונדשן על זה.

פרופ' ס. ארנון:

עכשיו זה נמצא על הפרק בארצות הברית. מבחינות דתיות, הנושא הדתי של האישה היהודיה תהווה בעיה יותר ויותר רצינית בקרב הקהילות מחוץ לארץ.

גב' ב. כהן:

שמי בתיה כהן, אני מניחה שאתם מכירים אותי.

מר ש. שבס:

וודאי שאנו מכירים אותך.

גב' ב. כהן:

אני רוצה לדבר על החוויה בלהיות אחת מהחברות שמתפללות כל חודש בכותל המערבי. זה כל כך חשוב לי וחשוב לנו להתפלל ממש באופן רוחני ובאופן תרבותי מול הכותל, ואת התחושה שלי להיות כחלק מהציבור המתפלל מול הכותל.

כפי שאמרו חז"ל: השכינה לא זזה מהכותל המערבי אחרי חורבן בית המקדש. כל פעם שאני הולכת להתפלל בכותל, אני מרגישה שאנו מעוררות את השכינה מהמקום, וזה בשבילי הדבר החשוב ביותר עבורי.

במשך ארבע שנות התפילה שלנו בכותל, התפילה נערכה בשקט, בכבוד וללא הפרעה, למעט איש אחד או שניים אשר אמרו לנו שהם לא בעד התפילה שלנו, אבל פרט להם, כולם כבדו אותנו ונתנו לנו את הכבוד להתפלל. התפילה שלנו נעשית בכל עונה ועונה, באביב ובחורף, כל הזמן אנו מתפללות וממשיכות להתפלל, וכך אני מרגישה שזה מאד חשוב.

מאד כואב לי שאנו צריכות לומר ולשיר את ההלל (לאחר תפילת העמידה) במקום אחר. אנו נאלצות לזוז מהמקום וללכת לגן הארכיאולוגי כדי להמשיך בשירי ההלל. אני מרגישה שמאד עצוב לנו שאין לנו אפשרות לשיר את שירי ההלל מול הכותל ולהמשיך לקרוא בתורה.

אני רוצה לסיים ולומר שאני מדברת עכשיו בתור כלה. בעוד 10 ימים אני מתחתנת.

מר ש. שבס:

מזל טוב.

גב' ב. כהן:

בתור כלה, אני מבקשת מכם שני דברים: דבר ראשון, אני מזמינה אתכם להצטרף אלינו לתפילה ביום שישי, ביום בו אני עולה לתורה, ולחגוג איתנו. דבר שני, בתור כלה, אני מבקשת ממכם לתת לנו את הזכות ולאפשר לנו לערוך את קריאת התורה הזאת מול הכותל ממש, ולא בגן הארכיאולוגי...

מר ש. שבס:

זאת סחיטה נפשית. מזל טוב לך.

גב' ד. פיין:

שמי הוא דינה, ואני שייכת לקבוצת נשות כותל מתחילת הקמתה, אמנם לא ממש מהתפילה הראשונה במסגרת הכנס אבל מיד לאחר מכן. אני מתמחה למשפטים. אני גדלתי בארצות הברית בבית אוקטודוקסי, ולמדתי בבית ספר יומי אורטודוקסי. כפי שהשופט אילון כתב בפסק דינו בבג"צ: נהוג (שנים רבות) שהבנות בכל בתי הספר הדתיים האורטודוקסים מתפללות בתפילת הבוקר יחד עם הבנים.

היה מאד קל שאנו נתפלל יחד עם הבנים ובזה לא היו מלמדים אותנו את הטכניקה של התפילה והנהגת תפילה, אבל היה מאד חשוב גם לבית הספר וגם למחנכת שלנו (ששניים מאחיה יושבים במועצת הרבנות הראשית לישראל), שאנו גם כן נלמד איך להתפלל ואיך להעביר תפילה. גם באותו בית הספר היה נהוג שהבנות אוכלות בנפרד כדי שהם גם תוכלנה לומר את ברכת המזון, כפי שזה מקובל בהלכה.

מר ז. רוזנברג:

בלי טלית ובלי תפילין?

גב' ד. פיין:

ללא טלית, כי אף אחת מהבנות לא היו נשואות. אבל יש דעות שאפילו גם גברים שהם רק נשואים.

מר ז. רוזנברג:

בת מצווה לבשה תפילין?

גב' ד. פיין:

בקבוצה הזאת אנו לא מדברות על תפילין.

מר ז. רוזנברג:

האם קראתם בתורה?

גב' ד. פיין:

לא קראנו בתורה, אני מדברת על תקופה שהיתה לפני

25 שנים, ודברים התפתחו מאז.

מר ז. רוזנברג:

מה עושות היום הבנות באותו בית ספר?

גב' ד. פיין:

אני חושבת שהיום התלמידים מתפללים יחד, הבנים

מתפללים וקוראים בתורה.

מר ז. רוזנברג:

הבנות לא קוראות בתורה?

גב' ד. פיין:

הבנות לא קוראות בתורה, אבל בתפילת מנחה הבנות עדיין מתפללות בנפרד ומקיימות את התפילה. הם עדיין אוכלות בנפרד כדי שתוכלנה לזמר ברכות.

אני נצר למשפחה שהענין של לימוד תורה על ידי נשים מאד קרובה לליבה. סבתי המנוחה נחמה, נשלחה על ידי הסבא שלה ללמוד תלמוד ומקורות בחדר בוילנה, יחד עם האחים שלה, כי הרב מנחם שפירא, חשב שהגיע השעה שגם נשים תדענה להעביר את המסורת ולחוות את היהדות. ואכן, אחרי המלחמה, סבתי הגיע לארצות הברית עם הילדים שלה, ולימדה במסגרת בתי הספר "בית יעקב" לימודי קודש, ולצערי נפטרה לפני שנה והיא זכתה להקבר בחלקת הצדיקים בהר הזיתים. אני מרגישה, שעצם זה שאני מעורבת בקבוצה כזאת, אני ממשיכה את דרכה.

אני מנהלת משפחה עם חיים אורתודוקסים, שומרת תורה ומצוות, ואני שייכת גם לקהילת "ידידיה" בירושלים (בנוסף לנשות הכותל). הענין של זכויות נשים על פי ההלכה, במסגרת בית הכנסת הוא ענין מאד חשוב, ואנו מנהלות קריאת תורה באופן סדיר במסגרת בית הכנסת אחת לחודש, במידה ואין מאורע חשוב כמו "בת מצווה" או "שבת כלה" וכיוצא בזה, שהנשים הולכות לחדר סמוך לקרוא בתורה. זאת חוויה מאד גדולה עבורי.

מר ש. שבס:

יש בית כנסת אורתודוקסי בירושלים?

גב' ד. פיין:

כן, בית הכנסת נמצא בבקעה בבית ספר ממלכתי דתי, ואתם מוזמנים. כאשר יש קריאה נפרדת לנשים, אחרי שפותחים את הארון ומוציאים את ספר התורה, אז הנשים עוברות לאולם אחר סמוך.

מר ש. שבס:

עם ספר תורה?

גב' ד. פיין:

כן, עם ספר תורה.

מר ש. זינגר:

כל שבת יש קריאה נפרדת?

גב' ד. פיין:

לא כל שבת. פעם בחודש או פעם בשישה שבועות. לפעמים יש יותר אם יש חגיגות, כמו בת מצווה או שבת כלה וכיוצא בזה. גם את דבר התורה האשה נושאת בפני כל בית הכנסת. מה גם שבשמחת תורה יש נשים שמגיעות מכל רחבי הארץ כדי לעלות לתורה בבית הכנסת.

אני מודה שכאשר התחלתי להגיע לכותל עם הקבוצה, זה היה אחרי תקופה ארוכה שלא הרביתי לבקר בכותל, כי הרגשתי שכאשר אני באה בשבת או בחג אני רוצה להשתתף בתפילה ולא להצטופף ליד המחיצה, דבר שהיה מאד קשה. בפעם הראשונה שהצטרפתי לקבוצה והשתתפתי בתפילה החוויה היתה שמצאתי את מקומי בכותל ושאני יכולה להתפלל לא רק כבודדת אלא גם במסגרת קבוצה שנותנת תחושה של השתייכות לעם ישראל, למקום ולמעמד.

כמו כולם, בקשתי היא, שיתאפשר לנו להתפלל בכותל בקריאת התורה, כפי שנהוג אצלנו בבית הכנסת ובעוד הרבה בתי כנסת בקבוצות תפילה, ולהתעטף בטלית (למי שבוחרת כך).

מר ש. שבס:

איפה כתוב, שעל פי ההלכה, אישה נשואה או אישה בוגרת, לא יכולה להתעטף בטלית?

מר ז. רוזנברג:

ההלכה נקבעת על ידי רבנים ראשיים. אם תשאל אותם את השאלה, הם יאמרו לך שזה אסור.

עו"ד ש. זינגר:

זה לא נכון שההלכה נקבעת על ידי הרבנים. ההלכה לא נקבעת על ידי אף אחד. אף אחד לא אפטרופוס על ההלכה.

מר ש. שבס:

אני שואל שאלה לאינפורמציה, מי קובע אם מותר או אסור אם לאישה מותר להתעטף בטלית או לא.

פרופ' פ. רדאי:

יש לנו פוסקים אשר הם פוסקים לנו להתפלל בצורה
הזאת על פי הדת היהודית האורתודוקסית, והם הרב פיינשטיין, הרב גורן, הרב אבי
וייס והפרופסור...

מר ש. שבס:

האם הרב אבי וייס זה הוא שצועק תמיד? האם הוא

פוסק!?

מר ש. זינגר:

שני השמות הראשונים הם הפוסקים...

עו"ד ש. בן-שאול וייס:

הרב פיינשטיין הוא גדול הפוסקים.

מר ש. שבס:

רק את הרב אבי וייס אני מכיר מהרשימה שצינת

עכשיו.

עו"ד ש. בן-שאול וייס:

הרב פיינשטין הוא גדול הפוסקים.

מר ש. זינגר:

הוא איננו בחיים כבר, אבל הוא גדול פוסקי הדור.

מר ש. שבס:

פרופסור שלוי, האם רצית להעיר?

פרופ' א. שלוי:

הרב פיינשטיין היה גדול הדור.

מר ש. שבס:

כן, אני שמעתי את שמו ואת זה אני יודע, אבל כשאומרים לי הרב וייס באותה נשימה, אני מתבייש בשביל הרב פיינשטיין...

עו"ד ש. זינגר:

פרופ' שלוי, את יכולה לומר שהרב פיינשטיין היה נותן פסק הלכה לכל מה שנאמר כאן?

פרופ' פ. רדאי:

הרב וויס כתב ספר שהוא...

מר ש. שבס:

שיכתוב אלף ספרים, אבל בעיני הוא אדם אנטי יהודי ואנטי ציוני. אדם שמשתמש בביטויים כפי שהוא משתמש...

אני גם למדתי אצל רבנים, ואני יודע שיש מלכות
גם כשהיא איננה, וכאשר הוא מדבר על נבחרים עם ומכנ אותם "נאצי" "פושע" "רוצח"
"פושע מלחמה", ואומר זאת בתוך בית כנסת - אני חושב שהוא לא רב בישראל.

פרופ' פ. רדאי:

למרות הכל, השופט מנחם אלון ציטט אותו בפסק

הדין.

מר ש. שבס:

השופט מנחם אלון הוא שופט גדול בישראל.

פרופ' א. שלוי:

אולי נכון שצריך לשים בצד את שמו של הרב וייס
כאשר מדברים על הרב פיינטשיין מבחינת הדיעות הפוליטיות, אבל מבחינת פסיקה
הילכתית, הרב וייס הוא תלמיד חכם והוא כתב ספר בנושא נשים בתפילה.

גב' ס. ארנון:

זה שטח ההתמחות שלו.

פרופ' א. שלוי:

הפסיקה שלו היא אחת האסמכתאות לכלל הצד ההילכתי,
לכן אי אפשר להתעלם מהצד הזה שלו, גם לאלה שחצויים.

מר ש. שבס:

באמירות האלה אני מאד חצוי. בעיני אדם שאומר
לראש ממשלת ישראל "נאצי" - הוא לא פוסק בשום דבר.

פרופ' פ. רדאי:

אני מוכנה למחוק את השם שלו.

מר ש. שבס:

פרופ' שלוי, הרב וייס לא פוסק בשום דבר. אם
ההתמחות שלו, למקום הנשים בהלכה, זה לא מקובל עלי... אני מכבד את מה שאת
אומרת..

פרופ' א. שלוי:

תרשה לי להעיר, זה אולי לא לענין, אבל זה כן
לענין מפני שאתה מעורר את זה. אחד הדברים שאני למדתי בשנים שאני מאד פעילה
בענין של מעמד האישה הוא שליברליות מגיעה עד נקודה מסויימת, וכשזה מגיע לתחום
מסויים, הליברליות בפתאום נעלמת.

אצל הרב וייס, דווקא אולי לא לרוחנו מבחינה
פוליטית, שהליברליות שלו...

מר ש. שבס:

לא מבחינה פוליטית, אלא מבחינת השייכות לעם היהודי. אם אני שייך לעם היהודי ואני מקבל איזה שהיא מילה מאיש כזה - מראש, אני פוסל את עצמי להיות חבר באגודה הזאת שנקראת העם היהודי.

פרופ' פ. רדאי:

אני מאד מבקשת להסיר את אבי וייס מסדר היום.

האם אתה מסכים לזה.

מר ש. שבס:

אני לא מתחייב לזה שזה לא ישפיע עלי בעתיד, שאנשים כמוכם שמים את הגאון הצדיק הרב פיינשטיין יחד עם הטינופת הזאת אבי וייס, אז אני לא יכול להסכים לה.

אני נוסע לארצות הברית פעם בשלושה חודשים, אני מסתובב ברחובות יחד עם ראש הממשלה, ואני רואה את כל הלהקה הכהניסטית שרצה אחרי ראש הממשלה וצועקת את מה שהם צועקים... אני לא מוכן לקבל איש כזה בתור קובע בישראל. לא ביהדות ולא בשום דבר אחר.

פרופ' פ. רדאי:

אני אומר לפחות שלא ידעתי שזה האיש.

מר ש. שבס:

הסבא שלי גם היה רב גדול, ואני מתבייש שאיש כזה

רב.

פרופ' פ. רדאי:

אם אנו מעלים כאן את הטון, אני רוצה לומר שאנו מתביישים דווקא באנשים שמרחיקים נשים מהכותל המערבי שזה הנושא שאנו צריכים לדון בו. אני מאד מבקשת לא לדבר על אבי וייס, ועל נושאים שונים שהם לא קשורים לחדר הזה. אני אישית לא ידעתי שזה האיש, אני ידעתי שהוא כתב ספר.

מר ש. שבס:

את אמרת שהוא קובע הלכות ואני לא מסכים שהוא

יהיה קובע הלכות.

פרופ' פ. רדאי:

טוב. אז יש הרב פיינשטיין...

פרופ' ס. ארנון:

אז הוא לא יהיה הפוסק שלך.

מר ש. שבס:

במסגרת "עשה לך רב" אני יכול לבחור איזה רב

שאני רוצה.

פרופ' ס. ארנון:

בדיוק.

פרופ' פ. רדאי:

בדיוק.

מר ש. שבס:

אם כן, אני אלך לרב לאו, ואני אשאל אותו מה הוא
אומר על זה, ועל פי זה ישק דבר.

פרופ' פ. רדאי:

אני רוצה להתערב ולומר שאני לא חושבת שזה
התפקיד של הועדה האת.

מר ש. שבס:

אני שאלתי על פי מה אתם קובעות את ההלכות, ועל
זה את ענית לי. את הרב פיינשטיין אני לא יכול לשאול ואת הרב האחר אני רוצה
לשאול.

גב' ג'. בון:

אני מרגישה עכשיו שכל מה שאני רוצה לומר בכלל
לא שייך לדיון שהתנהל. אני צריכה לעבור הילוך....

שמי ג'סיקה בון, ואני נפגשתי אתכם ליד הכותל.

מר ש. שבס:

אי אפשר לשכוח אותך.

גב' ג'. בון:

אני מתפללת עם הקבוצה הזאת מזה שנתיים, ואני מתפללת בגלל שאני מצווה. כמו לכל יהודי, יוצא לי לי להתפלל במגוון של מקומות, כמו בית כנסת, ולעיתים בכותל. אני ממשיכה להתפלל בכותל לא בגלל שאני מצווה, אלא בגלל שהוא לב ליבה של עיר הקודש, מקום שבו התפילה מרגשת ומיוחדת, ואני מבקשת להתפלל שם כמנהגי ההלכתי, מה זה מינהגי? למשל שאני מתכוונת לימים של קריאת תורה. אני נוהגת לשמוע קריאת תורה ואף לקרוא מספר תורה, ושאני מתפללת בראש חודש ליד הכותל, אני לא רואה סיבה למה אני לא יכולה להתפלל לפי המנהג הזה, ולמה עלי לעזוב "ולהתגנב" באמצע התפילה למקום מרוחק כדי להסתיר את הפעולה הזאת. זה מאד כואב.

אני גדלתי בארצות הברית וביליתי שם את רוב חיי, גדלתי בפילדלפיה שהיא לא שכונה יהודית דווקא, אבל אוכלוסייה שחורה מאד גדולה. אני יכולה לומר שאני זוכרת שהיו לי חוויות מבית הספר שברכתי והתפללתי..

מר ש. שבס:

מנכ"ל משרד הדתות צריך ללכת לישיבה בכנסת, ואני

מבקש ממנו שיודיע לוועדת הכנסת שהוא יאחר שם לישיבה.

זאת ועדה שנקבעה בעקבות בית משפט עליון, בהחלטת ממשלה, ואני מבקש שיתנו כבוד (לקח לנו זמן רב כדי לכנס את הישיבה הזאת). כולן כאן ישמיעו את דבריהן.

גב' ג' בון:

מאוד אירוני ועצוב לי, שאחרי שבאתי למדינת היהודים, אני מגלה שהייתי יותר חופשיה להתפלל בחצר בית ספר יסודי שלי, שהוא בית ספר שחור, כהלכה, מאשר במקום שהוא הכי יקר ליהודים והכי יקר לי בתור יהודיה.

אני רוצה להוסיף כמה מילים על הקבוצה. הרי אתם יודעים שאנו קבוצה שצמחה מתוך השראה דתית ואנו פועלים לפי ההלכה. כל צעד ושעל שאנו עושות מעוגן בהלכה, אבל זה לא רק מתבטא בכך שאנו מתפללים תפילת קבע, ושאו לא קוראים לעצמנו דברים של קדושה, אלא זה מתחיל מהרגע הראשון בבוקר שבו אנו יוצאים עם ספר התורה, ועל האופן בו אנו שומרים עליו (אפילו למדנו הלכות בענין הזה). דוגמה אחרת לכך, הם הדיונים שניהלנו איך להגיד למעטים שבחרים להפריע לתפילה שלנו. אנו דיברנו על: מהו דרך ארץ, איך צריך להתנהג ואיך צריך להגיב, תמיד ההלכה היא שמנחה אותנו, ואני חושבת שזה חשוב שתדעו זאת.

הבוקר היה לי הרהור אישי ואני רוצה שתקשיבו לו: כאשר אמרתי "שמע ישראל השם אלוקנו השם אחד", חשבתי שהאחידות של "השם" זאת בעצם אחידות אין סופית, זה משהו מעל בינתי להבין מהי האחידות הזאת, אבל אחידות ישראל היא כמו פסיפס. כלומר, כמו אבני הכותל, שכל עדה וכל קבוצה מביאה את הצבע שלה, את הבישולים שלה ואת המנהגים שלה, והתפקיד של מדינת ישראל הוא תפקיד של קיבוץ גלויות (התפקיד של המדינה הזאת). אני לא צריכה לספר לכם שהתפקיד של המדינה הוא ליצור אוירה שבה הפסיפס הזה ינצנץ, יבהיק ויתחזק – כן יהי רצון, ואם לא נוכל ליצור אוירה ליד הכותל המערבי שהוא המקום הכי יקר לנו מבחינה רוחנית ודתית, תיצור שם אוירה שבו כל העדות יוכלו לפי מינהגיהם ההלכתיים

להתפלל באחוות אחים ואחיות - אז נכשלנו כמדינה.

אני חושבת שמוטל בפני הועדה הזאת נטל, נטל שהוא גם זכות. הדיון הזה הוא בעצם הוא פרק בכל הסיפור הזה, ליצור מדינה שנוכל להתקיים ביחד.

אני רוצה לסיים בזה שש"י עגנון, אם באמת הוא כתב את התפילה למדינת ישראל או מי שלא יהיה - כתב את התפילה באמת באמונה שישראל תהיה באמת ראשית צמיחת גאולתינו, וזה לא יקרה לבד. בזה אני אסיים.

גב' ע. הופמן:

אני מבקשת מחברי הועדה דבר שהוא באמת קשה, אתם מכירים אותי מקונטקסט אחר... אני שליחת ציבור ביום כיפור, ושם מתחילים ב-: אני נרעש ונפחד.. אני מאד מתכוונת לזה ביום כיפור ומתכוונת לזה גם עכשיו. אל תחזיק נגד הקהילה את מה שמחזיקים נגדי.

אני עושה בלאגנים, ואני שייכת ל"מרצ", ואתם מכירים אותי משם. אבל אני בקבוצה הזאת בגלל שזאת שמורת טבע. זאת אומרת, נפלא להתפלל בבוקר עם נשות הכותל, ואני מוותרות הקבוצה, עוד מהתפילה הראשונה, זה נכון שקמים בשעה 7.00 בבוקר, וכשהיו לי תינוקות זה באמת "קריעה" להגיע לשם.

אני רפורמית, הקבוצה אורתודוקסית. אני מקבלת על עצמי לגמרי את כל הסיפור האורתודוקסי וגם את הקונסזוס האורתודוקסי של הקבוצה, ואני לא זזה ממנו מלימטר.

אל תחזיקו נגד הקבוצה מרצ ואל תחזיקו נגד הקבוצה רפורמית כי אני ציפור נדירה מאד בקבוצה הזאת, משהו יוצא דופן. כמו שאני "הדוסית" במרצ ויש לי הרבה בעיות שם...

מר ש. שבס:

למה את יוצרת דברים שאנו לא יצרנו? את בעיני לא

פרובלומטית.

גב' ע. הופמן:

אני מכינה מראש. אבל בעיני זאב כן.

מר ש. שבס:

אם יש לך בעיות עם זאב... בועדה האת את לא יכולה

צריכה להפריד בין הדברים.

גב' ע. הופמן:

אני אורטודוקסית, ואני מקבלת את הקונצנזוס הזה, והקבוצה רחוקה מלעשות בלגאנים. להיפך, כל פעם שניסיתי לשכנע אותן לעשות בלגאנים... באמת זאת קבוצה שהסגנון שלה הוא משהו אחר לגמרי ממה שמזוהה איתי, אני מבקשת ממכם שתנסו לשמוע את דברי עכשיו, ותשכחו מה אמרתי בפעמים קודמות.

מר ש. שבס:

ענת, את נותנת לנו הרבה יותר סמפטית ממה שאת

אומרת.

גב' ע. הופמן:

באמת?

מר ש. שבס:

כן. אין לנו בעיה כזאת, כפי שאת אומרת. אני חושב שזה מין "סיסטם", לשים לנו רב גבוה, ואחרי זה להתחלק מתחת לרב... אני פרובלמטית, אני מטורפת.. ועכשיו תסדרו לי את הסידור הזה שאני אהיה הגיונית... אני מכיר את "הסיסטם".

גב'. ענת הופמן:

אני מרצה בחו"ל ובארץ.

מר ש. שבס:

אני יודע, ואני אמרתי לך שאנו מכירים אותך.

גב' ע. הופמן:

אני מרצה בנושאים של מעמד האישה בארץ ובחוץ לארץ. בכל הנושאים שאני מרצה (לפחות מבחינת חו"ל) הנושא המעניין ביותר הוא ההרצאה שנקראית "נשות הכותל" WOMEN OF THE WALL. העניין בנושא הזה הוא בלתי נדלה, כפטריוטית וכצברית אני נמצאת במצב לא נעים - איך לספר את האמת וגם שמדינת ישראל "תצא" טוב. אני חושבת שהתגלגלה לכם הזדמנות (הזדמנות שנתקלים בה כל יום), למנכ"לים של משרדים, להחליט החלטה שיש לה משמעות מידית, כדי לשפר את המונטיון של ישראל בעולם. ממש בקלות. העובדה שישנן ציטטות כל כך מרעישות בתוך תשובת המדינה על העתירה שלנו, והעובדה שדברים כל כך לא מתקבלים על הדעת,

מתרחשים לקבוצה הזאת בכותל, זה דבר שהוא כתם, ובקלות אפשר לפתור אותו.

אני באמת חושבת שיש כמה נתיבים, ולא רק ערוץ אחד כדי למצוא פתרון, שלהקבוצה הזאת תהיה זכות גישה ולעשות את מה שאנו עושות, שזה בסך הכל להשמיע תפילה בקול, להתעטף בטלית ולקרוא בתורה בארועים שלנו בזמנים שלנו והעיקר בראש חודש אותו אנו מקדשות.

זאב, אתה דיברת על קהילת "ידידיה" ואמרת שהם לא אורטודוקסים. קהילת ידידיה השפיע על קיבוץ יבנה שעליו אני אני בטוחה שאתה לא תקרא לו קיבוץ לא אורטודוקסי. זה אמנם לקח 4 שנים, מועצת הדת של הקיבוץ ירבה ודנה (אישה אחת וארבעה גברים) והם החליטו שנשים תקראנה בתורה גם ביבנה. בחג "שמחת תורה" האחרון התקיימה תפילה לנשים ביבנה (אני שלחתי לשרה העתק של זה). נשות יבנה קראו בתורה בבית המדרש, אחת מהנשים כותבת שזה פעם ראשונה שהיא ראתה ספר תורה מבפנים, וההתרגשות שם היתה גדולה. הם לא יתפטרו מזה, כל שנה עכשיו יקראו שם בתורה בשמחת תורה, ואני מבינה שהן הולכות לאמץ גם את ראש חודש. הכותל הוא רק משמש כאן דוגמה למה שהולך לקרות כאן בכלל - היהדות האורטודוקסית כמו כל שאר היהדות. הרי לציר שאנו פועלים עליו נקרא "הלכה", והלכה זה לא מלשון עמד, הלכה הוא מלשון ללכת. ואנו הולכות.

נקודה אחרונה שאני רוצה להעלות, היא הנקודה המרגיזה. אינני יודעת אם ידוע לך, אבל הרב גץ נפגש עם ראש אכ"א בצבא, ותבע ממנו, שלהבא נשים לא תשרנה את המנון המדינה (את התקווה), לבושות מדים בכותל. הרב גץ פנה לראש אכ"א, וראש אכ"א הסכים שמעכשיו לא תהיה מקהלה מעורבת ושחייל צה"ל במדים ממין נקבה, לא ישיר את "התקווה" בציבור.

מר ש. שבס:

האם זה נכון?

גב' ע. הופמן:

כן, זה נכון, זה התקבל. מאז, חיילות לא שרות את "התקווה". אני יודעת שהיו שלוש השבעות בכותל (השבעות שאני יודעת עליהן), שבאחת מהן היתה צריכה להיות צנחנית שנמצאת בתוך המקהלה הזאת ואמרו לה שהיא לא יכולה להשתתף. קול באישה ערווה, והתקנה הזאת שכל המקיים טקס דתי פוגע ברגשותיהם של האחרים דינו מאסר שנה אחת. היינו תקנת נשות הכותל. זה דבר שצריך להכעיס כל אחד מאתכם.

מר ש. שבס:

זה דבר שאני מעשה מזה ענין. תבדוק אם יש הנחיה של צה"ל שלא עושות זאת בכותל, בגלל הפניה של הרב גץ. אני אבדוק זאת עם ראש אכ"א. אם יש צורך לדבר עם קצינת ח"ן, אני מוכן לדבר עם קצינת ח"ן, אין לי בעיה. האם היא נתנה הוראה כזאת?

פרופ' פ. רדאי:

אני דיברתי עם העוזרת שלה, והיא אמרה שהיא יודעת על כל הסיפור. הם הבטיחו לחזור אלי עם תשובה, אבל הם לא חזרו אלי.

מר ש. שבס:

אני אבדוק את הנושא. פרופ' רדאי, האם את יכולה

לפנות אלי בנושא במכתב?

פרופ' פ. רדאי:

בוודאי.

גב' ע. הופמן

אנו "מוכרים" את הכותל בכל העולם (מוכרים זאת מלה מחוספסת), אבל בכל העולם רואים את הכותל בתור סמל של אחדות העם היהודית. השתקה סיסטמטית של נשים יהודיות, בין אם הן חיילות ובן אם הן צבריות ותושבות ירושלים - אי אפשר להשתיק אותנו, אנו חלק מהעם היהודי וחלק מהכותל, אי אפשר להשתיק אותנו. אלה הם דברי.

מר ש. שבס:

זה לא היה נורא כל כך. חכיתי למתקפה יותר

רצינית.

גב' ע. קפלן-עידן:

אני צברית, נולדתי בשנת 1954 בחיפה (את כל שנותי עשיתי בארץ), אני מורה במשרד החינוך כ-15 שנה. חלק מהילדות היתה בתל אביב, וכבר 20 שנה אני ירושלמית (יותר לי לומר שאני ירושלמית).

הפגישה הראשונה שלי עם האפשרות שלנשים יהיה יותר מקום בתוך היהדות, היתה בכנס הגדול על האדרת נשים שהתקיים פה בירושלים. הכנס היה בשבילי מאד מרגש, ואז הבנתי שיש לי יותר מקום בתוך היהדות ממה שחשבתי, בעצם הנושא של האדרת נשים בתוך היהדות הוא הנושא שדוחף אותי ומעניין אותי. היום אני מסתפקת בקבוצה של נשים שלומדות תורה.

יש לי שני בנים שהם בחינוך הממלכתי דתי, הם מכירים וכבר הפנימו את העניין שיש לי כל מיני רעיונות על מה שהם למדו בפרשת השבוע, על מה שהם למדו בבית הספר, ועל מה שאני חושבת על זה ואיך אני רואה את זה. הם באים ושואלים אותי מה עם זה ומה עם זה. זה נושא שדרך זה שהיהדות יכולה להיות יותר משמעותית עבורי כאישה, אז היהדות נכנסה אלינו הביתה בצורה שהיא יותר חיה בשבילי ויותר משמעותית בשבילי.

יש לי תמונה קטנה שאני רוצה להראות אותה כאן לחברי הועדה. זאת תמונה שצולמה בטקס קבלת התורה שערכנו כאשר הקבוצה שלנו קיבלה את ספר התורה. אני השתתפתי בטקס והחזקתי את ספר התורה – התמונה הזאת נמצאת בכווננית הספרים שלי מאז, וזה אומר מה החשיבות של זה בשבילי.

מר ש. שבס:

בתמונה מחזיקים מוט, מהו?

גב' ע. קפלן-עידן:

זאת החופה. טקס דתי של קבלת ספר התורה.

מר ש. שבס:

האם זה מוט של חופה?

גב' ע. קפלן-עידן:

כ.ו.

מר ש. שבס:

זה מקושט מאד.

פרופ' פ. רדאי:

כ.ו. זה היה כמו חתונה. בעצם הכתובה של עם ישראל בחתונה בינינו לבין הקב"ה. זה מטאפורה.

פרופ' פ. רדאי:

אני רוצה שסאני תסביר ותספר לנו על החוויה של הבת-מצווה שלה.

סני קורדה:

שמי סני קורדה והסיבה שאני פה היום היא מפני שאני הייתי הנערה הראשונה שקבלה על עצמה עול מצוות ע"י עליה לתורה בכותל. את החוויה הזאת בחרתי לעשות עם קבוצת הנשים המתפללות בכותל באופן קבוע.

הסיבה שבעטיה בחרתי לקיים את בת המצווה שלי בכותל דוקא, היא שבכתל יש משהו מיוחד. ההרגשה הזאת, כשאני עומדת קרוב לאבנים הגדולות האלו, שואפת לקירבי את האויר הטחוב ומרגישה על פני את הקרירות של האבנים, יש בזה משהו מיוחד. מן כח שממלא אותי ושם אני מרגישה קרובה לאלוהים יותר מאשר בכל מקום אחר בעולם. יתר על כן, לא ראיתי שום סיבה בעולם לכך שידידי הכרים יוכלו לערוך את בר המצווה שלהם בכותל, ואני שלמזלי נולדתי נקבה,

לא אוכל לערוך את הטקס שלי באותו מקום. יש לי שלושה אחים, וכמו שלהם פתוחה האפשרות לערוך את בר המצווה שלהם בכותל, כך גם צריך להיות לי.

כשהגעתי לכותל ביום בת המצווה שלי, הייתי נרגשת מאד, אך היו שני דברים שהרגיעו אותי. המראה השליו של הכותל בבוקר והפנים המחייכות והמעודדות של הנשים בקבוצת התפילה. התחלתי להתפלל שחרית וככל שהתקדמנו, כך הלך בטחוני וגבר, אך משהגיעה השעה לקרוא בתורה נאלצתי להפסיק את התפילה. הרגשתי נורא, הרגשתי צער וכעס רב על כך שאני חייבת לנטוש את המקום זה כשבעצם יש לי הזכות להיות בו. חוש הצדק שלי זעק שכאן נעשה עוול, אך ידעתי שלא אוכל להשאר ורב היה צערי על כך.

בשל אותו טעם מר שנשתמר בפי עד היום, אני נמצאת כאן. אני כולי תקווה שהועדה הזאת תשנה את המצב, ושבעקבות החלטותיה תוכל, בבוא היום אחותי הטקנה רחל, לערוך את טקס בת המצווה שלה בכותל, ושהיא לא תצטרך לעזוב כשיגיע זמן הקריאה בתורה.

מר ש. שבס:

תודה רבה.

ד"ר ב. הברמן:

שמי ד"ר בונה הברמן. אני אחת מיוזמות הקבוצה הישראלית, אני גם מתפללת שם בדרך קבע, לפחות כל חודש אפילו כל שבוע, מאז שעליתי לארץ בשנת 1986. אני גם אקדמאית, בעלת דוקטורת בפילוסופיה של החינוך וגם של המוסר. סיימתי דוקטורט בלונדון שבאנגליה. אני כרגע בשנת שבתון באוטובה שבקנדה, ואני הגעתי במיוחד להעיד בוועדה הזאת יחד עם סוזן (במטוס אחר).

אני אשת חינוך, אני מרצה בפני קבוצות (גדולות וקטנות) בענייני טקסטים ובענייני חינוך יהודית בכלל בארץ ובחו"ל, אני גם אם ל-5 ילדים ישראלים, צברים וציוניים.

מר ש. שבס:

כולם צברים?

ד"ר ב. הברמן:

פרט לבת אחת שנולדה באנגליה (ארבעה בנים צברים נולדו בארץ, בירושלים, עיר הקודש).

אני רוצה להתחיל בזה שקודם כל המרכיבים של

השיחה...

מר ז. רוזנברג:

אני מצטער, אני צריך לצאת לישיבה בכנסת (ועדת

ביקורת של הכנסת).

מר ש. שבס:

אני לא יכול לקבוע לוועדת הכנסת. אנו נרשום את

כל הוועדה, והוא יקרא את הסטנוגרמה וכאילו הוא יושב פה. אין ברירה, זאת ועדת כנסת ואני לא יכול לקבוע לכנסת מה דחוף.

ד"ר ב. הברמן:

אני מתיחסת למונחים המקובלים בקהילות היהודית

בארץ ובחוץ לארץ. מדובר על המשכיות, מדובר על המאבק עבור הזהות ואיך נשיג אותו ונבטיח אותו, מדובר על פחד נוראי מהתבוללות, מדובר על שמא הילדים לא ימשיכו בדרך היהודית – מה יקרה לעם הזה? הייתי אומרת שאחרי חורבן הבית, נקבעו שהתפילה ותלמוד תורה ישמשו כתחליפים לעבודה בבית המקדש. לצערי הרב, אני יכולה לומר ולציין שאף אחד מהן לא פורח ולא בא לידי ביטוח בשמחה ואפילו לא בכלל.

אני רוצה לדבר קצת על ביוגרפיה. בתור ילדה בת

12 אני ניגשתי לרב של קהילה האורטוקודסית מובהקת, וביקשתי להצטרף לשעור בגמרא, ומאז למדתי איתו הרבה גמרא (גם שולחן ערוך, מדרשים וכו'), אותו רב אורטודוקסי עדיין תלמיד חכם. באותה תקופה הייתי בת אחת ויחידה, וברוך השם, עכשיו אני יכולה לציין שיש פריחה של מסגרות ללימודים לבנות ולנשים, יש בתי מדרש, שעורים, בתי ספר וכדומה. בדור הזה יש מגוון גדול ומספר רב של נשים יהודיות שרכשו את המקורות והידע המעמיק במקורות היהדות, ואני מרגישה שזה גל במגמה חיובית ביותר בעולם היהודי, מהענין שיש נשים יהודיות שמכירות היטב את המקורות ויש להן אמנויות בלקיים אורח חיים יהודי מובהק, ואני מרגישה שזה דבר שאנו רוצים לברך ולהכניס בשמחה לתוך החיים הדתיים הישראליים.

אנו מייצגות כאן את הנשים הדתיות בקרב כל העולם

היהודי, אשר לוחצות בצורה שלא ניתן לסרב לה, אפילו הרב פיינשטיין ז"ל אמר בתשובתו המפורסמת והפמניסטית: לא ניתן להתעלם מכוחן של הנשים, כי בעצם הנשים היהודיות מבטיחות לא רק את הדור הזה אלא גם את העתיד של העם הזה. אי אפשר להתעלם מהן, אנו מגמה גדולה, חזקה וכוחנית, ואנו מרגישות שהגיע הזמן שנבטא שבאופן סמלי וגם מוחשי את המקום המוקדש לעם, הכותל המערבי.

את כל העובדות שאני מצטט כאן נמצאות מודפסים בעבודות בדוקטורטים ובספרים שממלאים מדפים של דקומנטציה מלאה על התופעה הזאת בעם היהודי.

אנו עומדים עכשיו, 50 שנה אחרי סיום מלחמת העולם השנייה, וכמשיקה אקמאית ופילוסופית, אני עדיין מרגישה שהגוף היהודי עדיין מוכה ושיש עוד הרבה מקום להשתפר ולהתרפא. אני מרגישה שהמגמה של הנשים בעם היהודי, שיש לנו יוזמה, ידע, רצון, שמחה והרגשה של חגיגת המסורת היהודית הדתית, שהיא בעצם תופעה שיכולה לרפא, לעזור ולחזק את העם היהודי דווקא בארץ ישראל, ואני לוקחת חלק בתפקיד של להנחות, לחנך ולעזור לשפר את כל המגמה הזאת בעם היהודי.

אני רוצה לציין שלמונח "סטטוס קוו" יש מסורת בשימוש של העם הזה. אני אומר שהציונות בכלל היתה תנועה שמניחה ש"הסטטוס קוו" לא בסדר ויש צורך לתקן אותו בצורה אקטיבית ביותר בקהילה, ולא ניתן לטעון, כפי שהרבנים הראשיים של ארץ ישראל טענו שעלינו להחזיק את מקום הסטטוס קוו. לא ניתן ולא יעלה על הדעת שאנו נשתמש בטיעון הזה על מנת למנוע מאנשים ומנשים יהודים להחזיק בספר תורה, או לקרוא מספר תורה להתעטף בטלית ולהתפלל ליד הכותל המערבי. אנו ציוניות, אנו דתיות ואלו הן הדרכים שניתנו על ידי המסורת העשירה של העם היהודי להתבטא בתפילה.

לכן, לצערי הצעדים שננקטו על ידי הממסד הדתי בארץ ישראל, מזכירים תקופות שלפני ההגשמה הציונית, ועלינו לתקן את הבעיה הזאת ולא להפעיל את עצמנו עבור הסטטוס קוו, אלא לתקן ולהתקדם.

מר ש. שבס:

את עושה אנלוגיה. זאת זכותך לעשות זאת, ואני לא כופר בזכותך, אבל את עושה אנלוגיה משבירת הסטטוס קוו של התנועה הציונית, שעשתה את מה שעשתה בזמנו כדי לשבור סטטוס קוו שהיה קיים בעם היהודי. שבירת הסטטוס קוו בישראל היתה אידיאולוגיה, שמירת הסטטוס קוו במדינת ישראל היא לא אידיאולוגיה, היא מצב עובדתי שהגורמים הפוליטים בישראל קבעו כדי לא לייצר מחלוקות קשות מידי בין שומרי מסורת, דתיים ובין חילוניים ובין כל הגופים שחיים במדינת ישראל. זאת אומרת, האנלוגיה שאת עושה היא לא האנלוגיה... את יכולה לומר שאי שמירת סטטוס קוו או שבירת סטטוס קוו זאת אידיאולוגיה, ואת יכולה להתיחס אליה כאידיאולוגיה. סליחה שאני נכנס לדברך. את פילוסופית ואני לא.

ד"ר ב. הרמן:

מבחינה זאת אני משתמשת בטיעון הזה על מנת להראות שבעצם שמירה על הסטטוס קוו לא ...

מר ש. שבס:

את יכולה לטעון טענה לגיטימית שאת רוצה לשנות דברים בישראל כדי לעשות...

ד"ר ב. הרמן:

לא, זה לא לשנות, אלא אנו נמצאים בתהליך שהציונות לא הפסיקה ברגע שהוקמה מדינת ישראל.

מר ש. שבס:

כל מה שאת אומרת הוא לגיטימי, אני רק אומר

שהשתמשת באנלוגיה..

ד"ר ב. הברמן:

הציונות היא תופעה אקטיבית ופעילה, והסטטוס קוו

הוא מונח שמעיד על כך שיש לשמור על מה שקיים. אני לא אומרת שיש לשבור את הסטטוס קוו משום מה, אלא משום סיבות וטענות רציניות, ואפשרות רצינית לתת לציונות להתקדם ולבטא מעמדות ומגמות רציניות בקרב העם.

אני רוצה לומר כמה דברים לגבי דבריה של ענת.

כאשר אני מרצה בפני ציבור גדול. למשל בכנס הגדול של המחנכים הבכירים באירופה שנערך בחודש דצמבר, אני מתביישת לספר על התנהגות המוסדות הסמכותיות בארץ ישראל כלפי נשים יהודיות דתיות, אני שומעת תשובות כמו: האם באמת זרקו גז מדמיע בכותל המערבי? איך יכול להיות שמדינת ישראל יכולה להתנהג בדרך שמגלה חוסר כבוד וחילול המקום הקדוש הזה? איך יכולה מדינת ישראל לשמור ולטעון שיש זכות לשמור על מקומות קדושים במצב שיש סיכוי שהם השתמשו בדרכים לא מתאימות למקום הקדוש הזה? ואיך יכולה מדינת ישראל לטעון שהמדינה יכולה לשמור על זכות כל דתי ודתיה לגשת למקום קדוש היות והיה מצב כנשות הכותל? לשאלות אלו נורא קשה לי לענות ונורא קשה לי להתמודד עם שאלות כאלה. היה מקרה שישבתי עד אחרי חצות בכנס הלאומי של הדסה, בזה שניסו למצוא דרך כדי להתמודד עם מה שהם שמעו והבינו בנושא נשות הכותל.

אני רוצה לחזור לעניין הזה כאם לחמישה ילדים. יש

לי ילדה בת 10, ומצבה היום שונה ממצבי כאשר אני הייתי בת 10. היא יודעת להתפלל, היא קוראת מהתורה, היא לומדת מהמקרא, היא היתה עדה לחילול השם שהתרחש בקרב הכותל המערבי, והיא שואלת אותי: "אמא, האם אני אוכל לקרוא מספר תורה בבת המצווה שלי בעוד שנתיים? אמרתי לה שכאשר אני אחזור מהוועדה הזאת, ואחרי שהם

יגישו תשובה...

מר ש. שבס:

זאת סחיטה רגשית.

ד"ר ב. הברמן:

בדיוק. זאת בדיוק הנקודה, לכן, סני דיברה פה, ואני רוצה לומר שלועדה הזאת יש זיקה לא רק לנו אלא לנכדים שלנו, לכל הבנות והנערות.

מר ש. שבס:

זה כמו רחל, אחותה של סני.

פרופ' פ. רדאי:

אל תשאירי את זה לנכדים, שיהיה לבנות שלנו.

ד"ר ב. הברמן:

לכן, קודם כל, אני רוצה שניתן לה תשובה חיובית, ולומר שיש סיכוי רב. בתור ציוניים אנו אקטיביסטים. אני רוצה לומר שזה נגד הגורמים האלימים והבריוניים (כפי שכוננו במשרד הדתות) שמפעילים כח אליים נגד נשים. אנו ציוניות, אנו שומרי חוק, והלכנו בכל דרך, יזמנו אפילו את התהליך הזה, בעתירתנו לבית המשפט העליון לצדק.

אני רוצה לברך אתכם, שיש לכם זכות וגם לנו יש זכות להצטרף למגמה הזאת, הגדולה והחיובית ביותר.

מר ש. שבס:

טוב. תודה, אני מוגבל בזמן, ויש לי להעיר עוד

כמה הערות.

פרופ' א. שלוי:

אני יוצאת דופן כאן, כי אינני נמנית על נשות הכותל, ואינני נוהגת להתפלל שם. לדאבוני הרב, אף על פי ששתי חוויות רוחניות עזות ביותר בחיים שלי התרחשו ליד הכותל. חוויה אחת היתה בחג השבועות סמוך למלחמת ששת הימים, כשכמעט כל עם ישראל החי בארץ הגיע לכותל, ועמדנו זה ליד זה, גברים, נשים, אשכנזים, ספרדים, דתיים ואני חושבת שגם אנטי דתיים, והרגשנו דווקא את אחדות העם באותו מקום, כפי שצויין כאן ובצדק. כולנו שונים, אבל בכל זאת המאחד אותנו בהיותנו יהודים, והכותל בכל זאת מהווה סמל של כל מה שנוותר לנו מעבר מפואר, כאשר ישבנו כאן לפני שבית המקדש נחרב.

החוויה השניה היתה ב-ט' באב של אותה שנה, כאשר הלכתי בערב תשעה באב לשמוע את הקינות ליד הכותל - וגם אז החוויה היתה בלתי נשכחת, של אחדות. שהמקום הזה הוא שלנו וה"שלנו" הוא של כל העם ללא הבדל דעות פוליטיות ובוודאי ללא הבדל מין.

לדאבוני הרב, אחת הסיבות שאני כבר לא נוהגת ללכת לכותל, מפני שאם מישהו מגיע לשם בלבוש שלחלק מהאנשים לא נראה - מגרשים אותה (זה בדרך כלל אותה). אני לא תמיד מרגישה שם בבית, ואני חושבת שאנו חייבים להחזיר את מה שהיה קודם לכן, שתהיה הרגשה לכל העם, שזה המקום של כל העם.

כבר נאמר כאן שיש בהחלט רבנים אורתודוקסים -
ואני נמנית על הקהילה האורתודוקסית מודרנית..

מר ש. שבס:

האם יש דבר כזה?

מר ש. זינגר:

כן יש.

פרופ' א. שלוי:

יש דבר כזה, הוא קיים. כאן אנו קוראים לזה
עבודות של שפויים. אם מותר לי להשתמש במונח פוליטי - זה בערך אנשי מימד - אלו
האנשים השפויים שפעם היו במעגל ואינם עוד....

מר ש. שבס:

אפשר להאמין באמונות פוליטיות, ואפשר להאמין

באמונות אחרות.

עו"ד א. בן-ארי:

מי שמאמין בתחית המתים יכול להאמין בזה.

פרופ' א. שלוי:

אני רוצה לציין שישנם בהחלט רבנים אורתודוקסים המתירים ופוסקים שתפילת נשים מותרת. יש כאלה שמגבילים יותר ומגבילים פחות, ויש כאלה שאומרים שאסור לומר דברים של קדושה (כולל גם את הקדיש ועוד תפילות), ואני יודעת שדווקא נשות הכותל מאד מקפידות לשמור על הפסק הזה, אף על פי שאני רוצה לציין שהרב פנחס קלי, שבעצמו היה כהן פסק בנוכחותי, שלנשים מותר לאמר אפילו דברים של קדושה, ואפילו ברכת כוהנות - בתנאי שהתפילה תיעשה אך ורק בפני ציבור של נשים - שלא יהיו שם גברים בכלל.

שני רבנים אורתודוקסים נוספים (מחול"ל) - הרב ארווין הרב והרב הרולד ג'וסף (שנשותיהם נמנות על נשות הכותל) - הם גם מרשים ומתירים בבתי הכנסת שלהם תפילת נשים לחוד.

הוזכר כאן הרב פיינשטיין. נורמה ג'וסף, אשתו של הרב הרב ג'וסף - כותבת דוקטורט על פסקי ההלכה של הרב פיינשטיין, המתייחסים לנשים, והיא מציינת שהרב פיינשטיין עצמו עסק בצורה אחרת, במרוצת 20 שנה, כשכל פעם באו אליו עם שאלה: האם מותר לחגוג בת-מצווה? הוא עבר מאיסור מוחלט (כי הוא קבע שזה מנהג של גויים ולא יהודי) - וכעבור 20 שנה הוא פסק שלא רק שמותר אלא אפילו רצוי לציין את הבת-מצווה של בת בישראל, ומותר לעשות את זה בבית הכנסת או בבנין בית הכנסת - אבל בצורה שונה מזו של בניס. אז כאן יש לנו אותו פוסק שמבין, כמו שחפץ חיים הבין כששרה שנירה - באה אליו לשאול בדבר הקמת בית יעקב - הוא הבין שהיהדות וההלכה חייבות ללכת - כפי שבונה אמרה וכפי שענת אמרה - הלכה משורש ללכת - ואם ההלכה לא תמשיך ללכת - היא תביא לאובדן של חלק ניכר של עם ישראל, של הנשים. יש כיום נשים באמת מלומדות בתורה, היה לי הכבוד לעמוד במשך 15 שנים לעמוד בראש בית ספר "פלח" - תיכון תורה...

מר ש. שבס:

יש לך תלמידה כאן.

פרופ' א. שלוי:

שרה אולי זוכרת...

מר ש. שבס:

שרה זוכרת הכל. אני חייב להודיע לך שהבוקר כאשר היא באה אלי, והכינה אותי לקראת הישיבה הזאת (אני אוהב לבוא מוכן לישיבות כאלה), פרק חשוב בהכנה היה, שהיית מנהלת בית-הספר שלה ומה היא למדה ממך.

פרופ' א. שלוי:

כשפתחו את בית ספר "פלח" בשנת 1965 - כעבור שנתיים, הטילה אותה אוכלוסיה שעבורה הוא נפתח (הקהילה החרדית) חרם על בית הספר. בזמנו בית ספר "פלח" היה בית הספר היחידי (מלבד שני התיכונים של הקיבוץ הדתי) שבו בנות למדו גמרא - הדברים השתנו. כבר צויין, היום יש מוסדות ברמה שלא נופלת במאומה מישיבה ברמה הגבוהה ביותר שבהם לומדות נשים גמרא ודברים שנחשבו לאסורים.

לדעתי, גדולתה של היהדות היתה ההתייחסות לנורמות חברתיות משתנות, והנכונות להתאים את המינהג למצבים משתנים במקומות משתנים וזמנים משתנים.

אם אנו לא נשכיל ללכת להמשיך ללכת בכיוון של שוויון בין המינים, אזי אני חוששת, שחלק ניכר של העם היהודי לא ירגיש נאמנות כלל ליהדות וימשיך לבוז ליהדות בצורה שאינה הולמת בוודאי למדינת ישראל - למדינה של יהודית.

דבר אחרון שאני רוצה להדגיש, צר לי מאד שכל הזמן נאמר שזה חשוב לנשים בחוץ לארץ. רבותי, זה חשוב לנשים בארץ.

הדבר האחרון, אני מצטערת אם זה לא לפי סדר היום, אבל אני מאד מבינה לרוח הדברים בקשר לרב אבי וייס - אבל אל נשכח שאנו נותנים לאנשים שהם אנטי-ציונים ואנטי-מדינת ישראל...

מר ש. שבס:

לא. לא בהכרח (עד עכשיו זה היה בסדר).

פרופ' א. שלוי:

במאמר מוסגר. אתה יודע היטב שחלק מהאנשים שנותנים את הטון, אינם בהכרח אוהבי מדינת ישראל.

מר ש. שבס:

בסוגיה הזאת אני אומר לך משהו - הכל לגיטימי, מסביבנו יש כל הזמן תפאורה והילה של אנשים שיכולים להכנס לקריטריון הזה, לקטגוריה של אנטי-ציונים אנטי מדינת ישראל. אנו צריכים להתייחס בצורה ממלכתית לכל אזרחי מדינת ישראל באופן שווה כי אנו לא יכולים לנהוג אחרת.

אני אומר זאת גם בדיונים. אני אומר זאת בלשון

סג-נהור כמעט - לפני שנתיים וחצי, כאשר מונתי להיות ראש ועדת מנכ"לים בנושא מיעוטים בישראל (ואני לא דווקא נחשב כמי שמייצג את השמאל השמאלי במפה הפוליטית בישראל), והגיעו לישיבה אנשים מהשמאל הידוע, וראיתי שאין שוויון בראשם לגבי העם הערבי (שהם אזרחי ישראל), ולא כל כך יכולתי להבין את העניין הזה. לכן, אני לא דורש מערבי שהוא אזרח מדינת ישראל להיות ציוני או להחשב כאוהב ציון - אני רוצה שיהיה אזרח נאמן למדינתו, שעושה את חובותיו ומקבל את זכויותיו (לא יותר ולא פחות).

זה נכון לגבי כל הצדדים. זה נכון לגבי אלה שנמצאים ולגבי אלה שלא נחשבים כציונים מוגדרים על פי תפישתנו ועל פי השקפת עולמנו בקונצנזוס של מי שחי כאן בארץ, ובהחלט יש גופים כאלה שהם לא ציונים והם תושבי ואזרחי מדינת ישראל שמצביעים לכנסת.

פרופ' פ. רדאי:

אנו חושבת שכולנו מסכימות עם כל מילה שאמרת עכשו. מה שאני חושבת, שאם הועדה עומדת לתת ביטוי לזכויותיהם של אזרחי מדינת ישראל שיושבות סביב השולחן הזה, שגם הן חלק מהעם. הרגישות של מיעוט קטן של המשתמשים והמשתלטים על הכותל היום, לא יכולה להיות סיבה ללא מימוש הזכות של נשות הכותל להתפלל ליד הכותל. כפי שאמרת: צריך לתת את הזכויות לכל המרכיבים של עם ישראל. עם זאת הייתי אומרת שזאת קבוצה מאד חיובית לעם ישראל, קבוצה אשר עוסקת בחינוך, בתרומות למדינת ישראל ולעליה למדינת ישראל ועוד דברים שבכל זאת יש להם ערך חברתי חיובי.

העקרון של שוויון זה לא רק המילה "שוויון". אנשים שלא מקבלים טיפול שווה ויחס שווה, לא מרגישים שייכות לחברה, וזה כתוב גם בפסיקה של בית המשפט העליון. הבסיס של ההשתייכות לחברה, של המשך התרומה לחברה, המחוייבות לחברה, ואי אפשר לנטרל מחצית העם, בסופו של דבר זה כן מחצית העם,

אני לא אומרת שכל מחצית העם נמצא סביב השולחן הזה, אבל מי שנמצא כאן הם המנהיגות של מחצית העם. אי אפשר לנטרל אותם, כיון שהם גם המחנכות, וגם בבית בדרך כלל (לא תמיד, אבל בדרך כלל) - הם המחנכות הראשיות בבית, כפי ששמעתם היום, והן בעיקר המחנכות בבתי הספר במדינת ישראל. אי אפשר לתסכל אותן ולהתיחס אליהן באופן בלתי שווה.

אם כך, אני גם רוצה לבקש דבר שהוא איננו טכני.

אנו מבקשות תשובה של הועדה בזמן הקרוב.

כבר שש שנים יש מלחמות על העניין "האם נשים יכולות להתפלל ליד הכותל" - לא יתכן שזה ימשך עוד זמן ממושך. הזמן עובר, שמעתם על בת-מצווה באופק שלפני שש שנים, כאשר סני היתה בת 4 שנים ואמא שלה חשבה שהיא תעשה לה בת-מצווה ליד הכותל ותקרא מהתורה ליד הכותל. לא יכול להיות שהיא תגיד לילדה שלה: אנו עדיין מחכים לתשובה מרשויות המדינה.

מר ש. שבס:

אני רוצה לומר שלושה משפטים ובזה אני אסיים את

המפגש הנעים הזה.

אנו, חברי הועדה, בהשתתפות עו"ד נילי ארד, מנהלת מחלקת הבג"צים בפרקליטות המדינה, שמענו את הדברים של כולכן בהקשבה עמוקה ורצינית. אני חושב שהבעתן את עצמכן בצורה הכי טובה שאפשר, אני רק אומר שלושה משפטים: הסוגיה היא לא פשוטה, ואני קטונתי מלהגיד מילה כזאת או אחרת על בית המשפט העליון בסוגיה הזאת, כי גם בית המשפט מאד נבוך (לפי דעתי) מלפסוק חד משמעית. הוא נתן לנו נסיון למצוא איזושהיא דרך שתקל על עם ישראל במחלוקת ולא תכביד על עם ישראל במחלוקת, כי ישנה מחלוקת. אם זה היה פשוט, היינו עושים את זה צ'יק-צ'ק לפני שזה היה מגיע לבית המשפט ולפני שזה היה מגיע לוועדה כזאת.

העובדה היא שישנה בעיה, לחלק מסויים מעם ישראל. לי אין שום בעיה, אני יכול לראות כל אחת שמתפללת בכל צורה שהיא רוצה בכותל, לי באופן אישי, מאד שמחתי למשפטים שפרופ' שלוי אמרה לגבי עם ישראל כולו. אני מאד אוהב שצנחנים נשבעים בכותל, ואני בעצמי (אמנם הייתי ילד קטן במלחמת ששת הימים) אבל לאחר מכן השתייכתי במילואים לסיירת ששחררה חלק מירושלים, ואנו עושים כל שנה, גם אזכרה, גם מסיבה, וגם מפגש משפחות, וכל דבר ליד ובסמוך לכותל. זאת אומרת, אין לי ולחברי הועדה (אני מניח שאני מדבר בשם כולם, ואם לא אז הם יעירו לי), אין לנו מחלוקת על זה שכל חבר בעם הזה ולא משנה אם הוא חי בישראל או בגולה, יש לו זכות להיות ליד הכותל ולהשתמש בכל שרותי הדת העומדים לרשות כל אזרח בארץ ובעולם ליד הכותל.

בנושאים שקשורים לקבוצת נשות הכותל, אני מבין שהיתה מחלוקת, אני יודע שהיתה מחלוקת, והמחלוקת היא מחלוקת הלכתית והיא מחלוקת של דרכי פעולה והתנהגות. אני אתן דוגמה: גורם אחר שהוא הרבה יותר קיצוני רצה לעשות פעילות בכותל ואנו לא הסכמנו בגלל הסדר הציבורי, לא בגלל שום סיבה אחרת, לא בגלל סיבות של קדושת המקום. זה לא שייך לנושא הזה, עם ישראל לא הסכים, או מי שמחזיק בשלטון בעם ישראל לא הסכים לעשות פעולה בסביבות הכותל, לאו דווקא ברחבת הכותל.

גם בבית המשפט העליון (דבר שקשור כן לנשות הכותל) היה ביטוי של אחד השופטים (אולי של כל השופטים), שחלק מההתנהגות הפרובוקטיבית שהיתה, גרמה ל..

פרופ' פ. רדאי:

היו שני בג"צים, וזה היה נכון לגבי בג"צ אחד.

מר ש. שבס:

אני לא רוצה להתווכח על זה. יכול להיות שזה לא נכון. אז על בג"צ האחד, גם הבג"צ האחד שווה משהו.

פרופ' פ. רדאי:

האם אתה חושב שצריך להרחיק עם שלם, או את אנשים שמפריעים. יש אנשים שמפריעים.

מר ש. שבס:

את נכנסת לסוגיה שאני לא מתכוון לענות עליה משום שאינני מתכוון להרחיק עם שלם, לא חצי עם ולא עשירית עם בשום דבר שהוא רוצה, כיון שבעיני לכל אחד יש זכויות אדם, וזה הבסיס להיותנו אנשים להיותנו חברה, ואין לי ספק בכלל בזה שאנו צריכים לשמור על זכויות האדם, בזכות התפילה בזכות האמירה, וכל זכות כמעט אפשרית - במסגרת הנורמות שאנו קובעים לעצמנו כחברה.

אבל בהחלט, באחד הבג"צים היתה אמירה שהתנהגות הפרובוקטיבית הביאה לידי זה שהיו כל מיני תופעות לא רצויות לגבי משתמשים אחרים באיזור, במרחב התמרון של הכותל. כתוב שם: בניגוד לעותרות, שבהתנהגותן, הביאו לכלל מהומות קשות ומרירות תוך שהן שרועות בגופן ברחבת הכותל וכיוצא בזה, ולא חששו לביזוי המקום הקדוש ולחילולו" - גם זה מופיע בבית המשפט העליון.

אני אומר זאת, לא בגלל שאני רוצה לנקוט עמדה, אני אומר פעם נוספת. כדוגמה לבעיות שישנה, כמו שיש צד כזה יש גם צדדים אחרים. אני שמעתי והקשבתי גם לאנשים אחרים, והסוגיה הזאת סבוכה ולא פשוטה. מצד אחד אני כאזרח המדינה הזאת, לא כשופט ולא כנביא, אני מכיר באופן כמעט

מוחלט בכל זכות של כל אדם לעשות כמעט כל מה שהוא רוצה במסגרת הנורמות והחוקים.

פרופ' פ. רדאי:

אתה הקמת ועדה כדי להתרשם בעצמך מנשות הכותל.
למה אתם שומעים עדויות? אתם שומעים עדויות כדי להתרשם בעצמכם על הכנות, על תום
הלב ועל הפרובוקטיביות של ה... .

מר ש. שבס:

הועדה הוקמה על ידי הממשלה, לא כדי להתרשם ממה
שאמרת, אלא בהמשך לדיון שהיה בבג"צ ובהקשר לפסיקה הזמנית של הבג"צ, לנסות
למצוא דרך, איך יבוא לידי ביטוי הרצונות שלכן בתפילה בכותל, יחד עם המגבלות
האחרות הקיימות. זאת אומרת, למצוא איזה שהיא דרך שתהיה דרך ביניים שתשביע את
רצונכם ותאפשר לגופים ולסקטורים האחרים שגם הם באים לכותל וגם הם מתפללים
בכותל לחיות עם זה בשלום. כי האלטרנטיבה היא מהומות, ואנו לא רוצים ליצור
מהומות, אנו לא רוצים להפריע לסדר הציבורי. אנו לא רוצים לומר: טוב, ניצחנו,
הרמנו את דגל העקרון ואיתו אנו הולכים וזהו, אני בעד שנשמור על העקרונות ואני
רוצה שגם נמצא דרך כיצד לחיות בשקט בשלום ובשלווה, במיוחד ליד הכותל. יש לנו
מספיק מקומות לריב.

דווקא בגלל האמירות שפרופ' שלוי נקטה בהם, אני

מצביע בעד כולם.

פרופ' פ. רדאי:

אי אפשר להכנע לקבוצה אלימה ולהשתיק את הקבוצה

השקטה.

משרד ראש הממשלה
לשכת היועץ המשפטי

11.04.1996

נ. י. ב. ב. ל.

מזכיר הממשלה

ירושלים, כ"ב בניסן התשנ"ו
11 באפריל, 1996

ד ח ו פ

אל : ראש הממשלה

שלום רב,

הנדון: דו"ח ועדת המנכ"לים לענין הסדרי תפילה "לנשות הכותל"

1. הממשלה, בהחלטתה מיום 18.5.94, מינתה ועדת מנכ"לים בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה במגמה להציע פתרון לבעיית קבוצת "נשות הכותל" (נשים בעלות זיקה רפורמית וקונסרבטיבית) המבקשות להתפלל ליד הכותל באופן השונה מהמסורת.
2. הרקע למינוי הועדה הוא נסיונותיהן של הנשים להתפלל ליד הכותל באופן שונה מהמסורת, דבר שגרם להתפרעויות מצד מתפללים חרדים ופגיעה פיזית בנשים. הנשים פנו לבג"צ וזה המליץ על מינוי הועדה.
3. בימים אלה סיימה ועדת המנכ"לים את עבודתה והמלצותיה הובאו לפניך ע"י מנכ"ל משרד רה"מ. המלצות אלה אמורות להידון בממשלה.
4. המשנה לפרקליטת המדינה, גב' נילי ארד, הודיעה לי כי עומד להתקיים דיון בבג"צ ביום א' 14.4.96 וכי עליה להודיע לבית-המשפט היכן עומד הנושא. היא צינה שהנושא דחוף ביותר.
5. מדובר בסוגיה רגישה מבחינה ציבורית ודתית, והדיון בה בממשלה, בימים אלה, אינו רצוי מטעמים ברורים, מה גם שכמעט בלתי-אפשרי למצוא פתרון שיניח את דעתם של כל הצדדים - החוגים הדתיים מחד-גיסא והנשים הרפורמיות והקונסרבטיביות מאידך-גיסא.
6. בהתחשב בכל האמור אני ממליץ כדלקמן:
(א) גב' נילי ארד תודיע לבית-המשפט כי המלצות ועדת המנכ"לים יידונו בממשלה באחת משיבותיה הקרובות.
(ב) הנושא יועמד על סדר יומה של הממשלה ולממשלה תוגש הצעה מטעמך למנות צוות שרים בראשות שר המשפטים ובהשתתפות השר לעניני דתות, השר יוסי ביילין, השר אמנון רובינשטיין והשר יהודה עמיטל, אשר יבחנו את המלצות ועדת המנכ"לים ויחליטו בענין זה על-דעת הממשלה.

מזכיר הממשלה

- 2 -

7. הצעתי זו מקובלת על דעתה של הגב' נילי ארד.
8. אנא אישורך בדחיפות מפני שגב' ארד חייבת, כאמור, להתייצב ביום א' בבג"צ ולהודיע על כוונותינו.

ב ב ר כ ה,

שמואל הולנדר

העתק: מר צבי אלדרוטי, מנכ"ל משרד רה"מ
מר אחז בן-ארי, יועמ"ש משרד רה"מ

לשכת המנהל הכללי

משרד ראש הממשלה
לשכות היועץ המשפטי
13.02.1996
נ.א.ל

לכבוד

אלה בן אר: (רשימת תפוצה)

הנדון: ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

ביום ד', 14.02.96 בשעה 15:00, תתכנס ועדת המונכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי, במשרד ראש הממשלה בירושלים.

לוט מצע לדיון.

נא השתתפותך.

ב ב ר כ ה,

- אורן יוניוב
עוזר המנכ"ל

משרד ראש הממשלה
ירושלים

לשכת המנהל הכללי

רשימת תפוצה

עמרם קלעג'י - מנכ"ל משרד הפנים
יעקב לפידות - מנכ"ל משרד המשטרה
אלי גונן - מנכ"ל משרד התיירות
ד"ר גרשון מצגר - מנכ"ל משרד הדתות
אחז בן-ארי - יועץ משפטי משרד ראש הממשלה
נאוה ארד - יועצת ראש הממשלה למעמד האשה
שלום זינגר - יועץ משפטי משרד הפנים
חנה קלר - יועצת משפטית משרד המשטרה
הלל קולין - יועץ משפטי משרד הדתות
יוסי סיטבון - יועץ משפטי משטרת ישראל
נילי ארד - מנהלת מח' בגצ"ים - פרקליטות המדינה
משה ריגל - סמנכ"ל תכנון ופיתוח ויועץ כלכלי לשר התיירות
יואל מרינוב - מנכ"ל החברה לפיתוח מזרח ירושלים
הרב רפאל דיין - הרבנות הראשית
הרב פרנק - הרבנות הראשית
יצחק מגן - קמ"ט ארכיאולוגיה איו"ש - רשות העתיקות

ירושלים, כ"א בשבט התשנ"ו
11 בפברואר 1996

תיק: 4

ועדת חמנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

מצע לדיון

1. מכיוון שמתברר כי רחבת הכותל המערבי המוכרזת הינה בעייתית ביותר לפתרון, עקב התנגדותם הנחרצת של המתפללים הקבועים במקום, פנתה הוועדה לפתרונות נוספים אפשריים.

2. לאחר סיורים מספר בכותל המערבי וברחבתו, וכן הדבריות עם גורמים שונים הנוגעים בדבר, בהם רשות העתיקות והחברה לפיתוח מזרח ירושלים, האחראיות על השטחים שמסביב לכותל, נבחנו מספר חלופות:

א. דרום הכותל המערבי, בתחומי הגן הארכיאולוגי.

ב. שערי חולדה והמדרגות אליהם בתחומי הגן הארכיאולוגי.

ג. הפינה הדרום מזרחית של חומת העיר העתיקה.

ד. "הכותל הקטן".

עמדת רשות העתיקות (כפי שנמסרה בכתב, ביום 10.1.96), היתה, "כי אין להקצות שטח כל שהוא מן השטחים המיועדים לגן הארכיאולוגי".

במידה ולא תתקבל עמדת רשות העתיקות, מוצעות על ידה שלוש אלטרנטיבות:

א. בכותל הדרומי, בסמוך לפינה הדרומית מזרחית של הר הבית:

שטח זה תחום מצפון על ידי הכותל הדרומי של הר הבית. בנקודה זו השתמרה הבנייה ההרודיאנית המקורית לגובה ניכר. זהו למעשה הקטע השמור ביותר של הבנייה מימי הבית השני סביב כתלי הר הבית. במזרחו תחום השטח על ידי חומה עבה, העוברת בסמוך לכביש העופל וניגשת לפינה הדרומית מזרחית של הר הבית, היא חומת העיר מן התקופה הביזנטית. על פי תכנית הפיתוח הקיימת של הגן הארכיאולוגי מתוכננת בשטח זה רחבה פתוחה לציבור הניגשת אל חומות הר הבית, כחלק ממערכת הכניסה המזרחית אל הגן. הגישה לרחבה זו תהיה דרך שביל הולכי רגל המוליך ממצפור יד אבשלום הסמוך, על כביש העופל. הרחבה המתוכננת היא חלק מן הגן הארכיאולוגי, אולם נמצאת מחוץ לנקודת הכניסה בתשלום אל הגן.

ב. בכותל הדרומי, על מדרגות חולדה

גרם המדרגות המונומנטלי, המוליך אל שערי חולדה והכותל הדרומי הוא אחד השרידים המרשימים של הבנייה ההרודיאנית סביב הבית. מן הכותל הדרומי השתמר בקטע זה רק נדבך אחד של הבנייה ההרודיאנית המקורית. יתרת גובה הכותל, המהווה גם את הקיר הדרומי של מסגד אל-אקצא, הוא מתקופות מאוחרות יותר. שטח זה, המצוי בתוך תחומי הגן הארכיאולוגי והכניסה אליו כרוכה בתשלום, משמש כבר היום לתפילות מזדמנות וטקסי בר מצווה שנערכים על ידי המבקרים במקום. זהו אחד החלקים המתוירים ביותר בתוך הגן הארכיאולוגי, ומידי פעם מתקיימות בו גם תפילות של מבקרים נוצרים, המזהים במקום זה את הנקודה בה הפך ישוע הנוצרי את שולחנות החלפנים היחודים, כמסופר בברית החדשה.

ג. מצפון לקשת רובינזון שבסמוך לפינה הדרומית מערבית של הר הבית:

באזור זה הולך ונחשף הרחוב מתקופת הורדוס. על פי התכנון הקיים, יישארו במפלס הרחוב מספר ערמות של אבני מפולת, כחלק מהמחשת חורבן הבית השני והריסת כתלי הבית על ידי הרומאים. דבר זה יגביל את גישת המבקרים אל הכותל עצמו ויצמצם את תחום המעבר לאורך הרחוב ההרודיאני.

שטח זה, המצוי בתוך תחומי הגן והכניסה אליו היא בתשלום, תוכנן להיות לב ליבו של המתחם התיירותי ומוקד לביקורים המוניים של קבוצות תיירים.

העבודות במקום נערכות במסגרת של תכנית עבודה מאושרת ע"י גורמים ממלכתיים / עירוניים והתחייבות חוזית חתומה עם תורם.

לא נראה שבשטח זה אפשר יהיה לקיים תפילות בצורה כל שהיא.

יתכן והחלופה הראשונה עדיפה מאחר וכמוצע בחלופה זו קיימת גישה קלה ונוחה מכביש העופל, השטח מצוי במקום אטרקטיבי ובסמוך לשרידים המרשימים של כתלי הר הבית שהשתמרו על אבניהן המקוריות שמימי הבית השני. בהיות שטח זה מחוץ לתחום שהכניסה אליו חייבת בתשלום, לא יפריע השימוש באתר זה לצרכי תפילה ולתפקוד חגן הארכיאולוגי כאתר תיירות מרכזי.

3. כמו כן, קיימת האפשרות של ה"כותל הקטן", המצוי ברובע המוסלמי (ליד ישיבת עטרת כהנים), המהווה המשך ישיר של הכותל המערבי (ולשם המחשה - מצפון לרחבת הכותל מצויות מנהרות הכותל, ומיד לאחריהן, בקו אווירי, הכותל הקטן).

חלופה זו מוצעת ע"י הרשות לפיתוח מזרח ירושלים, אם כי לא בעדיפות גבוהה.

יש לציין כי יש צורך בהכשרת האזור (ניקוי השטח, חיזוק מבנים מסוכנים, ואם אפשרי מבחינה אדריכלית - גם הרחבת הרחבה). המדובר בעלות של כ-1,250,000 ש"ח, והרחבת הרחבה - בעוד כמליון ש"ח. עו"ד לורך, יו"ר הרשות, מסר נתונים אלה והוסיף, כי גורם הזמן אינו מהווה בעיה כיוון שבהנתן "אור ירוק" - מדובר בזמן קצר ביותר להכשרה הנ"ל.

על הוועדה להכריע על איזו מהחלופות המוצעות תבחר להצביע כמועדפת.

ישראל, כ"א בשבט התשנ"ו
11 בפברואר 1996

תיק: 4

ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

מצע לדיון

1. מכיוון שמתברר כי רחבת הכותל המערבי המוכרזת הינה בעייתית ביותר לפתרון, ע"פ הערכת המשטרה, חוות דעתם של הרבנים הראשיים לישראל והתרשמות חברי הוועדה, עקב התנגדותם הנחרצת של המתפללים הקבועים במקום, פנתה הוועדה לפתרונות נוספים אפשריים.

2. לאחר סיורים מספר בכותל המערבי וברחבתו, וכן הדברויות עם גורמים שונים הנוגעים בדבר, בהם רשות העתיקות והחברה לפיתוח מזרח ירושלים, האחראיות על השטחים שמסביב לכותל, נבחנו מספר חלופות:

א. דרום הכותל המערבי, בתחומי הגן הארכיאולוגי.

ב. שערי חולדה והמדרגות אליהם בתחומי הגן הארכיאולוגי.

ג. הפינה הדרום מזרחית של חומת העיר העתיקה.

ד. "הכותל הקטן".

עמדת רשות העתיקות (כפי שנמסרה בכתב, ביום 10.1.96), היתה, "כי אין להקצות שטח כל שהוא מן השטחים המיועדים לגן הארכיאולוגי".

3. עם זאת, נבחנו החלופות המוצעות, גם לאור חוות הדעת המשטרתית:

א. בכותל הדרומי, בסמוך לפינה הדרומית מזרחית של הר הבית:

שטח זה תחום מצפון על ידי הכותל הדרומי של הר הבית. בנקודה זו השתמרה הבנייה ההרודיאנית המקורית לגובה ניכר. זהו למעשה הקטע השמור ביותר של הבנייה מימי הבית השני סביב כתלי הר הבית. במזרחו תחום השטח על ידי חומה עבה, העוברת בסמוך לכביש העופל וניגשת לפינה הדרומית מזרחית של הר הבית, היא חומת העיר מן התקופה הביזנטית. על פי תכנית הפיתוח הקיימת של הגן הארכיאולוגי מתוכננת בשטח זה רחבה פתוחה לציבור הניגשת אל חומות הר הבית, כחלק ממערכת

הכניסה המזרחית אל הגן. הגישה לרחבה זו תהיה דרך שביל הולכי רגל המוליך ממצפור יד אבשלום הסמוך, על כביש העופל. הרחבה המתוכננת היא חלק מן הגן הארכיאולוגי, אולם נמצאת מחוץ לנקודת הכניסה בתשלום אל הגן.

לדעת הרשות, חלופה זו עדיפה מאחר וכאמור, קיימת גישה קלה ונוחה מכביש העופל, השטח מצוי במקום אטרקטיבי ובסמוך לשרידים המרשימים של כתלי הר הבית שהשתמרו על אבניהן המקוריות שמימי הבית השני. בהיות שטח זה מחוץ לתחום שהכניסה אליו חייבת בתשלום, לא יפריע השימוש באתר זה לצרכי תפילה ולתפקוד הגן הארכיאולוגי כאתר תיירות מרכזי, וכן ניתן לקיים במקום תפילה תקינה, על פי חו"ד המשטרה.

ב. בכותל הדרומי, על מדרגות חולדה

גרם המדרגות המונומנטלי, המוליך אל שערי חולדה והכותל הדרומי הוא אחד השרידים המרשימים של הבנייה ההרודיאנית סביב הבית. מן הכותל הדרומי השתמר בקטע זה רק נדבך אחד של הבנייה ההרודיאנית המקורית. יתרת גובה הכותל, המהווה גם את הקיר הדרומי של מסגד אל-אקצא, הוא מתקופות מאוחרות יותר. שטח זה, המצוי בתוך תחומי הגן הארכיאולוגי והכניסה אליו כרוכה בתשלום, משמש כבר היום לתפילות מזדמנות וטקסי בר מצווה שנערכים על ידי המבקרים במקום. זהו אחד החלקים המתוירים ביותר בתוך הגן הארכיאולוגי, ומידי פעם מתקיימות בו גם תפילות של מבקרים נוצרים, המזהים במקום זה את הנקודה בה הפך ישו הנוצרי את שולחנות החלפנים היהודים, כמסופר בברית החדשה.

יש לציין, כי ע"פ הערכת המשטרה, ניתן לקיים במקום זה תפילה תקינה.

ג. מצפון לקשת רובינזון שבסמוך לפינה הדרומית מערבית של הר הבית:

באזור זה הולך ונחשף הרחוב מתקופת הורדוס. על פי התכנון הקיים, יישארו במפלס הרחוב מספר ערמות של אבני מפולת, כחלק מהמחשת חורבן הבית השני והריסת כתלי הבית על ידי הרומאים. דבר זה יגביל את גישת המבקרים אל הכותל עצמו ויצמצם את תחום המעבר לאורך הרחוב ההרודיאני.

שטח זה, המצוי בתוך תחומי הגן והכניסה אליו היא בתשלום, תוכנן להיות לב ליבו של המתחם התיירותי ומוקד לביקורים המוניים של קבוצות תיירים.

העבודות במקום נערכות במסגרת של תכנית עבודה מאושרת ע"י גורמים ממלכתיים / עירוניים והתחייבות חוזית חתומה עם תורם.

לא נראה שבשטח זה אפשר יהיה לקיים תפילות בצורה כל שהיא, גם לפי הערכת המשטרה.

ד. כמו כן, קיימת האפשרות של ה"כותל הקטן", המצוי ברובע המוסלמי (ליד ישיבת עטרת כוהנים), המהווה המשך ישיר של הכותל המערבי (ולשם המחשה - מצפון לרחבת הכותל מצויות מנהרות הכותל, ומיד לאחריהן, בקו אווירי, הכותל הקטן).
חלופה זו מוצעת ע"י הרשות לפיתוח מזרח ירושלים, אם כי לא בעדיפות גבוהה.

יש לציין כי יש צורך בהכשרת האזור (ניקוי השטח, חיזוק מבנים מסוכנים, ואם אפשרי מבחינה אדריכלית - גם הרחבת הרחבה). המדובר בעלות של כ-1,250,000 ש"ח, והרחבת הרחבה - בעוד כמליון ש"ח. עו"ד לורך, יו"ר הרשות, מסר נתונים אלה והוסיף, כי גורם הזמן אינו מהווה בעיה כיוון שבהנתן "אור ירוק" - מדובר בזמן קצר ביותר להכשרה הנ"ל.

לעומת זאת, להערכת המשטרה, מהווה התפילה במקום זה סיכון ביטחוני גבוה, עקב הימצאותו בלב אוכלוסיה מוסלמית עוינת וסמוך לכניסה לחר הבית.

4. על הוועדה להכריע על איזו מהחלופות המוצעות תבחר להצביע כמועדפת.

משרד ראש הממשלה
לשכת היועץ המשפטי

21.04.1996

מזכיר הממשלה
ירושלים, ב' באייר התשנ"ו
21 באפריל 1996

ש מ ו ר

אל : ראש הממשלה
השר לבטחון הפנים
שר החינוך, התרבות והספורט
שר המשפטים
השר לענייני דתות
השר יוסי ביילין
השר יהודה עמיטל

שלום רב,

חנני מתכבד להביא לתשומת-לבכם את החלטה מס. 777 של
הממשלה מישיבתה ביום א', ב' באייר התשנ"ו (21.4.96):

הסדרי תפילה ברחבת הכותל המערבי "777.

מ ח ל י ט י ם :

א. הממשלה רושמת לפנייה את המלצות ועדת המנכ"לים
בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה לעניין הסדרי
תפילה ברחבת הכותל המערבי.

(דו"ח הועדה נמצא במזכירות הממשלה).

ב. למנות ועדת שרים בראשות שר המשפטים ובהשתתפות
השר לענייני דתות, שר החינוך, התרבות והספורט,
השר לבטחון הפנים, השר יוסי ביילין והשר יהודה
עמיטל, אשר תבחן את המלצות ועדת המנכ"לים ודרכי
יישומן ותחליט בעניין זה על-דעת הממשלה.

ב ב ר כ ה,

שמואל הנלנד

העתק: המנהל הכללי, משרד ראש הממשלה
גב' נילי ארד, משנה לפרקליטת המדינה, משרד המשפטים
✓ מר אחז בן-ארי, היועץ המשפטי, משרד ראש הממשלה

מדינת ישראל

תאריך: באייר התשנ"ו
29 באפריל 1996

מספרנו: בג"צ 3358/95

אל: שר המשפטים
מזכיר הממשלה

נכבדי,

הנדון: בג"צ 3358/95 ענת הופמן - בנושא: התפילה ברחבת הכותל

בהמשך לדיון שנועד ביום 14.4.96 ולאור הודעתנו בדבר החלטת ממשלה חתידה להתקבל בתוך חודש ימים, הוזמנו לדיון שיתקיים ביום 19.5.96 בשעה 11:30.

בשעתו, הודענו לבאי-כוח העותרים על החלטת הממשלה בדבר מינוי ועדת שרים בראשותו של שר המשפטים, ולבקשתם המצאנו לחם עותק מדו"ח ועדת המנכ"לים. יש לחניח כי לקראת הדיון יגישו עמדתם בנוגע לחתפתחויות האמורות ובהתאם נידרש אף אנו לומר דברנו.

אשוב לחודיעכם דבר.

בכ"ח,
יולי ארד
משנה לפרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

העתק: היועץ המשפטי לממשלה
היועץ המשפטי משרד רוה"מ

קובץ: C:\QTX\FILES - 9(3358-95)

מר ש. שבס:

אני לא אמרתי את זה.

פרופ' פ. רדאי:

כאן הרעיון...

מר ש. שבס:

יש לך משהו בפרופסורה, שבתחום האלימות שלך
לעלות איזה פרובוקציות שאני לא מתכוון אליהם. אין לי שום כוונה כזאת. בשפת
הכרודרגל, זה נקרא "להרים את זה לוולה" - לא להרים לוולה.

פרופ' פ. רדאי:

אני מבקשת ממך להתרשם מהנשים כפי שאתה שמעת.

מר ש. שבס:

תאמיני לי, אני התרשמתי כל כך יפה. למה את
צריכה לקלקל? התרשמתי כמעט מכל אמירה שכולם אמרו כאן. כולן דיברו גם ביושר
רב והרבה משתתפות דיברו מרגשותיהן ולא רק משכלן. הכל בסדר, ואני יהודי רגיש.

גב' ע. הופמן:

אתה יכול לצטט תאור שלנו, שאנו דוחות אותו, זה

לא תיאור שלנו.

פרופ' פ. רדאי:

זה לא תיאור שלנו, זה תיאור המהומות. התאור
הוא של אלה שהתקיפו אותנו.

מר ש. שבס:

אני בחרתי לצטט את זה, לא בכדי לומר שאתם לא
בסדר, אלא כדי לומר שהבעיה סבוכה. את מוציאה דברים מהקשרם. אולי במקרה ואולי
בטעות את מוציאה דברים מהקשרם – משום שכל רצוני היה לציין שישנם גופים נוספים
שיש להם טענות רלוונטיות ולגטימיות, וכל צד טווען איזה שהיא טענה ואני לא חושב
שלגיטימי מבחינתם.

פרופ' פ. רדאי:

אני חושבת שכדאי לדבר על הדברים האלה. אני
חושבת שחשוב מאוד שאתה תתרשם מנשות הכותל ולא תתרשם מהתגובות שדיברו עליהן שהם
היו תחת התקפה.

מר ש. שבס:

אם הייתי חבר בנשות הכותל, אז לא הייתי מסכים
לעמוד בראש הועדה הזאת. הייתי אומר לראש הממשלה וליועץ המשפטי לממשלה שאני לא
יכול לעמוד בראש ועדה כזאת כי אני לא יכול לשקול את העניין באופן אובייקטיבי,
עד כמה שאדם יכול להיות אובייקטיבי.

אז הייתי אומר: אני חבר בנשות הכותל ואני לא
יכול להיות אובייקטיבי. אבל אני יכול להעלות את כל הדברים שאני רוצה וחושב
שצריך לעלות כדי שהנושא יעמוד גם בפניכם. אם אני אשב עם הועדה המכובדת הזאת

המרכז לפלורליזם יהודי

The Israel Religious Action Center

לשוויון ערך האדם, צדק חברתי וסובלנות דתית
For Human Equality, Social Justice, Religious Tolerance

ירושלים, כח' בשבט תשנ"ו
15 בפברואר 1996
[0243]

לכבוד
עו"ד שרה בן שאול-וייס
לשכת היועץ המשפטי
משרד ראש הממשלה
פקס: 610618

שלום רב!

הנדון: חמצע לדיון בוועדת המנכ"לים לענין הסדרי התפילה בכותל המערבי

1. אני מאשר בתודה קבלת חמצע המצע לדיון שבנדון, והריני מתכבד להעביר אליך, ובאמצעותך לידעת הוועדה, את תגובתנו השוללת מכל וכל ח"פ"תרונו האפשריים" המועלים במסמך.
2. חמצע לדיון מתעלם הן מן הטיעונים והחומר שהצגנו בפני ועדת המנכ"לים (גם אם בחרב חסר ביותר) והן מן ההנחיה הכלולה בפסק דינו של כבוד בית המשפט העליון בבג"צ 257/89. נראה שנקודת המוצא בפועל של כותבי חמצע לדיון חיתה אימוץ דעת המיעוט (בשאלות מחותיות) של כב' השופט אלון, ואין בה מענה לציפייה שביסוד מינוי הוועדה, היינו - "להגיע לפתרון שיקיים את חופש הגישה לכותל ויצמצם פגיעה ברגשות המתפללים". (מדברי כבוד חנשיא שמגר בע' 121 לפסח"ד).
3. א. איני מוצא צורך, בשלב זה, להכנס לניתוח משפטי נוסף של פסח"ד חנ"ל והתשתית המשפטית האחרת הצריכה לענין, ודי אם אדגיש כי איננו רואה כיצד מתיישב חמצע לדיון עם העולה במקובץ מניתוח חסוגיה מחבטיה המשפטיים. חזקה עליכם שתנתו את הוועדה הנכבדה באשר לצורך כל חמלצותיה יעמדו במבחן משפטי ולא יתנו משקל יתר לשיקולים זרים הסותרים אונ ערכי היסוד של שיטת המשפט בישראל.
- ב. אבקש רק להזכיר עוד, בהקשר זה, את דעתו של פרופ' שמעון שטרית, חשר לעניני דתות, כפי שהוא עולה ממחקרו בנושא חופש המצפון והדת (עבודת מוסמך, בהדרכתו של פרופ' קלינגהופר, מאי 1976, בע' 149-150): "משרד הדתות קבע מחיצה בכותל המפרידה בין הגברים והנשים הבאים אל הכותל, לפי המסורת היהודית האורתודוקסית. לעניות דעתנו, יש בכך משום שלילת האפשרות מבני העדה הרפורמים לקיים תפילה במקום הקדוש גם לבניה כמנהגם (גברים ונשים יחד), והסדר זה אינו מתיישב עם חופש הפולחן... אם תשמע דעתנו, יש לפסול תקנות שיקפחו את הזרמים הלא - אורתודוקסים, במקרה זה ע"י שלילת האפשרות להתפלל כמנהגם ליד הכותל, להיותן פוגעות בחופש הדת... הפתרון הנראה לנו סביר בנסיבות הענין הוא שמירת חלק אחד, קטן, באזור הכותל, שבו יוכלו הרוצים בכך להתפלל גברים ונשים זה בצד זה, כמנהגם".
4. תגובתי מבוססת על הפרטים הכלולים בחמצע לדיון, שכן לצערי לא מצאתם לנכון להביא לידעתנו את חו"ד הרבנים הראשיים, רשות העתיקות, המשטרה וכדומה, ועל כך אין לנו אלא מה שעינינו רואות בסיכום התמציתי שחובא בחמצע לדיון:

א. 1. את דרישתנו העקרונית והמעשית דוחה ממסמך מכללא באופן לקוני, בצינו בראשית הדברים כי, "חינה בעייתית ביותר לפתרון, ע"פ הערכת המשטרה, חוות דעתם של הרבנים הראשיים לישראל והתרשמות חברי הוועדה, עקב התנגדותם הנחרצת של המתפללים הקבועים במקום".

2. איננו יודע אם המלים "בעייתית ביותר" עשויות לסמן פתח תקווה לשיקול מחודש של עמדתם, לאור חיות הפתרונות האחרים המוצעים בלתי קבילים ו/או בלתי מעשיים לחלוטין.

3. חסימה חיתודה חנוכרת במפורש בפסקה לקונית זו חינה "התנגדותם הנחרצת של המתפללים הקבועים במקום", וחפועל חיוצא הוא שלחתנגדות האורתודוכסית משקל מכריע ובלעדי בשלילת זכות הגישה וחופש הפולחן חן של מרשי, המייצגים מליוני יהודים ברחבי העולם, והן של "נשות הכותל". עמדה זו אינה מקובלת עלינו, וספק - לאור הדברים הכלולים בפסיקת בג"צ בנדון - אם תהיה מקובלת על בית המשפט.

4. איננו יודע מה טיב ופרטי "התרשמות חברי הוועדה" חנוכרת, ואוכל לחתייחס אליה ביתר פרוט וענייניות אם תיידענו אודותיה ביתר הרחבה. אם משמעותה כניעה לאיום באלימות חרדית, הרי המדובר במתן פרס לאלימים, ומדיניות מעין זו ראויה לכל גנאי.

ב. אשר לדרום הכותל המערבי, שבנסיבות שונות היה אולי יכול לבוא בחשבון, הרי תיאור האתר המופיע במסמך חופך אפשרות זו לבלתי מעשית לחלוטין.

ג. אשר לכותל הדרומי, בין באזור שערי חולדה ובין בפינה הדרום-מזרחית של חומת העיר העתיקה, איננו יכולים להשלים עם אפשרות זו, שכל יעודה הוא להרחיק אותנו אל "מחוץ לגדר", שלא בטווח ראייה או שמיעה של החרדים שאת רגשותיהם רואה הוועדה לנגד עיניה. בחוות חכל, ללא כל נסיון לאזן השיקולים והערכים חנוגדים כחמלצת בית המשפט. אתרים אלה אינם אתרי חתכנסות הלאומית, ולא עליהם נסבו דברי בית המשפט ואינם נשוא מבוקשם של מרשינו. הרחקתם של מרשנו לאתרים אלה משמעו חתייחסות אליהם כאל "יהודים מסוג ב'", עמה לא נוכל להשלים.

ד. אשר ל"כותל הקטן", חלים עליו הדברים האמורים לעיל וכן תמיהה גדולה האמנם סבורה הוועדה שברובע המוסלמי יתאפשר חופש פולחן ליהודים ביותר סבירות וביתר פתיחות מאשר באתר המקובל להתכנסותם של יהודים. בהתחשב בנסיבות הפוליטיות, במיוחד בעת האחרונה, קשה להאמין שרעיון מעין זה מועלה ברצינות כפתרון לבעיה שחוצה בפני הוועדה.

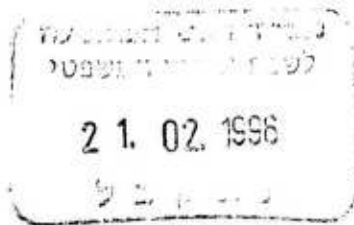
5. לאור כל האמור לעיל, איננו יכול לראות את ה"מצע לדיון" כמעלה פתרון אפשרי מבחינת מרשי, והפתרון הראוי חיחיד לדעתנו הוא מציאת דרכי חלוקת זמנים או חלוקת שטחים ברחבת הכותל, כפי שהצענו בפני הוועדה.

בכבוד רב,
הרב אורי רגב-עוז"ד

וין, מישיקר וארנסטוף
WINE, MISHEIKER & ERNSTOFF
משרד עורכי דין LAW OFFICES

Brian D. Wine
Jonathan E. Misheiker
Barry D. Ernstoff
Daphna Rotem
Joshua Peleg

Prof. Frances Raday, of Counsel
Meir Silverstone, of Counsel

בריאן וין
יונתן מישיקר
ברי ארנסטוף
דפנה רותם
יהושע פלג

פרופ' פרנסס רדאי
מאיר סילברסטון

19 בפברואר 1996

לכבוד
מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מנכ"ל משרד הדתות
מנכ"ל משרד הפנים
מנכ"ל משרד המשטרה
היועץ המשפטי, משרד ראש הממשלה
יועצת ראש הממשלה למעמד האשה
גבי שרה בן שאול (וייס), עו"ד, מרכזת הועדה ✓

ג.א.ג.

הנדון: הערות בענין מצע לדיון

1. ההנחה העומדת ביסוד המצע לדיון היא שאין מקום לשקול פתרון ברחבת הכותל המערבי. הנחה זו איננה מקובלת עלינו כלל ועיקר.

אין צורך בשום נימוקים להתנגדותנו, כי היא נובעת באופן בולט וברור מכל ההליכים של 8 השנים שעברו, אולם לשם הסדר הטוב נביא להלן את הנימוקים העיקריים.

(א) ההנחה מונעת מהוועדה לבחון את הסוגיה המונחת על שולחנה והיא בקשתן של נשות הכותל להתפלל ברחבת הכותל המערבי.

(ב) הפנייה לבג"צ של נשות הכותל לא היתה נחוצה כדי לקבל אישור להתפלל במקום אחר בירושלים - שם התפילה, הטכס והתיירות מותרים ללא צורך באישור מיוחד של הממונה על הכותל.

(ג) ההנחה איננה עומדת במבחן פסק הדין בבג"צ 2410/90, 2579/89.

(ד) ההנחה שאין אפשרות לתת לנשים יהודיות לגשת לרחבת הכותל ולהתפלל שם - בעזרת הנשים, בתפילה אורטודוקסית מותרת על פי דעת מומחים להלכה כמוגשת לבג"צ - היא הנחה בלתי סבירה באופן קיצוני ומפלה.

(ה) ההצעה להרחיק את הנשים מרחבת הכותל למקומות אחרים היא משפילה, מכאיבה, ומהווה צו גירוש מהעם היהודי ויש בה משום נסיון להפוך אותן יהודים מסוג נחות.

2. אנחנו מצפים שהועדה תדון בפתרון האפשרי ברחבת הכותל המערבי, כדלקמן:

(א) השופט שמגר קבע שיש למצוא פתרון שיקיים את חופש הגישה לכותל ויצמצם פגיעה אפשרית ברגשות המתפללים.

בהנחה זו יש איזון בין זכות הנשים לבין רגשות המתפללים. אין בשום פנים ואופן אישור לתת עדיפות מוחלטת לרגשות המתפללים בדרך של שלילת זכות הגישה של הנשים.

(ב) הדרך לאיזון הראוי היא בחלוקת זמני הגישה לכותל. כך, יוכל הממונה על הכותל להקציב זמנים מוגדרים לתפילת נשות הכותל וידעו על כך המתפללים המתנגדים לתפילתן ולא יבואו בשעה זו, או יתפללו הם בבית הכנסת במנהרת הכותל, משם לא יראו ולא ישמעו את הנשים המתפללות.

(ג) אפילו במערת המכפלה - שם מדובר ברגשות מתפללים מדתות שונות במסגרת סכסוך אלים בין עמים, על רקע איום של טרור וזום מוסלמי ובמקום בו היה טבח של מתפללים מוסלמים על ידי יהודי - שתי הקבוצות מחלקות את המקום והזמן. שם, לא הוחלט על הרחקת מתפללים של אחת הדתות כדי לספק את דרישותיהם של המתפללים אחרים.

3. אנו מוחים על כך שהוועדה הסתמכה, בדחיית האפשרות של תפילת נשות הכותל ברחבת הכותל, על הערכת המשטרה שרחבת הכותל המערבי הינה "בעייתית ביותר". נפרט:

(א) יש לייחס להערכת המשטרה שאין היא מסוגלת לשמור על הסדר הציבורי, חשיבות רק לצורך קביעת הגבולות למימוש זכויות יסוד האדם אך לא עד כדי שלילתן לחלוטין. אין לקבל טענה מעין זו של המשטרה כמצדיקה שלילת זכויות יסוד האדם במדינה דמוקרטית. בענייננו זוהי הסוגיה: לנשות הכותל יש זכות יסוד להתפלל ברחבת הכותל המהווה מרכז דתי, לאומי ותרבותי לעם ישראל, אליו הן שייכות. המקום - הכותל - הוא חלק אינטגרלי מזכות יסוד זו ולכן אין לשמוע את הטענה שכל נסיון להנות מהזכות ברחבת הכותל נדון לשלילה מטעמי האיום להפרת שלום הציבור על ידי אחרים ומשום חוסר היכולת של המשטרה - לטענתה, והטענה לא סבירה בעינינו - לבלום איום זה.

(ב) תפקיד המשטרה הוא להגן על אזרחים בפני אלימות, כולל אלימות פונדמנטליסטית-דתית.

(ג) כאשר המשטרה טוענת שהיא איננה מסוגלת לאפשר לקבוצת נשים להתפלל בזמנים קבועים מראש ברחבת הכותל המערבי, היא בעצם מודה שהמשטר הדמוקרטי במדינת ישראל פשט את הרגל.

4. לענין "הפתרונות הנוספים" - בלי לגרוע מכל האמור לעיל לענין חוסר הרלבנטיות המוחלט של פתרונות אלה לבעיה המוצבת לפני הועדה ומתוך האילוץ שעל אף בקשותינו לא הומצא ולנו תשריט האתרים או חוות הדעת עליהם מבוססת המצע - נעיר את הערותינו כדלקמן:

(א) כללית, בודאי שלא היה כל צורך לנשות הכותל לגשת לבג"צ או לוועדה הנכבדה כדי לקבל רשות להתפלל במקומות אלה ה"מוצעים" לדיון בוועדה. כפי שידוע לחברי הועדה, אין כל מגבלה על תיירות, טקס או תפילה במקומות אלה.

(ב) הצעת הכותל הדרומי בסמוך לפינה הדרומית המזרחית של הר הבית ממחישה את הרצון לדחוק את נשות הכותל מרחבת הכותל המערבי עד כמה שאפשר.

(ג) ההצעה של הכותל הדרומי על מדרגות חולדה לוקה מאותה בעייתיות שבדקה בהצעה של הכותל הדרומי בסמוך לפינה הדרומית-מזרחית, וממחישה את חוסר הרגישות המוחלט של חברי הועדה לבקשתן של נשות הכותל להתפלל כיהודיות וכחלק מהעם היהודי באתר החשוב ביותר לעם היהודי.

(ד) אין מקום להתייחס להצעת האיזור מצפון לקשת רובינסון כפי שהוצגה במצע כי המסקנה מראש, במצע עצמו, היא ש"אין אפשרות לקיים תפילות בצורה כלשהי" שם. יש להעיר שמכל המקומות שהוצעו מחוץ לרחבת הכותל, איזור זה הוא האזור היחיד הצמוד לרחבת הכותל המערבי אשר יכול היה לאפשר תפילה של קבוצות בגודל בינוני של בין 50 ל-100 מתפללים, אך כדי להפוך את המקום לפתרון של ממש, צריך רצון והשקעה שמקומם לא יכירם במצע.

(ה) התגובה שלנו להצעת "הכותל הקטן" המצוי ברובע המוסלמי הינה באופן פשוט ביותר תדהמה. העובדה שהצעה זו מצויה בין הפתרונות אותם תשקול הועדה וביניהם היא תכריע, כאשר רחבת הכותל המערבי הוצאה מכלל אפשרות, מדגימה את הגישה הצינית והבלתי סבירה של הועדה לענייננו ואנו יכולים רק למחות על כך נמרצות.

בכבוד רב,

יונתן מישיקר, ע"ד

frkotel

ר. א. ר. א.
פרופ' פרנסס רדאי, ע"ד

卷之六

七

八

רשות העתיקות מרחב ירושלים

משרד ראש הממשלה
לשכת היועץ המשפטי
13.03.1996
י"ב באדר תשנ"ו
3.3.96 ב 12

לכבוד
עו"ד שרה בן שאול (וייס)
מרכזת ועדת המנכ"לים להסדרי התפילה בכותל המערבי
לשכת היועץ המשפטי
משרד ראש הממשלה

שלום רב,

הנדון: חוות דעת רשות העתיקות - תוספת נתונים

בהמשך לחוות הדעת המפורטת של רשות העתיקות בנושא ולסיור שקיימה הועדה באתר חפירות הכותל ובעופל, ולאור הדיון שהתקיים בועדה בתאריך 26.2.96, אבקש להביא לידיעת חברי הועדה את הנתונים הנוספים שלהלן בנוגע לאזור קשת רובינזון ודרום הכותל המערבי (חלופה ג' המפורטת בסעיף 3 של המצע לדיון מתאריך 21.2.96). נתונים אלו התבררו במהלך התקדמות החפירות והתכנון בשטח בשבועות האחרונים:

א. מן החפירות הולך ומתברר כי בצמוד לכותל המערבי לכל ארכו בקטע זה נבנו בימי הבית השני מבני חנויות, דבר המונע גישה ישירה אל הכותל עצמו.

ב. על פי תכנית הפיתוח, המבוססת על תוצאות החפירות, ישארו ריכוזים גדולים של אבני מפולת בשטח שמצפון לקשת רובינזון, דבר שימנע כל קרבת מבקרים אל הכותל.

ג. מסלול הביקור באתר, המתוכנן להיות נקודת המוקד של הנג הארכיאולוגי ומקום אליו יגיעו מאות אלפי מבקרים ותיירים בשנה, יתוכנן כמעבר חד סטרי, תוך נסיון לצמצם את משך שהיית המבקרים ברחוב ההרודיאני ובאזור קשת רובינזון בשל בעיות צפיפות והקושי בהכשרת תואי הליכה נוחים.

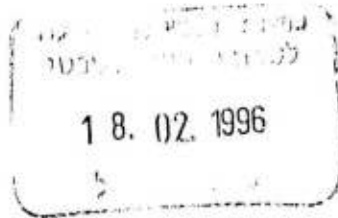
נתונים אלו, בנוסף לנתונים שכבר הוצגו בחוות הדעת של רשות העתיקות, הופכים לדעתינו את החלופה הזו לבלתי ראלית לחלוטין כאפשרות למקום תפילה.

בברכה,

גדעון אבני
ארכיאולוג מרחב ירושלים

העתק: א. דודרי - מנכ"ל רשות העתיקות

7
מטה מחוז ירושלים
לשכת מפקד המחוז
13 בפברואר 1996
שס/0101 752

לכבוד
עו"ד שרה בן שאול
לשכת יועמ"ש רוה"מ

13-96-ב כפרים

הנדון : ועדת מנכ"לים - תפילות נשים ברחבת הכותל

על פי בקשת הועדה להלן חוות דעת המשטרה לעניין השלכות התפילה על הסדר
הציבורי בכל אחד מהמקומות הבאים :

- א. רחבת הכותל.
- ב. חפירות הכותל.
- ג. הכותל הקטן.
- ד. מזרקות שערי חולדה.
- ה. הפינה הדרום מזרחית של החומה.

א. הכותל המערבי : בעבר התקיימו מספר נסיונות של קבוצות נשים לקיים נכותל
המערבי תפילה על פי דרכן ובשונה מהדרך המקובלת במקום.
נסיונות אלו גרמו למהומות קשות ולהפרות סדר ציבורי ברחבת
הכותל והדברים אף הגיעו לידי פיזור המתפללים בגז מדמיע.
להערכת המשטרה גם כיום קיום תפילה בדוכן של הקבוצות
המבקשות תתפס כפרובוקציה בעיני הציבור הנוהג להתפלל
במקום, תפגע ברגשות המתפללים ותגרום להפרות סדר חמורות.

ב. חפירות הכותל : המקום המוצע הוא המשכו של הכותל המערבי הנמצא בקרוב
לרחבת המתפללים ונצפה ע"י כל באי הכותל.
להערכת המשטרה בקיום תפילה במקום תהא פגיעה ברגשות
המתפללים בכותל והדבר יביא לעימותים ולהפרות סדר במקום.

ג. הכותל הקטן : המשכו של הכותל המערבי, משמש כמקום תפילה ליהודים, ממוקם בלב סביבה מוסלמית עוינת בצמוד לכניסה להר הבית, בסמוך לו נמצאים משרדי הנהלת ישיבת עטרת כהנים ומגורי תלמידי הישיבה. קיום תפילה במקום זה, מעבר לחשש שתגרום לעימות בין המתפללים במקום, בדומה לתפילה בכותל המערבי ובחפירות הכותל, הרי שלאור מיקומו הייחודי והרגיש הפרות סדר כנ"ל עלולות להצית גם את האוכלוסיה המוסלמית הנמצאת במקום ולגרום להפרות סדר חמורות גם בין יהודים לערבים. קרבת המקום להר הבית רק מגבירה את החשש ואת חומרת תוצאות הפרות הסדר.

ד. מדרגות שער חולדה, והפינה הדרום מזרחית של החומה : על פי הערכת המשטרה במקומות אלה הסיכוי להפרות סדר על רקע תפילת הנשים הינו נמוך ביותר, וע"כ שני מקומות אלו הינם המקומות המומלצים ע"י המשטרה לעריכת התפילה.

ב ב ר כ ה ,

אדמה עמית, ניצב
מפקד מחוז ירושלים

משרד לבטחון הפנים

המנהל הכללי

ירושלים, יא' בניסן תשנ"ו
31 במרץ 1996
146717

אל: מנכ"ל משרד ראש הממשלה

הנדון: ועדת מנכ"ל לניסן לענין הסדרי תפילה בכותל המערבי

1. בהמשך לישיבת הוועדה מיום 26.2.96, ועל פי הסיכום שהתקבל באותה ישיבה, להלן עמדת מפכ"ל המשטרה ומפקד מחוז ירושלים, לאמור במכתב הפניה של באי כוח קבוצת הנשים, מיום 19.2.96:
2. תחילה יודגש כי, עמדת המשטרה כפי שתובא להלן ענינה רק בטענות המועלות ע"י ב"כ קבוצות הנשים באשר לחשבוניות העשויות להיות לתפילת הנשים ברחבת הכותל.
כזכור, במכתבו של ממ"ז י-ם מיום 13.2.96 אל רכזת הוועדה עו"ד שרה בן-שאוול-וייס, חיווה ממ"ז י-ם דעתו כי "גם כיום קיום תפילה (ברחבת הכותל - ח.ק) בדרכן של הקבוצות המבקשות תיתפש כפרובוקציה בעיני הציבור הנוהג להתפלל במקום, תיפגע ברגשות המתפללים ותגרום להפרות סדר חמורות במקום".
- הערכה זו התבססה על נסיון העבר.
3. ב"כ קבוצות הנשים טוענים במכתבם כי אין בהערכת המשטרה כדי לשלול לחלוטין את מימוש זכות התפילה במקום וכי על הוועדה למצוא את האיזון הראוי "בין זכות הנשים לבין רגשות המתפללים".
4. עמדת המשטרה כפי שבאה לידי ביטוי במכתב הנ"ל הינה הערכה מקצועית לקיומו או אי קיומו של חשש להפרת הסדר הציבורי והיקף ההפרה.
- ההצעה לערוך איזון ראוי ע"י חלוקת זמני הנישה לכותל, אין לה השלכה לגבי עמדת המשטרה שכן, רחבת הכותל משמשת כמקום תפילה במשך רוב שעות היממה.

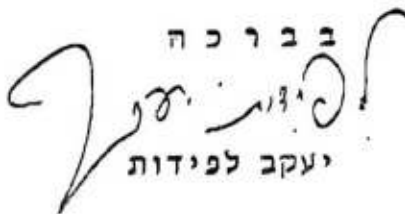
משרד לבטחון הפנים

המנהל הכללי

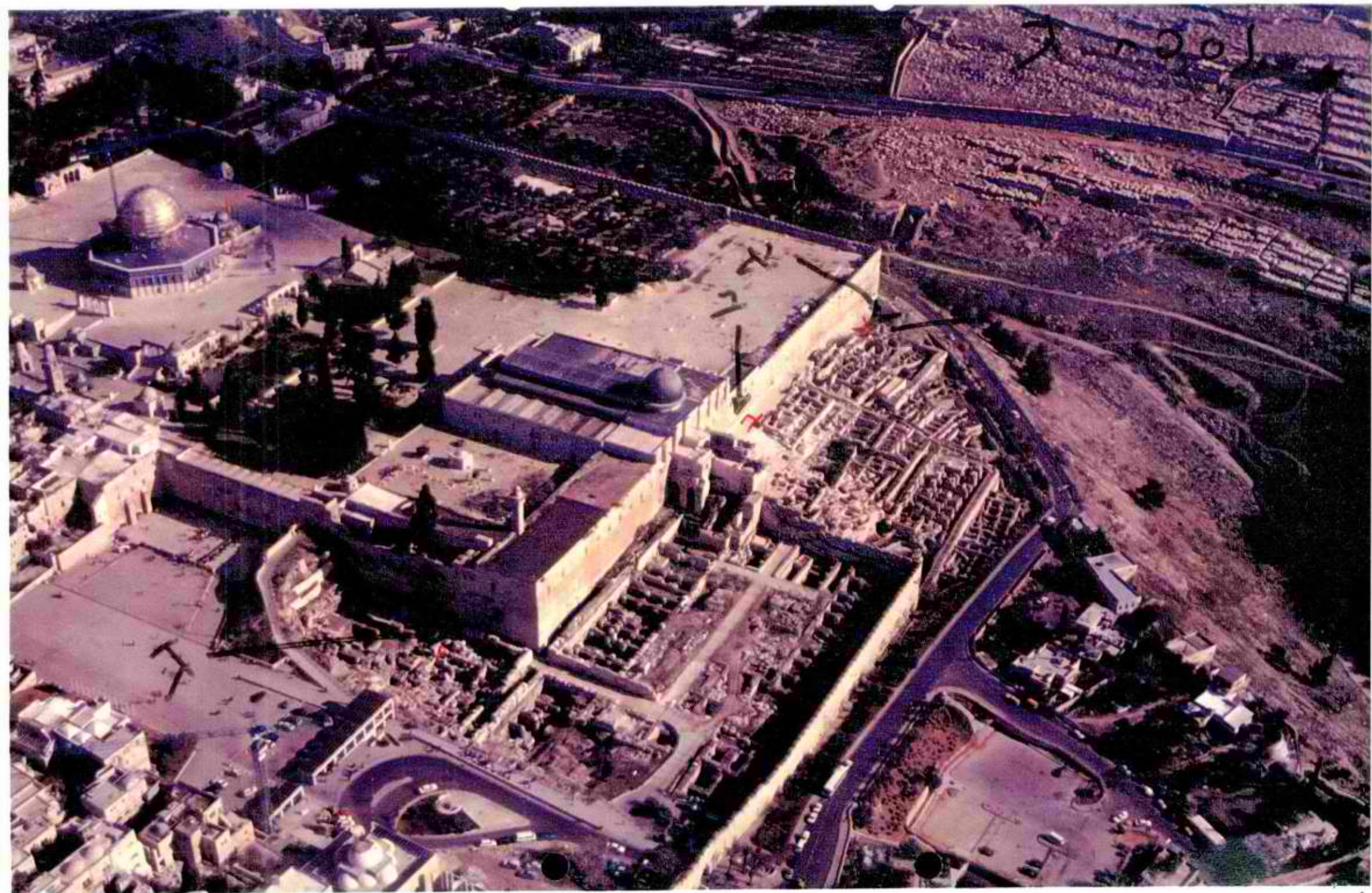
עם זאת, המשטרה תעשה כל הדרוש והניתן על מנת להבטיח את הסדר הציבורי בכל הסדר שיקבע ע"י הועדה.

כידוע קביעת הסדרי תפילה יחודיים לציבור כלשהו הינה בסמכות חממונה על המקומות הקדושים.

באשר לטענות לגבי המקומות החלופיים יצויין כי מפקד המחוז חיווה את דעתו לגבי אתרים ששמותיהם נמסרו לו ע"י הועדה, ואין לראות במקומות אלו כהצעות חלופיות של המשטרה.

בברכה

 יעקב לפידות

העתק: השר לבטחון הפנים
 מפק"ל
 ממ"ז י-ם

למכ"ס
המסמך

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, י"ג באדר התשנ"ו
4 במרץ 1996

תיק: 4

אל: פרופ' פרנסס רדאי, עו"ד
יונתן מישקר, עו"ד
ויין, מישקר וארנסטוף

הנדון: ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

בהתאם לסיכום דיון הוועדה, מיום 26.2.96, המצ"ב, הריני להודיעכם כי השגותיכם למצע לדיון של הוועדה הובאו בפני הוועדה ונדונו לגופן.

משום כך נדרשים הגופים השונים להשלמות בחוות הדעת שהגישו.

הוועדה תתכנס שוב מייד עם קבלת חוות-הדעת המושלמות, כדי לדון בהסדרי התפילה.

ב ב ר כ ה

שרה בן שאול (ויס), עו"ד
עוזר ראשי ליועץ המשפטי

העתק: חברי הוועדה

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, י"ג באדר התשנ"ו
4 במרץ 1996

תיק: 4

ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי סיכום דיון מיום 26.2.96

נוכחים:

מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מנכ"ל המשרד לביטחון פנים
מנכ"ל המשרד לענייני דתות
סוּטלנָה אלכסנדרוב, יועצת ראה"מ למעמד האשה
אחז בן-ארי, היועץ המשפטי, משרד ראה"מ
עו"ד נילי ארד, משנה לפרקליט המדינה (מנהלי תחיקתי)
עו"ד חנה קלר, היועצת המשפטית, המשרד לביטחון פנים
עודד וינר, מנכ"ל המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים
גדעון אבני, ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות
אורן יוניוב, עוזר מנכ"ל משרד ראה"מ
רפאל דיין, עוזר הרב הראשי הרשל"צ
הרב רפאל פרנק, עוזר הרב הראשי
עו"ד שרה בן-שאול(ויס), הלשכה המשפטית, משרד ראה"מ ומרכזת הוועדה

סוכם:

- (א) מנכ"ל המשרד לביטחון פנים ימציא לוועדה חוות-דעת מנומקת בחתימת מפכ"ל המשטרה ובאישור השר, תוך 30 יום מיום הדיון.
- (ב) ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות יגיש לוועדה נייר מוסמך המפרט את תכנונו המדויק (ככל האפשר) של הגן הארכיאולוגי.
- (ג) מרכזת הוועדה תכתוב ל"נשות הכותל" ולמרכז לפלורליזם יהודי כי השגותיהם על המצע לדיון, כפי שהובעו בכתב הובאו בפני הוועדה, והן נבחנות לגופן.
- (ד) הוועדה תכונס עם קבלת חוות הדעת הנ"ל.

רשמה: שרה בן-שאול (ויס)

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, י"ג באדר התשנ"ו
4 במרץ 1996

תיק: 4

אל: פרופ' פרנסס רדאי, עו"ד
יונתן מישקר, עו"ד
ויין, מישקר וארנסטוף

הנדון: ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

בהתאם לסיכום דיון הוועדה, מיום 26.2.96, המצ"ב, הריני להודיעכם כי השגותיכם למצע לדיון של הוועדה הובאו בפני הוועדה ונדונו לגופן.

משום כך נדרשים הגופים השונים להשלמות בחוות הדעת שהגישו.

הוועדה תתכנס שוב מייד עם קבלת חוות-הדעת המושלמות, כדי לדון בהסדרי התפילה.

ב ב ר כ ה

שרה בן שאול (ויס), עו"ד
עוזר ראשי ליועץ המשפטי

העתק: חברי הוועדה

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, י"ג באדר התשנ"ו
4 במרץ 1996

תיק: 4

ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי סיכום דיון מיום 26.2.96

נוכחים:

מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מנכ"ל המשרד לביטחון פנים
מנכ"ל המשרד לענייני דתות
סוּטלנָה אלכסנדרוב, יועצת ראה"מ למעמד האשה
אחז בן-ארי, היועץ המשפטי, משרד ראה"מ
עו"ד נילי ארד, משנה לפרקליט המדינה (מנהלי תחיקתי)
עו"ד חנה קלר, היועצת המשפטית, המשרד לביטחון פנים
עודד וינר, מנכ"ל המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים
גדעון אבני, ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות
אורן יוניוב, עוזר מנכ"ל משרד ראה"מ
רפאל דיין, עוזר הרב הראשי הרשל"צ
הרב רפאל פרנק, עוזר הרב הראשי
עו"ד שרה בן-שאול(ויס), הלשכה המשפטית, משרד ראה"מ ומרכזת הוועדה

סוכם:

- (א) מנכ"ל המשרד לביטחון פנים ימציא לוועדה חוות-דעת מנומקת בחתימת מפכ"ל המשטרה ובאישור השר, תוך 30 יום מיום הדיון.
- (ב) ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות יגיש לוועדה נייר מוסמך המפרט את תכנונו המדויק (ככל האפשר) של הגן הארכיאולוגי.
- (ג) מרכזת הוועדה תכתוב ל"נשות הכותל" ולמרכז לפלורליזם יהודי כי השגותיהם על המצע לדיון, כפי שהובעו בכתב הובאו בפני הוועדה, והן נבחנות לגופן.
- (ד) הוועדה תכונס עם קבלת חוות הדעת הנ"ל.

רשמה: שרה בן-שאול (ויס)

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, י"ג באדר התשנ"ו
4 במרץ 1996

תיק: 4

אל: פרופ' פרנסס רדאי, עו"ד
יונתן מישקר, עו"ד
ויין, מישקר וארנסטוף

הנדון: ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

בהתאם לסיכום דיון הוועדה, מיום 26.2.96, המצ"ב, הריני להודיעכם כי השגותיכם למצע לדיון של הוועדה הובאו בפני הוועדה ונדונו לגופן.

משום כך נדרשים הגופים השונים להשלמות בחוות הדעת שהגישו.

הוועדה תתכנס שוב מייד עם קבלת חוות-הדעת המושלמות, כדי לדון בהסדרי התפילה.

ב ב ר כ ה

שרה בן שאול (ויס), עו"ד
עוזר ראשי ליועץ המשפטי

העתק: חברי הוועדה

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, י"ג באדר התשנ"ו
4 במרץ 1996

תיק: 4

ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי סיכום דיון מיום 26.2.96

נוכחים:

מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מנכ"ל המשרד לביטחון פנים
מנכ"ל המשרד לענייני דתות
סוּטלנָה אלכסנדרוב, יועצת ראה"מ למעמד האשה
אחז בן-ארי, היועץ המשפטי, משרד ראה"מ
עו"ד נילי ארד, משנה לפרקליט המדינה (מנהלי תחקיטי)
עו"ד חנה קלר, היועצת המשפטית, המשרד לביטחון פנים
עודד וינר, מנכ"ל המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים
גדעון אבני, ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות
אורן יוניוב, עוזר מנכ"ל משרד ראה"מ
רפאל דיין, עוזר הרב הראשי הרשל"צ
הרב רפאל פרנק, עוזר הרב הראשי
עו"ד שרה בן-שאול(ויס), הלשכה המשפטית, משרד ראה"מ ומרכזת הוועדה

סוכם:

- (א) מנכ"ל המשרד לביטחון פנים ימציא לוועדה חוות-דעת מנומקת בחתימת מפכ"ל המשטרה ובאישור השר, תוך 30 יום מיום הדיון.
- (ב) ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות יגיש לוועדה נייר מוסמך המפרט את תכנונו המדויק (ככל האפשר) של הגן הארכיאולוגי.
- (ג) מרכזת הוועדה תכתוב ל"נשות הכותל" ולמרכז לפלורליזם יהודי כי השגותיהם על המצע לדיון, כפי שהובעו בכתב הובאו בפני הוועדה, והן נבחנות לגופן.
- (ד) הוועדה תכונס עם קבלת חוות הדעת הנ"ל.

רשמה: שרה בן-שאול (ויס)

אני אחזור על דברים שאמרתי, ואומר שהסוגיה לא פשוטה ואפילו סבוכה. ישנו ציבור יהודי שמתפלל בכותל ולא אוהב את שיטת תפילתו ליד הכותל, הוא לא אוהב את זה וזהו, לא משנה אם יש לו זכות לאהוב או אין לו זכות לא לאהוב - הוא לא אוהב. ברגע זה אנו לא מדברים על זכויות. בית המשפט היה רגיש מאד לסוגיה, לעשות אבחנה בין החוק הבוטה הישיר לבין למצוא את הדרכים כיצד למצוא דרך לשמור על "סטטוס קוו" שליד הכותל, שאפשר לחיות אתו. שכולם יוכלו לחיות אתו, כולל אתן. זה תפקידנו.

שמעתי ושמענו את כל מה שיש לכן להגיד, ואם יש לכן לומר דברים נוספים, אנו נשמח שתכתבו, ויכול להיות שתצטרכו לכתוב עוד דברים לטובת הדיון שנעשה. אם אתם רוצות זמן נוסף כדי להכין את טענותיכן, אז נעשה פסק זמן נוסף עד שתהיה פגישה נוספת של הועדה, ואם אתן לא רוצות אז נעשה פגישה בשבועות הקרובים, ונראה איך אנו מתקדמים.

התפקיד שלי יכול להסתיים בזה שנמצא דרך ויכול להיות שלא נמצא דרך, ואני אחזור לממשלה ואומר ליועץ המשפטי לממשלה (הוא זה שהביא את ההצעה לממשלה), שלא מצאתי את הדרך כיצד לרצות את כל הצדדים.

בזה אני מסיים, אם יש לכן הערה לסדר הזה, אני מוכן לשמוע.

הישיבה ננעלת.

(גב' כהן, מזל טוב לך לחתונתך. ולך גב' ארנון, שהבן שלך יהיה בריא וחזק).

187
הכ"מ -
סאן יעקב

מדינת ישראל

המשנה למרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

תאריך: כ"ב בניסן תשנ"ו
11 באפריל 1996
מספרנו: בג"צ 3358/95

אל: מוזכר הממשלה
מנכ"ל משרד ראש הממשלה
✓ היועץ המשפטי משרד ראש הממשלה
מנכ"ל משרד חתות
מנכ"ל משרד הפנים
מנכ"ל משרד המשטרה
היועצת המשפטית משטרת ישראל

נכבדי,

הגדיון: בג"צ 3358/95 ענת הופמן - בנושא: התפילה ברחבת הכותל

1. לקראת הדיון בעתירה שבנדון הגשנו לבית המשפט את ההודעה המצ"ב שעוקרת, פני שראו, בקשה לדחות את המשך הדיון לתזכורת, כעבור כחודש ימים, באופן שתינתן לממשלה שהות לעיין בחמלצות ועדת המנכ"לים ולהחליט על דרך הפעולה הנדרשת הנסיבות הענין. ב"כ העותרות הודיעני, כי הן מתנגדות לבקשתנו ועל כן צפוי שחידון יתקיים כסידור, חגם שלא לגופו.

2. המלצתי היא שהממשלה תידרש לנושא בכל חקדם האפשרי, באופן שיחא בידי למסור לבית המשפט הודעה בעוד כחודש ימים, על המשך המחלבים בפרשה זו, ואבקש ממוזכר הממשלה לחמציא לי בחזור, עוד חיוס ובכתב, את ההחלטת שחתקבלה בנדון זה.

3. הדיון יתקיים בפני חרכב חשופטים זמיר, טל ודורנר, ביום א' ח-14.96 בשעה 11:30.

אשוב לתודיעכם דבר.

משנה למרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

העתק: שר המשפטים
היועץ המשפטי לממשלה

קובץ: C:\QTX\FILES - 6(3358-95)

בג"צ 3358/95

קבוע: 14.4.96

בשם
ד"ר יעקב
מיינר, אג"ר

בבית המשפט העליון

בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

ענת הופמן ואח'

ע"י עו"ד פרנסט רדאי ו/או עו"ד יונתן משיקר
רח' משה חס 12 ירושלים, טל: 251522 פקס: 259262

העותרות

נ ג ד

מנכ"ל משרד ראש הממשלה ואח'

ע"י פרקליטות המדינה

משרד המשפטים, ירושלים פקס: 708655

המשיביםהודעה מטעם היועץ המשפטי לממשלה ובקשה לדחיית מועד הדיון בעתירה

1. בעתירה שבפנינו מבקשות העותרות מבית המשפט הנכבד, כי יורה למשיבים לחגיש "ללא כל דיחוי את התצעות שהוטל עליהם לחגישן לממשלת ישראל", לפי האמור בחלטות הממשלה הנזכרות בעתירה, וכי ממשלת ישראל לא תדחה עוד את הכרעתה בסוגיה הנדונה.

בד בבד, מוסיפות העותרות ומבקשות, כי בית המשפט הנכבד יכריז, כבר עתה, ועוד לפני שתקבל החלטת הממשלה באותו ענין "על זכותן של העותרות להתפלל בכותל המערבי בקבוצות תפילה של נשים, ביחד עם נשים יחודיות אחרות, כשחן עטופות בטלית וקוראות בקול מחתורה".

העותרות אינן מתעלמות מכך שקיום התפילה ברחבת הכותל על פי דרכן, עלול לעורר מחומות במקום הקדוש. על כן מבקשות הן, כסער נוסף, אנו חוגגות חמשת חתונות "לשם אבטחת שלומן ובריאותן של העותרות בפרט ושל נשים יחודיות בכלל בעת התפילה בכותל המערבי".

על כל אלה, מוסיפות העותרות ומבקשות כיום, כי בית המשפט הנכבד יורה למשיבים, בצו-ביניים, "לחכיר בזכותן של העותרות להתפלל בכותל המערבי בקבוצות תפילה של נשים, כשחן עטופות טליתות וקוראות בקול מחתורה, וכל זאת עד שתוגשנה חלצות ועדת המנכ"לים לענין הסדרי התפילה בכותל המערבי (לחלן-חועדה). ולצורך זה לקבוע הנחיות ביצוע אשר יאפשרו את מימוש זכותן של העותרות לגישה ולתפילה בכותל המערבי באופן מידי."

- 2 -

2. בתגובתם שלחן יבקשו המשיבים לחזור על טענותיהם בחודעה מטעם היועץ המשפטי לממשלה על נטפחיה, שהוגשה לקראת הדיון שהתקיים ביום 5.10.95 ולאמץ כחלק בלתי נפרד מחודעה זו.
3. בהמשך לאמור באותה חודעה, נבקש להודיע כי ועדת המנכ"לים סיימה את דיוניה וביום 2 באפריל 1996 הגיש מנכ"ל משרד הראש הממשלה, מר צבי אלדורטי, לראש הממשלה, את המלצות הוועדה לעניין הסדרי התפילה ברחבת הכותל המערבי, אותן הוא מציע להניח מיד על שולחן הממשלה.
4. משחזרנו ענין הלום, יטענו המשיבים, כי מן הראוי הוא ליתן עתה בידי ממשלת ישראל את השהות לעיין במלצות הוועדה, ליתן דעתה להן, ולחגיג לכלל החלטה הנדרשת בנסיבות הענין. כך דרך כלל, ובמיוחד כאשר המדובר הוא בנושא סבוך וטעון ביותר, בעל רגישות לאומית ודתית רחבת היקף, שנדרש לו פתרון יסודי ומעמיק.
5. בנסיבות אלה יתבקש בית המשפט הנכבד לדחות את המשך הדיון בעתירה למתן צו-על-תנאי, לתזכורת בעוד חודש ימים, בה נודיע על מחלכי הממשלה בנוגע למלצות הוועדה, ובחתיאם תקבל אף עמדתן של העותרות על הצורך בהמשך הדיון בעתירה.
6. הדברים האמורים לעיל יפים ביתר שאת אף באשר למבוקשן של העותרות, כי בית המשפט הנכבד יקבע בצו ביניים "הנחיות ביצוע אשר יאפשרו את מימוש זכותן של העותרות לגישה ולתפילה בכותל המערבי באופן מידני".
7. למען חסדר הטוב, נציין כי הדברים דלעיל חובאו לידיעת ב"כ העותרות והווגנשוו הסכסום לבקשה לדחיית הדיון. עד למועד הגשת חודעה זו לא התקבלה תשובתם הסופית.
8. לאור כל האמור לעיל, יתבקש בית המשפט הנכבד, לדחות את המשך הדיון בעתירה, כמוצע לעיל, ובתוך כך אף לדחות את העתירה למתן צו-ביניים.

היום: כ' בניסן תשנ"ו
9 באפריל 1996

ישראל
משנה לפרקליט המדינה
(חוקתי מנהלי)

קובץ: 3(3358-95) - QTX\FILES

מדינת ישראל

המשנה לפרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

תאריך: כ"ח בניסן התשנ"ו
17 באפריל 1996
מספרנו: בג"צ 3358/95

בג"צ 3358/95

אל: מזכיר הממשלה
מנכ"ל משרד ראש הממשלה
✓ היועץ המשפטי משרד ראש הממשלה
מנכ"ל משרד הדתות
מנכ"ל משרד הפנים
מנכ"ל משרד המשטרה
היועצת המשפטית משטרת ישראל

נכבדי,

הנדון: בג"צ 3358/95 ענת הופמן - בנושא: התפילה ברחבת הכותל

1. בהמשך למכתבי אליכם מה-11 דנא, אודיעכם כי בדיון שהתקיים ביום 14.4.96 בפני הרכב השופטים מצא, טל ודורנר, קיבל בית המשפט את העמדה שהצגתי, ולמרות התנגדות שהשמיעו באי-כוח העותרים, ניתנה ההחלטה הבאה:

"משהוגשו לממשלה מסקנות ועדת המנכ"לים יש ליתן לה שהות סבירה לגבש עמדתה. רשמנו לפנינו הצהרת עו"ד ארד, כי הנושא יועמד על סדר יומה של הממשלה באחת משיבותיה הקרובות. בנסיבות אלו הננו מקבלים את בקשתה ודוחים את הדיון בעתירה. העתירה תיקבע לתזכורת, בפני כל הרכב, בעוד כחודש."

2. אבקש, איפוא, ממזכיר הממשלה להמציא לי את החלטת הממשלה, אותה אביא לידיעת באי-כוח העותרים ולידיעת בית המשפט בתזכורת שתתקיים, כאמור, בעוד כחודש ימים.

פ. כ. ה.
גנלי ארד

משנה לפרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

העתק: שר המשפטים
היועץ המשפטי לממשלה

8

March 3, 1997
כ"ד באדר א' התשנ"ז
B3.575

Ms. Ruth Quartin Weitz
A2 - 2502 Antigua Terr.
Coconut Creek, FL 33066
U.S.A.

Dear Ms. Weitz,

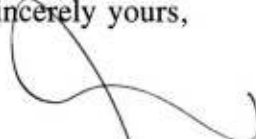
Thank you for your letter of February 6, 1997 regarding the Women of the Wall.

The Women of the Wall have appealed to the Supreme Court requesting permission to pray near the Western Wall. A decision on this matter is expected in the near future.

I suggest you contact Mrs. Eti Eshed, Spokesperson of the Ministry of Justice, for further information.

With best wishes,

Sincerely yours,

Shimon Stein
Legal Adviser to the Prime Minister

ירושלים, כ"ד באדר א' התשנ"ז
3 במרץ 1997

הנדון: מכתבד בענין נשות הכותל מיום 6.2.97

הנני לאשר קבלת מכתבד מהיום.

נשות הכותל פנו בעתירה לביהמ"ש העליון בענין בקשתן להתפלל ליד הכותל המערבי.

אני מניח שתוך פרק זמן קצר תינתן החלטה בעתירה זו.

הנני ממליץ בפניך לפנות לדוברת משרד המשפטים הגב' אתי אשד לקבלת אינפורמציה נוספת או עדכון.

בכבוד רב

שמעון שטיין
היועץ המשפטי

RUTH Q. WEITZ
FREELANCE WRITER

Winter Residence
A2 - 2502 Antigua Terr.
Coconut Creek, Florida
33066
(305) 974-4248

954

Summer Residence
307 - 1480 Riverside Dr.
Ottawa, Ontario
K1G 5H2
(613) 733-8019

16.02.1997

Ruth Weitz
Freelance Writer

Winter Residence

2502 Antigua Terr. A2
Coconut Creek, FL 33066.
USA

Summer Residence

307-1480 Riverside Dr.
Ottawa, Ont. K1G 5H2.
Canada

February 6, 1997

Legal Advisor to the Prime minister
Off ice of the Prime Minister
Jerusalem, Israel

Dear Legal Advisor:

I apologize for not knowing your name. Please forgive me.

I am a columnist for the Ottawa Jewish Bulletin and other papers and I want to write about the Women of the Wall. I am taking the liberty of writing to ask if you can send me information or direct me to the person who can send me information.. Whatever you may do to help me, I appreciate and thank you.

Sincerely,

Ruth Quartin Weitz

הגב' מרת רות וייץ
לשירות המבחן

16.2.97

9.6.95

אירוע בקר טוב

הרצ'ה מוזר .

כצמנו בקרבי משה שר המשפטים

אכנס העצה ואלו פטב מלו

ואל אב היוב לו קהל

תשובה

איצטער
אאסיפער

זיג
מציירות המטה

לעב 1

14.9.96
(מס' חשבונית)
18

מחיר לפרט

אם רצו לרכוש

החומר הזה

ללא כל עלות

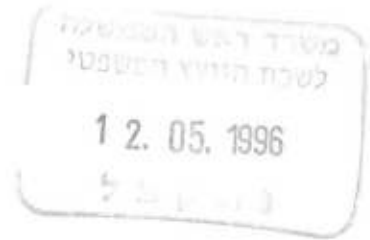
החומר

13.5

קראתי את
התשובה
לד"ר

מדינת ישראל

תאריך: באייר התשנ"ו
29 באפריל 1996

מספרנו: בג"צ 3358/95

אל: שר המשפטים
מזכיר הממשלה

נכבדי,

הנדון: בג"צ 3358/95 ענת הופמן - בנושא: התפילה ברחבת הכותל

בהמשך לדיון שנועד ביום 14.4.96 ולאור הודעתנו בדבר החלטת ממשלה העתידה להתקבל בתוך חודש ימים, הוזמנו לדיון שיתקיים ביום 19.5.96, בשעה 11:30.

בשעתו, הודענו לבאי-כוח העותרים על החלטת הממשלה בדבר מינוי ועדת שרים בראשותו של שר המשפטים, ולבקשתם המצאנו להם עותק מדו"ח ועדת המנכ"לים. יש להניח כי לקראת הדיון יגישו עמדתם בנוגע להתפתחויות האמורות ובהתאם יידרש אף אנו לומר דברנו.

אשוב להודיעכם דבר.

בברכה,
נילי ארד

משנה לפרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

העתק: היועץ המשפטי לממשלה
✓ היועץ המשפטי משרד רוה"מ

קובץ: C:\QTX\FILES - 9(3358-95)

מדינת ישראל

המשנה לפרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

תאריך: כ"ח בניסן התשנ"ו
17 באפריל 1996
מספרנו: בג"צ 3358/95

בג"צ 3358/95

ל: ה

אל: מזכיר הממשלה
מנכ"ל משרד ראש הממשלה
✓ היועץ המשפטי משרד ראש הממשלה
מנכ"ל משרד הדתות
מנכ"ל משרד הפנים
מנכ"ל משרד המשטרה
היועצת המשפטית משטרת ישראל

נכבדי,

הנדון: בג"צ 3358/95 ענת הופמן - בנושא: התפילה ברחבת הכותל

1. בהמשך למכתבי אליכם מה-11 דנא, אודיעכם כי בדיון שהתקיים ביום 14.4.96 בפני הרכב השופטים מצא, טל ודורנר, קיבל בית המשפט את העמדה שהצגתי, ולמרות התנגדות שהשמיעו באי-כוח העותרים, ניתנה ההחלטה הבאה:

"משהוגשו לממשלה מסקנות ועדת המנכ"לים יש ליתן לה שהות סבירה לגבש עמדתה. רשמנו לפנינו הצהרת עו"ד ארד, כי הנושא יועמד על סדר יומה של הממשלה באחת מישיבותיה הקרובות. בנסיבות אלו הננו מקבלים את בקשתה ודוחים את הדיון בעתירה. העתירה תיקבע לתזכורת, בפני כל הרכב, בעוד כחודש".

2. אבקש, איפוא, ממזכיר הממשלה להמציא לי את החלטת הממשלה, אותה אביא לידיעת באי-כוח העותרים ולידיעת בית המשפט בתזכורת שתתקיים, כאמור, בעוד כחודש ימים.

משרד ה

מנכ"ל ארד

משנה לפרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

העתק: שר המשפטים
היועץ המשפטי לממשלה

קובץ: 7(3358-95) - QTX\FILES

מזכיר הממשלה

ירושלים, כ"ב בניסן התשנ"ו
11 באפריל 1996

אל: גב' נילי ארד, משנה לפרקליטת המדינה

הנדון: בג"צ 3358/95 ענת הופמן-התפילה ברחבת הכותל
מכתבך מיום 11.4.96

במענה למכתבך שבסימוכין, הריני להודיעך כי המלצות ועדת
המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי יובאו לדיון בממשלה
בהקדם האפשרי (ככל הנראה בישיבת הממשלה ביום 21.4.96).

בברכה,

שמואל הולנדר

העתק: שר המשפטים
היועץ המשפטי לממשלה
המנהל הכללי, משרד ראש הממשלה
✓ היועץ המשפטי, משרד ראש הממשלה

משרד ראש הממשלה, רח' קפלן 3, קרית בן-גוריון, ירושלים 91919
טלפון: 02-705532/8 פקס: 02-632580, 02-664065

מדינת ישראל

המשנה לפרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

תאריך: כ"ב בניסן התשנ"ו
11 באפריל 1996
מספרנו: בג"צ 3358/95

אל: מזכיר הממשלה
מנכ"ל משרד ראש הממשלה
✓ היועץ המשפטי משרד ראש הממשלה
מנכ"ל משרד חירות
מנכ"ל משרד הפנים
מנכ"ל משרד המשטרה
היועצת המשפטית משטרת ישראל

נכבדי,

תנדון: בג"צ 3358/95 ענת חופמן - בנושא: התפילה ברחבת הכותל

1. לקראת חידון בעתירה שבנדון הגשנו לבית המשפט את ההודעה המצ"ב שעיקרה, כפי שתראו, בקשה לדחות את המשך חידון לתזכורת, כעבור כחודש ימים, באופן שתינתן לממשלה שחות לעיין בחמלצות ועדת המנכ"לים ולחחליט על דרך הפעולה הנדרשת הנסיבות הענין. ב"כ חעותרות חודיעני, כי הן מתנגדות לבקשתנו ועל כן צפוי שחידון יתקיים כסידור, חגם שלא לגופו.
2. חמלצתי היא שחממשלה תידרש לנושא בכל החקדם האפשרי, באופן שיחא בידי למסור לבית המשפט חודעה בעוד כחודש ימים, על המשך המהלכים בפרשה זו, ואבקש ממזכיר הממשלה להמציא לי בחזור, עוד חיוס ובכתב, את ההחלטת שחתקבלה בנדון זה.
3. חדיון יתקיים בפני חרכב חשופטים זמיר, טל ודורנר, ביום א' ח-14.4.96 בשעה 11:30.

אשוב לחודיעכם דבר.

בג"צ
נילי ארד

משנה לפרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

העתק: שר המשפטים
היועץ המשפטי לממשלה

קובץ: C:\QTX\FILES - 6(3358-95)

בג"צ 3358/95
קבוע: 14.4.96
בשם
דפן השלם
פי"נ, א, אג"ר

בבית המשפט העליון
בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

ענת חופמן ואח'
ע"י עו"ד פרנסט רדאי ו/או עו"ד יונתן מישיקר
רח' משח חס 12 ירושלים, טל: 251522 פקס: 259262

העותרות

נ ג ד

מנכ"ל משרד ראש הממשלה ואח'
ע"י פרקליטות המדינה
משרד המשפטים, ירושלים פקס: 708655

המשיבים

הודעה מטעם היועץ המשפטי לממשלה ובקשה לדחיית מועד הדיון בעתירה

1. בעתירה שבפנינו מבקשות העותרות מבית המשפט הנכבד, כי יורה למשיבים לחגיש "ללא כל דיחוי את החצעות שחוטל עליהם להגישן לממשלת ישראל", לפי האמור בחלטות הממשלה הנזכרות בעתירה, וכי ממשלת ישראל לא תדחה עוד את חכרעתה בסוגיה הנדונה.

בד בבד, מוסיפות העותרות ומבקשות, כי בית המשפט הנכבד יכריז, כבר עתה, ועוד לפני שתתקבל החלטת הממשלה באותו ענין "על זכותן של העותרות להתפלל בכותל המערבי בקבוצות תפילה של נשים, ביחד עם נשים יהודיות אחרות, כשחן עטופות בטלית וקוראות בקול מחתורה".

העותרות אינן מתעלמות מכך שקיום התפילה ברחבת הכותל על פי דרכן, עלול לעורר מחומות במקום הקדוש. על כן מבקשות הן, כסער נוסף, אנו חגגות חמטרה וחתערבות "לשם אבטחת שלומן ובריאותן של העותרות בפרט ושל נשים יהודיות בכלל בעת התפילה בכותל המערבי".

על כל אלה, מוסיפות העותרות ומבקשות כיום, כי בית המשפט הנכבד יורה למשיבים, בצו-ביניים, "להכיר בזכותן של העותרות להתפלל בכותל המערבי בקבוצות תפילה של נשים, כשחן עטופות טליתות וקוראות בקול מחתורה, וכל זאת עד שתוגשנה החלטות ועדת חמנכ"לים לענין הסדרי התפילה בכותל המערבי (לחלן-חועדה), ולצורך זה לקבוע הנחיות ביצוע אשר יאפשרו את מימוש זכותן של העותרות לגישה ולתפילה בכותל המערבי באופן מיד.".

- 2 -

2. בתגובתם שלחן יבקשו המשיבים לחזור על טענותיהם בהודעה מטעם היועץ המשפטי לממשלה על נטפחיה, שהוגשה לקראת הדיון שהתקיים ביום 5.10.95 ולאמץ כחלק בלתי נפרד מהודעה זו.
3. במשך לאמור באותה הודעה, נבקש לחודיע כי ועדת תמנכ"לים סיימה את דיוניה וביום 2 באפריל 1996 הגיש מנכ"ל משרד הראש הממשלה, מר צבי אלדורטי, לראש הממשלה, את המלצות הוועדה לעניין הסדרי התפילה ברחבת הכותל המערבי, אותן הוא מציע להניח מיד על שולחן הממשלה.
4. משחגענו עד הלוט, יטענו המשיבים, כי מן הראוי הוא ליתן עתה בידי ממשלת ישראל את השהות לעיין במלצות הוועדה, ליתן דעתה לחן, ולחגיע לכלל החלטה הנדרשת בנסיבות הענין. כך דרך כלל, ובמיוחד כאשר המדובר הוא בנושא סבוך וטעון ביותר, בעל רגישות לאומית ודתית רחבת חיקף, שנדרש לו פתרון יסודי ומעמיק.
5. בנסיבות אלה יתבקש בית המשפט הנכבד לדחות את המשך הדיון בעתירה למתן צו-על-תנאי, לתזכורת בעוד חודש ימים, בה נודיע על מחלכי הממשלה בנוגע למלצות הוועדה, ובחמאם תקבל אף עמדתן של העותרות על הצורך במשך הדיון בעתירה.
6. הדברים האמורים לעיל יפים ביתר שאת אף באשר למבוקשן של העותרות, כי בית המשפט הנכבד יקבע בצו ביניים "הנחיות ביצוע אשר יאפשרו את מימוש זכותן של העותרות לגישה ולתפילה בכות המערבי באופן מידי".
7. למען הסדר הטוב, נציין כי הדברים דלעיל חובאו לידיעת ב"כ העותרות והוענקשו הסכמום לבקשה לדחיית הדיון. עד למועד הגשת הודעה זו לא התקבלה תשובתם הסופית.
8. לאור כל האמור לעיל, יתבקש בית המשפט הנכבד, לדחות את המשך הדיון בעתירה, כמוצע לעיל, ובתוך כך אף לדחות את העתירה למתן צו-ביניים.

היום: כ' בניסן התשנ"ו
9 באפריל 1996

נ.לי אביד
משנה לפרקליט חמדינת
(חוקתי מנהלי)

קובץ: 5(3358-95) - QTX\FILES

לשכת היועץ המשפטי

11.04.1996

31255

מזכור הממשלה

ירושלים, כ"ב בניסן התשנ"ו
11 באפריל, 1996

ד ח ו פ

אל : ראש הממשלה

שלום רב,

הנדון: דו"ח ועדת המנכ"לים לענין הסדרי תפילה ל"נשות הכותל"

1. הממשלה, בהחלטתה מיום 18.5.94, מינתה ועדת מנכ"לים בראשות מנכ"ל משרד ראש הממשלה במגמה להציע פתרון לבעיית קבוצת "נשות הכותל" (נשים בעלות זיקה רפורמית וקונסרבטיבית) המבקשות להתפלל ליד הכותל באופן השונה מהמסורת.
2. הרקע למינוי הועדה הוא נסיונותיהן של הנשים להתפלל ליד הכותל באופן שונה מהמסורת, דבר שגרם להתפרעויות מצד מתפללים חרדים ופגיעה פיזית בנשים. הנשים פנו לבג"צ וזה המליץ על מינוי הועדה.
3. בימים אלה סיימה ועדת המנכ"לים את עבודתה והמלצותיה הובאו לפניך ע"י מנכ"ל משרד רה"מ. המלצות אלה אמורות להידון בממשלה.
4. המשנה לפרקליטת המדינה, גב' נילי ארד, הודיעה לי כי עומד להתקיים דיון בבג"צ ביום א' 14.4.96 וכי עליה להודיע לבית-המשפט היכן עומד הנושא. היא צינה שהנושא דחוף ביותר.
5. מדובר בסוגיה רגישה מבחינה ציבורית ודתית, והדיון בה בממשלה, בימים אלה, אינו רצוי מטעמים ברורים, מה גם שכמעט בלתי-אפשרי למצוא פתרון שיניח את דעתם של כל הצדדים - החוגים הדתיים מחד-גיסא והנשים הרפורמיות והקונסרבטיביות מאידך-גיסא.
6. בהתחשב בכל האמור אני ממליץ כדלקמן:
 - (א) גב' נילי ארד תודיע לבית-המשפט כי המלצות ועדת המנכ"לים יידונו בממשלה באחת משיבותיה הקרובות.
 - (ב) הנושא יועמד על סדר יומה של הממשלה ולממשלה תוגש הצעה מטעם למנות צוות שרים בראשות שר המשפטים ובהשתתפות השר לענייני דתות, השר יוסי ביילין, השר אמנון רובינשטיין והשר יהודה עמיטל, אשר יבחנו את המלצות ועדת המנכ"לים ויחליטו בענין זה על-דעת הממשלה.

מזכיר הממשלה

- 2 -

7. הצעתי זו מקובלת על דעתה של הגב' נילי ארד.
8. אנא אישורך בדחיפות מפני שגב' ארד חייבת, כאמור, להתייצב ביום א' בבג"צ ולהודיע על כוונותיך.

ב ב ר כ ה,

שמואל הולנדר

העתק מר צבי אלדרוטי, מנכ"ל משרד רה"מ
מר אחז בן-ארי, יועמ"ש משרד רה"מ

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, כ"ח באדר התשנ"ו
19 במרץ 1996

תיק: 4

אל: חברי ועדת המנכ"לים להסדרת התפילה בכותל המערבי

הנדון: תכנון הגן הארכיאולוגי באזור הכותל

מצ"ב תוספת הנתונים שהתבקשה מרשות העתיקות, כפי שנמסרה על ידי ארכיאולוג מרחב ירושלים.

לא נותר לנו אלא להמתין לחוות-דעתו של מפכ"ל המשטרה, ולכנס את הוועדה מייד לכשתגיע.

ב ב ר כ ה

שרה בן שאול (ויס), עו"ד
עוזר ראשי ליועץ המשפטי

העתק: עו"ד נילי ארד, משנה לפרקליט המדינה (מנהלי תחקיקתי)
עו"ד חנה קלר, היועצת המשפטית, המשרד לביטחון פנים
עודד וינר, מנכ"ל המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים
גדעון אבני, ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות
אורן יוניוב, עוזר מנכ"ל משרד ראה"מ
רפאל דיין, עוזר הרב הראשי הרשל"צ
הרב רפאל פרנק, עוזר הרב הראשי

רשות העתיקות
מרחב ירושלים

משרד ראש הממשלה
לשכת הוועץ המשפטי
13.03.1996
י"ב באדר תשנ"ו
3.3.96

לכבוד
עו"ד שרה בן שאול (וייס)
מרכזת ועדת המנכ"לים להסדרי התפילה בכותל המערבי
לשכת היועץ המשפטי
משרד ראש הממשלה

שלום רב,

הנדון: חוות דעת רשות העתיקות - תוספת נתונים

בהמשך לחוות הדעת המפורטת של רשות העתיקות בנושא ולסיום שקיימה הועדה באתר חפירות הכותל ובעופל, ולאור הדיון שהתקיים בוועדה בתאריך 26.2.96, אבקש להביא לידיעת חברי הועדה את הנתונים הנוספים שלהלן בנוגע לאזור קשת רובינזון ודרום הכותל המערבי (חלופה ג') המפורטת בסעיף 3 של המצע לדיון מתאריך (21.2.96). נתונים אלו התבררו במהלך התקדמות החפירות והתכנון בשטח בשבועות האחרונים:

א. מן החפירות הולך ומתברר כי בצמוד לכותל המערבי לכל ארכו בקטע זה נבנו בימי הבית השני מבני חנויות, דבר המונע גישה ישירה אל הכותל עצמו.

ב. על פי תכנית הפיתוח, המבוססת על תוצאות החפירות, ישארו ריכוזים גדולים של אבני מפולת בשטח שמצפון לקשת רובינזון, דבר שימנע כל קרבת מבקרים אל הכותל.

ג. מסלול הביקור באתר, המתוכנן להיות נקודת המוקד של הגן הארכיאולוגי ומקום אליו יגיעו מאות אלפי מבקרים ותיירים בשנה, יתוכנן כמעבר חד סטרי, תוך נסיון לצמצם את משך שהיית המבקרים ברחוב ההרודיאני ובאזור קשת רובינזון בשל בעיות צפיפות והקושי בהכשרת תואי הליכה נוחים.

נתונים אלו, בנוסף לנתונים שכבר הוצגו בחוות הדעת של רשות העתיקות, הופכים לדעתינו את החלופה הזו לבלתי ראלית לחלוטין כאפשרות למקום תפילה.

בברכה,

גדעון אבני
ארכיאולוג מרחב ירושלים

העתק: א. דרורי - מנכ"ל רשות העתיקות

מדינת ישראל

המשנה לפרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

תאריך: כ"ב בניסן התשנ"ו
11 באפריל 1996
מספרנו: בג"צ 3358/95

אל: מזכיר הממשלה
מנכ"ל משרד ראש הממשלה
✓ היועץ המשפטי משרד ראש הממשלה
מנכ"ל משרד חדות
מנכ"ל משרד הפנים
מנכ"ל משרד המשטרה
היועצת המשפטית משטרת ישראל

נכבדי,

הנדון: בג"צ 3358/95 ענת הופמן - בנושא: התפילה ברחבת הכותל

1. לקראת הדיון בעתירה שבנדון הגשנו לבית המשפט את ההודעה המצ"ב שעיקרה, כפי שתראו, בקשה לדחות את המשך הדיון לתזכורת, כעבור כחודש ימים, באופן שתינתן לממשלה שחות לעיין בחמלצות ועדת המנכ"לים ולחחליט על דרך הפעולה הנדרשת הנסיבות הענין. ב"כ העותרות הודיעני, כי הן מתנגדות לבקשתנו ועל כן צפוי שחדיון יתקיים כסידור, חגם שלא לגופו.
2. המלצתי היא שהממשלה תידרש לנושא בכל החקדם האפשרי, באופן שיחא בידי למסור לבית המשפט הודעה בעוד כחודש ימים, על המשך המהלכים בפרשה זו, ואבקש ממזכיר הממשלה להמציא לי בחזור, עוד חיוס ובכתב, את ההחלטת שחתקבלה בנדון זה.
3. הדיון יתקיים בפני חרכב חשופטים זמיר, טל ודורנר, ביום א' ח-14.4.96 בשעה 11:30.

אשוב לחודיעכם דבר.

בב"כ ה,
ניכ"א

משנה לפרקליטת המדינה
(חוקתי מינהלי)

העתק: שר המשפטים
היועץ המשפטי לממשלה

קובץ: C:\QTX\FILES - 6(3358-95)

בג"צ 3358/95

קבוע: 14.4.96

מס' 116
ד"ר יעקב

בית דין, ירושלים

בבית המשפט העליון
בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

ענת חופמן ואח'

ע"י עו"ד פרנסיס רדאי ו/או עו"ד יונתן משיקר
רח' משה הס 12 ירושלים, טל: 251522 פקס: 259262העותרות

נ ג ד

מנכ"ל משרד ראש הממשלה ואח'

ע"י פרקליטות המדינה

משרד המשפטים, ירושלים פקס: 708655

המשיביםהודעה מטעם היועץ המשפטי לממשלה ובקשה לדחיית מועד הדיון בעתירה

1. בעתירה שבפנינו מבקשות העותרות מבית המשפט הנכבד, כי יורה למשיבים לחגיש "ללא כל דיחוי את החצעות שהוטל עליהם להגישן לממשלת ישראל", לפי האמור בחלטות הממשלה הנזכרות בעתירה, וכי ממשלת ישראל לא תדחה עוד את הכרעתה בסוגיה הנדונה.

בד בבד, מוסיפות העותרות ומבקשות, כי בית המשפט הנכבד יכריז, כבר עתה, ועוד לפני שתתקבל החלטת הממשלה באותו ענין "על זכותן של העותרות להתפלל בכותל המערבי בקבוצות תפילה של נשים, ביחד עם נשים יהודיות אחרות, כשחן עטופות בטלית וקוראות בקול מחתורה".

העותרות אינן מתעלמות מכך שקיום התפילה ברחבת הכותל על פי דרכן, עלול לעורר מהומות במקום הקדוש. על כן מבקשות הן, כסעד נוסף, אנו הוגנות חמטרה וחתערבותח "לשם אבטחת שלומן ובריאותן של העותרות בפרט ושל נשים יהודיות בכלל בעת התפילה בכותל המערבי".

על כל אלה, מוסיפות העותרות ומבקשות כיום, כי בית המשפט הנכבד יורה למשיבים, בצו-ביניים, "להכיר בזכותן של העותרות להתפלל בכותל המערבי בקבוצות תפילה של נשים, כשחן עטופות טליתות וקוראות בקול מחתורה, וכל זאת עד שתוגשנה החלטות ועדת המנכ"לים לענין הסדרי התפילה בכותל המערבי (לחלן-חועדה), ולצורך זה לקבוע הנחיות ביצוע אשר יאפשרו את מימוש זכותן של העותרות לגישה ולתפילה בכותל המערבי באופן מידי".

- 2 -

2. בתגובתם שלחלן יבקשו המשיבים לחזור על טענותיהם בחודעה מטעם חיועץ המשפטי לממשלה על נטפוזיה, שהוגשה לקראת הדיון שהתקיים ביום 5.10.95 ולאמצן כחלק בלתי נפרד מחודעה זו.
3. בחמשך לאמור באותה חודעה, נבקש לחודיע כי ועדת חמנכ"לים סיימה את דיוניה וביום 2 באפריל 1996 הגיש מנכ"ל משרד הראש חממשלה, מר צבי אלדורטי, לראש חממשלה, את המלצות חוועדה לעניין חסדרי חתפילה ברחבת הכותל המערבי, אותן הוא מציע לחניח מיד על שולחן חממשלה.
4. משחגענו עו' חלוט, יטענו המשיבים, כי מן הראוי הוא ליתן עתה בידי ממשלת ישראל את השהות לעיין בחמלצות חוועדה, ליתן דעתה לחן, ולחגיע לכלל החלטה הנדרשת בנסיבות העניין. כך דרך כלל, ובמיוחד כאשר חמדובר הוא בנושא סבוך וטעון ביותר, בעל רגישות לאומית ודתית רחבת חיקף, שנדרש לו פתרון יסודי ומעמיק.
5. בנסיבות אלה יתבקש בית המשפט הנכבד לדחות את המשך הדיון בעתירה למתן צו-על-תנאי, לתזכורת בעוד חודש ימים, בח נודיע על מחלכי חממשלה בנוגע לחמלצות חוועדה, ובחמאס חתקבל אף עמדתן של העותרות על הצורך בחמשך הדיון בעתירה.
6. חדברים חאמורים לעיל יפים ביתר שאת אף באשר למבוקשן של חעותרות, כי בית המשפט הנכבד יקבע בצו ביניים "הנחיות ביצוע אשר יאפשרו את מימוש זכותן של העותרות לגישה ולתפילה בכות המערבי באופן מידני".
7. למען חסדר הטוב, נציין כי חדברים דלעיל חובאו לידיעת ב"כ חעותרות וחונבקשוו חטכמונ לבקשה לדחיית הדיון. עד למועד הגשת חודעה זו לא חתקבלח תשובתם חסופית.
8. לאור כל חאמור לעיל, יתבקש בית המשפט הנכבד, לדחות את המשך הדיון בעתירה, כמוצע לעיל, ובתוך כך אף לדחות את חעתירה למתן צו-ביניים.

חיום: כ' בניסן התשנ"ו
9 באפריל 1996

משנה לפרקליט חמדינה
(חוקתי מנהלי)

קובץ: 3(3358-95) - QTX\FILES

ירושלים, י"ג בניסן התשנ"ו
2 באפריל 1996

דו"ח ועדת המנכ"לים לעניין - הסדרי תפילה ברחבת הכותל המערבי

1. תחילתה של פרשה זו בשנת 1988, כאשר קבוצת נשים מישראל ומחו"ל, ביקשה לקיים תפילה ברחבת הכותל המערבי, כשהן עטופות בטליתות וקוראות ספר תורה ושרות באותו אתר וכן ברצון להכניס ספר תורה לעזרת הנשים ברחבת הכותל.
2. המדובר בשתי קבוצות של נשים אשר עניין נדון במאוחד. העותרות בבג"צ 257/87, "קבוצת ראש חודש", הן נשים מירושלים המתפללות במניין, עולות לתורה ומקיימות חזרת הש"ץ. העותרות בבג"צ 2410/90, הן קבוצת נשים תושבות ארה"ב, אשר הקימו את "הוועד הבינלאומי למען נשות הכותל". המתפללות לטענתן, "על פי ההלכה האורתודוקסית ועל פיה בלבד", ומשום כך אינן קוראות לעצמן "מנין", אינן עולות לתורה, אלא קוראות בה, ואינן מקיימות חזרת הש"ץ, על אף שגם הן מתעטפות בטלית.
3. ניסיונותיה של קבוצת "ראש חודש" לקיים תפילה כמנהגה עלו בתוהו. נגרם מתח בין המתפללים ומהומות קשות פרצו עקב כך והמשטרה נקראה להתערב. גם נשות "הוועד הבינלאומי למען נשות הכותל" ניסו להתפלל כמנהגן ליד הכותל, אך משנמנעה מהן הגישה אליו, התפזרו בשקט.
4. שתי קבוצות הנשים הגישו, כאמור, עתירה לבג"צ והתקיימה התדיינות משפטית רחבת היקף בסוגיה, כאשר לקראת הדיון בעתירה, הצטרפו מיזמתם, כמשיבים נוספים לה, חוגים המתנגדים לקיומן של התפילות כאמור, שהציגו עצמם כ"חרדים לעניין" (דגל התורה וש"ס). בעתירתן טענו שתי קבוצות הנשים כי שלילת אפשרותן להתפלל בדרכן בקרבת הכותל מהווה פגיעה בזכות יסוד חוקתית שלהן - חופש הדת והפולחן.
5. בפסק הדין נדחו העתירות ברוב דעות המשנה לנשיא השופט אלון והנשיא שמגר, כנגד דעת המיעוט של השופט ש. לוי. "בכפיפות להמלצה בפסק דינו של אב בית הדין, כב' הנשיא, מ. שמגר, אשר תפורט להלן.
6. בחוות דעתו, הדגיש כב' הנשיא שמגר, כי לטעמו יש לחפש ולמצוא דרכים מעשיות, לפיהן כל אדם המבקש לפנות לבוראו בתפילה יהיה רשאי לעשות כן בסגנונו ובדרכו, ובלבד שלא תהיה בכך פגיעה של ממש בתפילתם של אחרים, והציע לממשלה "לשקול מינויה של ועדה שתוסיף ותבדוק את הנושא לעומקו כדי להגיע לפתרון שיקיים את חופש הגישה לכותל ויצמצם פגיעה ברגשות המתפללים".

7. עוד העיר כב' הנשיא שמגר כי:

".... ייתכן שבית המשפט הזה אינו הגורם היעיל ביותר - ובוודאי שלא הבלעדי - היכול לנסות בדרך של מגעו עם הגורמים השונים למצוא דרכים מעשיות למימוש התכלית החקיקתית בשני החוקים הנ"ל שהיא המשכו ומימושו של העיקרון ההצהרתי שבמגילת העצמאות.

אם יעלה רצון טוב מלפני הנוגעים בדבר, מן הראוי כי ייעשה לגבי הכותל המערבי לפחות ניסיון להגיע להסדר ההולם את דרכי כל השואפים לעלות אל הכותל".

8. כב' הנשיא דחה את העתירות "בשלב הנוכחי", תוך ציון, כי "שערי בית המשפט פתוחים תמיד, אך, כאמור, ראוי תחילה למצות דרכים אחרות".

9. המשנה לנשיא, השופט אלון, הוסיף בשולי פסק דינו, תוך כדי התייחסותו לדעתו החולקת של השופט ש. לוי, כי:

"ראוי ונכון יהיה, כדי למנוע איפה ואיפה, שהוועדה שתוקם כהצעת חברי הנשיא, וכן בית המשפט כשיחזור ויזקק לנושא, ידונו במכלול חופש הפולחן משני עברי הכותל המערבי".

כוונת הדברים לאיסור התפילה על הר הבית מצידו המזרחי של הכותל.

10. השופט ש. לוי, בדעת מיעוט, סבר, כי אין להציב איסור טוטאלי על קיום טקסי תפילה באתר הכותל - אך בשל כך שקיימים חוגים המתנגדים לקיומם ובהעדר שיקולים של סכנה ודאית וקרובה של הפרת השלום. לדידו, ראוי ליתן פסק דין המכיר בזכותו, בתום לב, של העותרות להתפלל ברחבת הכותל כדרכן.

11. בעקבות המלצת כב' הנשיא שמגר בפסק דינו החליטה הממשלה (החלטה מס' 3123 מיום 18.5.94) כדלקמן:

"בהתאם לפסיקת בית המשפט העליון בבג"צ 257/89 הופמן ואח' נ. הממונה על הכותל המערבי ואח', בנושא היקף זכות הגישה אל הכותל המערבי:

א. על מינוי ועדת מנכ"לים בראשותו של מנכ"ל משרד ראש הממשלה ובחשתתפות מנכ"ל המשרד לענייני דתות, מנכ"ל משרד הפנים, מנכ"ל משרד המשטרה והיועץ המשפטי למשרד ראש הממשלה.

יועצת ראש הממשלה למעמד האשה תצורף
כמשקיפה לוועדה.

ב. הוועדה תתבקש להציע פתרון אפשרי שיקיים
את חופש הגישה לכותל המערבי ואת חופש
התפילה ברחבתו, תוך צמצום הפגיעה
ברגשות המתפללים במקום.

ג. הוועדה תגיש הצעותיה לממשלה בתוך ששה
חודשים מהיום".

העתק מהחלטת הממשלה מצורף ומסומן א'.

12. העותרות הגישו בקשה לדיון נוסף (דנג"צ 882/94) ובקשו את ביהמ"ש לדון, בין היתר, בסמכויות להסדיר את סדרי התפילה והפולחן ליד הכותל המערבי בכלל וזכותן של העותרות להתפלל ליד הכותל כרצונן בפרט. תגובת המשיבים היתה כי אין הצדקה עניינית לברור הבקשה, בין השאר כיוון שוועדת המנכ"לים המומלצת בפסק הדין התמנתה, והיא עתידה לדון בענין.

13. כבוד המשנה לנשיא (כתוארו אז) א. ברק, קבע בהחלטתו מיום 12.6.94:

"נראה לי כי יש להמתין להמלצות הוועדה (אשר אמורות להינתן בתוך ששה חודשים מיום הקמת הוועדה). אם המלצות אלה לא ייראו למבקשים, הרשות בידיהם לחזור ולפנות לבית-משפט זה (בשבתו כבית-משפט גבוה לצדק)". בפסק-דינו ציין המשנה לנשיא דאז, בעניין זה, כי "שערי בית המשפט פתוחים תמיד, אך כאמור, ראוי תחילה למצות דרכים פתוחות אחרות".
ודחה את הבקשה לדיון נוסף.

14. הממשלה אישרה מספר פעמים דחיות בהגשת מסקנות הוועדה, בין השאר לאור הצטרפותו של המרכז לפלורליזם יהודי, ובקשתו לדון בהסדרי תפילה לתנועה ליהדות מתקדמת (הרפורמים).

15. הוועדה פנתה לרבנים הראשיים לישראל, האחראים על רב הכותל, אשר קבעו:

"מורים אנו שאין לשנות את הסטטוס קוו הקיים ויש להמשיך ולהתפלל בכותל המערבי כפי שהיה נהוג למקובל עד היום".

זאת, מהטעם שפניית נשות הכותל "הינה שינוי מהמסורת המסורה לנו מדור דור, ומהווה פרצה באפיה של התפילה כפי שהיה מקובל עד היום".

העתק מפסיקת הרבנים הראשיים מצורף ומסומן ב'.

16. לאחר סיור מקיף בכותל המערבי, ברחבתו ובאזור, ביום 31.1.94, הקימה הוועדה מספר ועדות-משנה, בהן הייתה פעילה רק ועדת-המשנה המשפטית, בראשותו של היועץ המשפטי של משרד ראש הממשלה, אחז בן-ארי.
17. נציגי המרכז לפלורליזם יהודי, בקשו כי הוועדה תדון בפנייתם לאפשר למרשותיהן, קהילות רפורמיות וקונסרבטיביות מישראל ומהעולם, להתפלל בכותל המערבי, ולכל הפחות באזורו ברחבה הפתוחה שמאחורי המחיצה.
- על אף התנגדותן של נשות הכותל כי הדיון בשתי הדרישות יאוחד, החליטה ועדת המנכ"לים כי המנדט שניתן לה כולל גם את בקשת המרכז לפלורליזם יהודי ונפגשה עם נציגיו.
18. הוועדה פגשה בנציגות "נשות הכותל" ביום 27.2.95, אשר שטחו את זיקתן העמוקה אל המקום (כולל נציגות הוועד הבינלאומי, שהגיעו במיוחד למטרה זו מארה"ב), הסבירו את מניעיהן הדתיות והכנים, והבהירו כי מסורת התפילה הקיימת בכותל המערבי כיום, הנה חדשה, ולו מהטעם שמחיצה בין גברים לנשים נבנתה רק לאחר מלחמת ששת-הימים. כמו כן הבהירו נשות הכותל כי תפילתן אינה סותרת את ההלכה.
19. נציגי המרכז לפלורליזם יהודי הבהירו, בפגישתם עם וועדת המשנה המשפטית, ביום 1.5.95, כי לשיטתם אין צורך לדון בשאלה אם תפילה כלשהי של קבוצה מסוימת תואמת את ההלכה היהודית, מהטעם שמדינת ישראל אינה נוהגת עפ"י ההלכה אלא ע"פ פסיקת בתי המשפט. מעבר לכך, השטח ברחבת הכותל שאינו מחוץ אינו בית כנסת מבחינה הלכתית, וחוות-דעת הרבנית הראשיים אינה תופסת שם. כמו כן, הפנו נציגי המרכז לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, וחובת הרשויות להגן על חופש הפולחן, וכן טענו כי לכותל משמעות לאומית, בנוסף למשמעות הדתית, ויש להתחשב בכך.

פתרונות אפשריים

20. לאחר סיור נוסף בכותל המערבי וברחבתו ביום 23.5.95, וכן הדבריות עם גורמים שונים הנוגעים בדבר, בהם רשות העתיקות והחברה לפיתוח מזרח ירושלים, האחראיות על השטחים שמסביב לכותל, נבחנו מספר חלופות.
- א. דרום הכותל המערבי, בתחומי הגן הארכיאולוגי.
- ב. שערי חולדה והמדרגות אליהם בתחומי הגן הארכיאולוגי.
- ג. הפינה הדרום מזרחית של חומת העיר העתיקה.
- ד. "הכותל הקטן".

21. עמדת רשות העתיקות (כפי שנמסרה בכתב, ביום 10.1.96 המצורפת ומסומנת ג'), היתה, "כי אין להקצות שטח כל שהוא מן השטחים המיועדים לגן הארכיאולוגי".

במידה ולא תתקבל עמדת רשות העתיקות, מוצעות על ידה שלוש אלטרנטיבות, כמפורט בנספח ג'.

22. ביום 26.2.96 התכנסה הוועדה כדי לדון ב- 4 החלופות המוצעות.

מצע הדיון לוועדה מצורף ומסומן ד'.

לאור השגותיהם של נשות הכותל ושל המרכז לפלורליזם יהודי למצע לדיון, ואשר עיקרו הוא כי המצע לדיון סותר את פסיקת בג"צ, מהטעם שאינו מתייחס לרחבת הכותל המערבי כאפשרות היחידה, נדרשו השלמות מרשות העתיקות מנכ"ל המשרד לבטחון פנים. העתקים מתשובת רשות העתיקות ומתשובת למנכ"ל, יחד עם חוות-דעתו של ממ"ז ירושלים מצורפים, ומסומנים ה-ז.

23. כמו כן, הציעו נשות הכותל לדון בחלוקת זמני הגישה לכותל המערבי, כך שיוותר בידן (ובידי גופים אחרים) זמן מספיק לתפילה ללא הפרעה.

24. ביום 1.4.96 התכנסה הוועדה לדיון מסכם.

בדיון נכחו: יו"ר הוועדה מנכ"ל משרד ראש הממשלה, אשר קיבל יפוי כח ממנכ"ל משרד הפנים; היועץ המשפטי למשרד ראש הממשלה - חבר; היועצת המשפטית למשרד לבטחון פנים, ביפוי כח מאת מנכ"ל המשרד לבטחון פנים; מנכ"ל המרכז למקומות הקדושים, ביפוי כח מאת מנכ"ל המשרד לענייני דתות; יועצת ראש הממשלה למעמד האשה - משקיפה; מנכ"ל רשות העתיקות; ראש לשכת הרב הראשי לישראל; עוזר מנכ"ל משרד ראש הממשלה ומרכזת הוועדה, עוזר ראשי ליועץ המשפטי, משרד ראש הממשלה.

25. סוכם: הכותל המערבי, רחבתו והסביב לו שייכים לכל יהודי באשר הוא יהודי וזכות התפילה בכותל המערבי וברחבתו שמורה לכולם.

עם זאת, הקדושה הנודעת לכותל המערבי על ידי עם ישראל, נפגעת על ידי מחלוקות, תגרות ושימוש בכח בשטחו, כפי שבית המשפט העליון עמד על כך, בפסק דינו בנושא זה.

חוות-הדעת המשטרית מצביעה על כך שגם היום לא השתנה המצב העובדתי בכותל, ואף הסדר המתייחס לחלוקת זמני התפילה לא ימנע פגיעה בסדר הציבורי בוודאות קרובה ביותר, ויש להדגיש, כי אין המדובר ביכולת ההשתלטות של המשטרה על המהומות, אלא במניעתן המכובדת; ומפני דרכי שלום נדרשים הצדדים לויתורים הדדיים.

כדי להגיע לאיזון הנדרש מהוועדה בהחלטת הממשלה, בין חופש הגישה לכותל לבין צמצום הפגיעה ברגשות המתפללים, לא מצאה הוועדה כי בשלה העת לאפשר תפילה ברחבת הכותל המערבי - גופא, אשר היא שונה מהתפילה המסורתית המקובלת בו. לפיכך בחנה הוועדה חלופות אחרות שיענו על צרכי הפונים:

- א. הפינה הדרום - מזרחית של חומת העיר העתיקה.
- ב. דרום הכותל המערבי, בתחומי הגן הארכיאולוגי.
- ג. שערי חולדה והמדרגות אליהם, בתחומי הגן הארכיאולוגי.
- ד. "הכותל הקטן".

הוועדה ממליצה על חלופה א'.

ראש לשכת הרב הראשי לישראל, הודיע כי ימציא בהקדם האפשרי (מיד לאחר הפסח) חוות-דעת הלכתית באשר לקדושה המיוחדת לחלופות אלה.

צילום רחבת הכותל וסביבות הר הבית מצ"ב ומסומן ח'

26. כאמור, הוועדה ממליצה לממשלה להקצות לנשות הכותל, וכן לאנשי המרכז לפלורליזם יהודי את הפינה הדרום - מזרחית של חומת העיר העתיקה ולהכשיר את השטח לצורך תפילה.

משרד לבטחון הפנים

המנהל הכללי

ירושלים, יא' בניסן התשנ"ו
31 במרץ 1996
146717

אל: מנכ"ל משרד ראש הממשלה

הנדון: ועדת מנכ"ל לנכ"ל לענין הסדרי תפילה בכותל המערבי

1. בהמשך לישיבת הוועדה מיום 26.2.96, ועל פי הסיכום שהתקבל באותה ישיבה, להלן עמדת מפכ"ל המשטרה ומפקד מחוז ירושלים, לאמור במכתב הפניה של באי כוח קבוצת הנשים, מיום 19.2.96:

2. תחילה יודגש כי, עמדת המשטרה כפי שתובא להלן ענינה רק בטענות המועלות ע"י ב"כ קבוצות הנשים באשר לחשלויות העשויות להיות לתפילת הנשים ברחבת הכותל.

כזכור, במכתבו של ממ"ז י-ם מיום 13.2.96 אל רכות הוועדה עו"ד שרה בן-שאול-וייס, היווה ממ"ז י-ם דעתו כי גם כיום קיום תפילה (ברחבת הכותל - ח.ק) בדרכן של הקבוצות המבקשות תיתפש כפרובוקציה בעיני הציבור הנוהג להתפלל במקום, תיפגע ברנשות המתפללים ותגרום להפרות סדר חמורות במקום.

הערכה זו התבססה על נסיון העבר.

3. ב"כ קבוצות הנשים טוענים במכתבם כי אין בהערכת המשטרה כדי לשלול לחלוטין את מימוש זכות התפילה במקום וכי על הוועדה למצוא את האיזון הראוי "בין זכות הנשים לבין רגשות המתפללים".

4. עמדת המשטרה כפי שבאה לידי ביטוי במכתב הנ"ל הינה הערכה מקצועית לקיומו או אי קיומו של חשש להפרת הסדר הציבורי והיקף ההפרה.

ההצעה לערוך איזון ראוי ע"י חלוקת זמני הגישה לכותל, אין לה השלכה לגבי עמדת המשטרה שכן, רחבת הכותל משמשת כמקום תפילה במשך רוב שעות היממה.

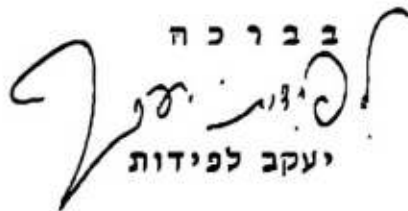
משרד לבטחון הפנים

המנהל הכללי

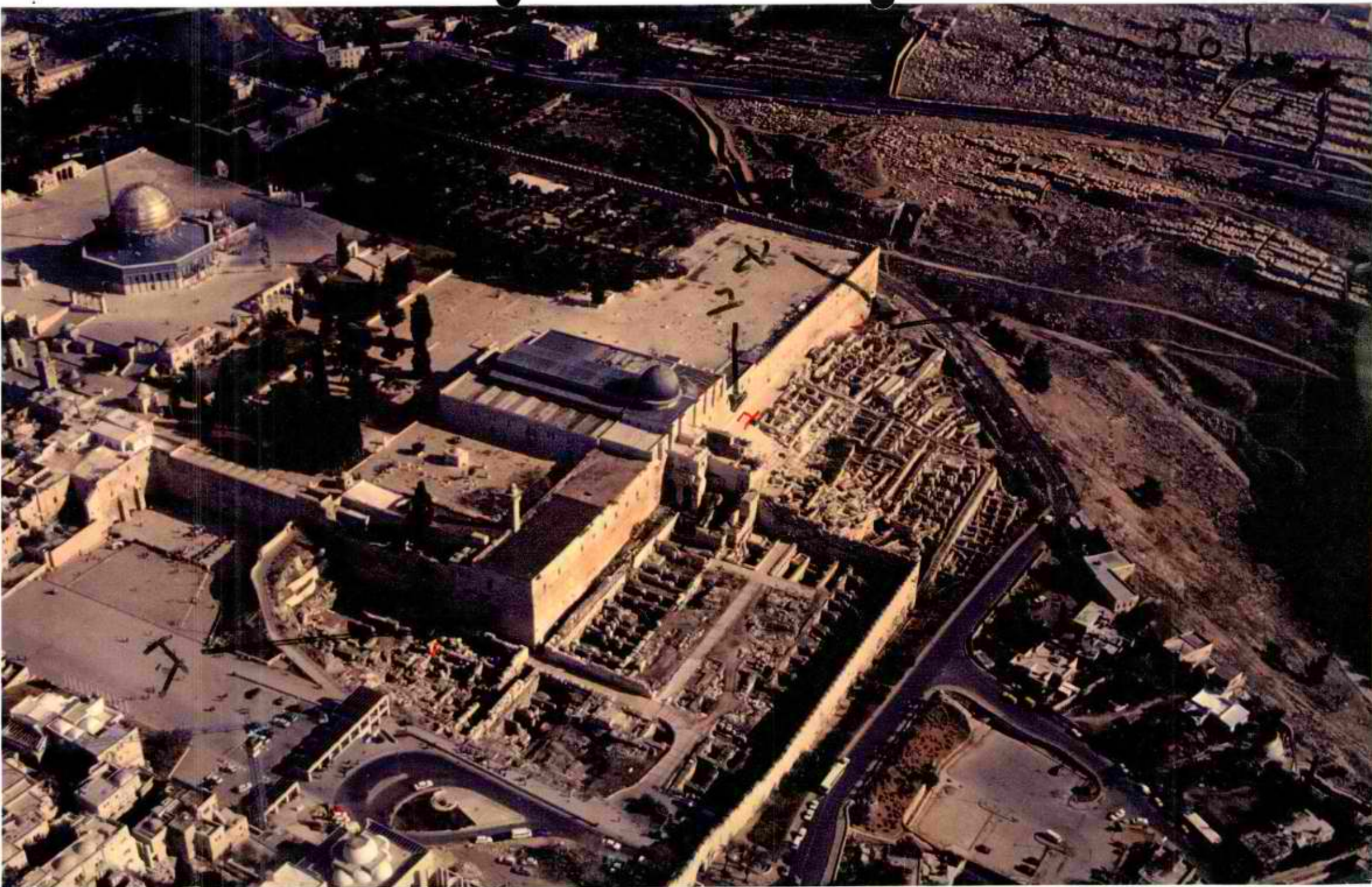
עם זאת, המשטרה תעשה כל הדרוש והניתן על מנת להבטיח את הסדר הציבורי בכל הסדר שיקבע ע"י הועדה.

כידוע קביעת הסדרי תפילה יחודיים לציבור כלשהו הינה בסמכות חממונה על המקומות הקדושים.

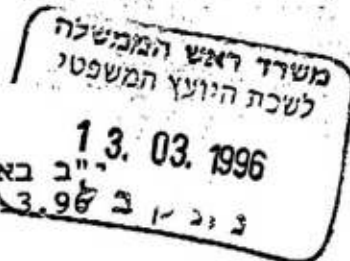
באשר לטענות לגבי המקומות החלופיים יצויין כי מפקד המחוז חיווה את דעתו לגבי אתרים ששמותיהם נמסרו לו ע"י הועדה, ואין לראות במקומות אלו כהצעות חלופיות של המשטרה.

בברכה

יעקב לפידות

העתק: השר לבטחון הפנים
מפכ"ל
ממ"ז י-ם

רשות העתיקות מרחב ירושלים

לכבוד
עו"ד שרה בן שאול (וייס)
מרכזת ועדת המנכ"לים להסדרי התפילה בכותל המערבי
לשכת היועץ המשפטי
משרד ראש הממשלה

שלום רב,

הנדון: חוות דעת רשות העתיקות - תוספת נתונים

בהמשך לחוות הדעת המפורטת של רשות העתיקות בנושא ולסיור שקיימה הועדה באתר חפירות הכותל ובעופל, ולאור הדיון שהתקיים בוועדה בתאריך 26.2.96, אבקש להביא לידיעת חברי הועדה את הנתונים הנוספים שלהלן בנוגע לאזור קשת רובינזון ודרום הכותל המערבי (חלופה ג' המפורטת בסעיף 3 של המצע לדיון מתאריך 21.2.96). נתונים אלו התבררו במהלך התקדמות החפירות והתכנון בשטח בשבועות האחרונים:

א. מן החפירות הולך ומתברר כי בצמוד לכותל המערבי לכל ארכו בקטע זה נבנו בימי הבית השני מבני חנויות, דבר המונע גישה ישירה אל הכותל עצמו.

ב. על פי תכנית הפיתוח, המבוססת על תוצאות החפירות, ישארו ריכוזים גדולים של אבני מפולת בשטח שמצפון לקשת רובינזון, דבר שימנע כל קרבת מבקרים אל הכותל.

ג. מסלול הביקור באתר, המתוכנן להיות נקודת המוקד של הנג הארכיאולוגי ומקום אליו יגיעו מאות אלפי מבקרים ותיירים בשנה, יתוכנן כמעבר חד סטרי, תוך נסיון לצמצם את משך שהיית המבקרים ברחוב ההרודיאני ובאזור קשת רובינזון בשל בעיות צפיפות והקושי בהכשרת תואי הליכה נוחים.

נתונים אלו, בנוסף לנתונים שכבר הוצגו בחות הדעת של רשות העתיקות, הופכים לדעתינו את החלופה הזו לבלתי ראלית לחלוטין כאפשרות למקום תפילה.

בברכה,

גדעון אבני
ארכיאולוג מרחב ירושלים

העתק: א. דרורי - מנכ"ל רשות העתיקות

וין, משיקר וארנסטוף
WINE, MISHEIKER & ERNSTOFF
משרד עורכי דין LAW OFFICES

Brian D. Wine
Jonathan E. Misheiker
Barry D. Ernstoff
Daphna Rotem
Joshua Peleg

Prof. Frances Raday, of Counsel
Meir Silverstone, of Counsel

בריאן ויין
יונתן משיקר
ברי ארנסטוף
דפנה רותם
יהושע פלג

פרופ' פרנסס רדאי
מאיר סילברסטון

18 במרץ 1996

36/ו

ל
ר
ק
ו

לכבוד
גב' שרה בן שאול וויס
רכות ועדת המנכ"לים לענין חסדרי התפילה בכותל המערבי
משרד ראש הממשלה
קרית הממשלה
ירושלים

ג.נ.

לאור מכתבך והאמור בו, קרי: כי הועדה ביקשה חוות דעת מגורמים שונים, ראינו לנכון לחזור ולבקש כי דבר זה לא יעכב את השגת המלצות הועדה. מועד קבלת המלצות הועדה הלקף זה מכבר ביום 2.1.96, אך מאחר והדיון בבית המשפט כבר נקבע ליום 14.4.96, לא פנינו לבית המשפט בנדון.

אנו נודה על קבלת המלצות הועדה לפחות מספר ימים לפני מועד הדיון בבית המשפט, על מנת שנוכל ללמוד את תוכן. נציין כי לאור הדחיות החוזרות ונשנות בהשגת המלצות הועדה לא נוכל לחשלים עם כל דחיה נוספת, וודאי בדאי עם כל נסיון לדחות את הדיון בבקשה לצו על-תנאי שנקבע ליום 14.4.90.

נודה לך אם תוכלי להעביר תוכן מכתבנו זה לחברי הועדה.

יונתן משיקר, ע"ד

פרופ' פרנסס רדאי, ע"ד

jm/sara

1855

משרד לבטחון הפנים

המנהל הכללי

ירושלים, יא' בניסן התשנ"ו
31 במרץ 1996
146717

אל: מנכ"ל משרד ראש הממשלה

הנדון: ועדת מנכ"ל לניסוח הסדרי תפילה בכותל המערבי

1. בהמשך לישיבת הוועדה מיום 26.2.96, ועל פי הסיכום שהתקבל באותה ישיבה, להלן עמדת מפכ"ל המשטרה ומפקד מחוז ירושלים, לאמור במכתב הפניה של באי כוח קבוצת הנשים, מיום 19.2.96:
2. תחילה יודגש כי, עמדת המשטרה כפי שתובא להלן ענינה רק בטענות המועלות ע"י ב"כ קבוצות הנשים באשר לחשלוכות העשויות להיות לתפילת הנשים ברחבת הכותל.
- כזכור, במכתבו של ממ"ז י-ם מיום 18.2.96 אל רכזת הוועדה עו"ד שרה בן-שאול-וייס, חיווה ממ"ז י-ם דעתו כי - גם כיום קיום תפילה (ברחבת הכותל - ח.ק) בדרכן של הקבוצות המבקשות תיתפש כפרובוקציה בעיני הציבור הנוהג להתפלל במקום, תיפגע ברגשות המתפללים ותגרום להפרות סדר חמורות במקום.
- הערכה זו התבססה על נסיון העבר.
3. ב"כ קבוצות הנשים טוענים במכתבם כי אין בהערכת המשטרה כדי לשלול לחלוטין את מימוש זכות התפילה במקום וכי על הוועדה למצוא את האיזון הראוי "בין זכות הנשים לבין רגשות המתפללים".
4. עמדת המשטרה כפי שבאה לידי ביטוי במכתב הנ"ל הינה הערכה מקצועית לקיומו או אי קיומו של חשש להפרת הסדר הציבורי והיקף ההפרה.
- ההצעה לערוך איזון ראוי ע"י חלוקת זמני הגישה לכותל, אין לה השלכה לגבי עמדת המשטרה שכן, רחבת הכותל משמשת כמקום תפילה במשך רוב שעות היממה.

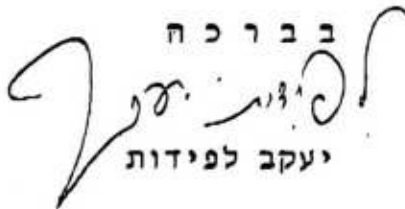
משרד לבטחון הפנים

המנהל הכללי

עם זאת, המשטרה תעשה כל הדרוש והניתן על מנת להבטיח את הסדר הציבורי בכל הסדר שיקבע ע"י הועדה.

כידוע קביעת הסדרי תפילה יחודיים לציבור כלשהו הינח בסמכות הממונה על המקומות הקדושים.

באשר לטענות לגבי המקומות החלופיים יצויין כי מפקד המחוז חיווה את דעתו לגבי אתרים ששמותיהם נמסרו לו ע"י הועדה, ואין לראות במקומות אלו כהצעות חלופיות של המשטרה.

בברכה

יעקב לפידות

העתק: השר לבטחון הפנים
מפכ"ל
ממ"ז י-ם

8

משרד ראש הממשלה

חיועץ המשפטי

ירושלים, כ"ח באדר התשנ"ו
19 במרץ 1996

תיק: 4

אל: מר יעקב לפידות, מנכ"ל המשרד לבטחון פנים

הנדון: ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

בהמשך לסיכום הדיון בוועדה, מיום 26.2.96, הריני להזכיר כי יש להמציא לוועדה חוות-דעת מנומקת בחתימת מנכ"ל המשטרה ובאישור השר, עד ליום 25.2.96.

ב ב ר כ ה

שרה בן שאול (ויס), עו"ד
עוזר ראשי חיועץ המשפטי

8

משרד ראש הממשלה
היועץ המשפטי

ירושלים, כ"א באדר התשנ"ו
12 במרץ 1996

תיק: 4

לכבוד
הרב אורי רגב, עו"ד
ראש המרכז לפלורליזם יהודי
רחוב המלך דוד 13
ירושלים 94101

הנדון: ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

בהתאם לסיכום דיון הוועדה, מיום 26.2.96, המצ"ב, הריני להודיעכם כי
השגותיכם למצע לדיון של הוועדה הובאו בפני הוועדה ונדונו לגופן.

משום כך נדרשים הגופים השונים להשלמות בחוות הדעת שהגישו.

הוועדה תתכנס שוב מייד עם קבלת חוות הדעת המושלמות, כדי לדון בהסדרי
התפילה.

ב ב ר כ ה

שרה בן שאול (ויס), עו"ד
עוזר ראשי ליועץ המשפטי

העתק: חברי הוועדה

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, י"ג באדר התשנ"ו
4 במרץ 1996

תיק: 4

אל: פרופ' פרנסס רדאי, עו"ד
יונתן מישקר, עו"ד
ויין, מישקר וארנסטוף

הנדון: ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

בהתאם לסיכום דיון הוועדה, מיום 26.2.96, המצ"ב, הריני להודיעכם כי
השגותיכם למצע לדיון של הוועדה הובאו בפני הוועדה ונדונו לגופן.

משום כך נדרשים הגופים השונים להשלמות בחוות הדעת שהגישו.

הוועדה תתכנס שוב מייד עם קבלת חוות הדעת המושלמות, כדי לדון בהסדרי
התפילה.

ב ב ר כ ה

שרה בן שאול (ויס), עו"ד
עוזר ראשי היועץ המשפטי

העתק: חברי הוועדה

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, י"ג באדר התשנ"ו
4 במרץ 1996

תיק: 4

ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

סיכום דיון מיום 26.2.96

נוכחים:

מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מנכ"ל המשרד לביטחון פנים
מנכ"ל המשרד לענייני דתות
סוּטלנה אלכסנדרוב, יועצת ראה"מ למעמד האשה
אחז בן-ארי, היועץ המשפטי, משרד ראה"מ
עו"ד נילי ארד, משנה לפרקליט המדינה (מנהלי תחיקתי)
עו"ד חנה קלר, היועצת המשפטית, המשרד לביטחון פנים
עודד וינר, מנכ"ל המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים
גדעון אבני, ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות
אורן יוניוב, עוזר מנכ"ל משרד ראה"מ
רפאל דיין, עוזר הרב הראשי הרשל"צ
הרב רפאל פרנק, עוזר הרב הראשי
עו"ד שרה בן-שאול(ויס), הלשכה המשפטית, משרד ראה"מ ומרכזת הוועדה

סוכם:

- (א) מנכ"ל המשרד לביטחון פנים ימציא לוועדה חוות-דעת מנומקת בחתימת מפכ"ל המשטרה ובאישור השר, תוך 30 יום מיום הדיון.
- (ב) ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות יגיש לוועדה נייר מוסמך המפרט את תכנונו המדויק (ככל האפשר) של הגן הארכיאולוגי.
- (ג) מרכזת הוועדה תכתוב ל"נשות הכותל" ולמרכז לפלורליזם יהודי כי השגותיהם על המצע לדיון, כפי שהובעו בכתב הובאו בפני הוועדה, והן נבחנות לגופן.
- (ד) הוועדה תכונס עם קבלת חוות הדעת הנ"ל.

רשמה: שרה בן-שאול (ויס)

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, י"ג באדר התשנ"ו
4 במרץ 1996

תיק: 4

אל: פרופ' פרנסס רדאי, עו"ד
יונתן מישקר, עו"ד
ויון, מישקר וארנסטוף

הנדון: ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

בהתאם לסיכום דיון הוועדה, מיום 26.2.96, המצ"ב, הריני להודיעכם כי השגותיכם למצע לדיון של הוועדה הובאו בפני הוועדה ונדונו לגופן.

משום כך נדרשים הגופים השונים להשלמות בחוות הדעת שהגישו.

הוועדה תתכנס שוב מייד עם קבלת חוות-הדעת המושלמות, כדי לדון בהסדרי התפילה.

ב ב ר כ ה

שרה בן שאול (ויס), עו"ד
עוזר ראשי ליועץ המשפטי

העתק: חברי הוועדה

משרד ראש הממשלה

היועץ המשפטי

ירושלים, י"ג באדר התשנ"ו
4 במרץ 1996

תיק: 4

ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

סיכום דיון מיום 26.2.96

נוכחים:

מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מנכ"ל המשרד לביטחון פנים
מנכ"ל המשרד לענייני דתות
סוּטלנָה אלכסנדרוב, יועצת ראה"מ למעמד האשה
אחז בן-ארי, היועץ המשפטי, משרד ראה"מ
עו"ד נילי ארד, משנה לפרקליט המדינה (מנהלי תחקיטי)
עו"ד חנה קלר, היועצת המשפטית, המשרד לביטחון פנים
עודד וינר, מנכ"ל המרכז הארצי לפיתוח המקומות הקדושים
גדעון אבני, ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות
אורן יוניוב, עוזר מנכ"ל משרד ראה"מ
רפאל דיין, עוזר הרב הראשי הרשל"צ
הרב רפאל פרנק, עוזר הרב הראשי
עו"ד שרה בן-שאול(ויס), הלשכה המשפטית, משרד ראה"מ ומרכזת הוועדה

סוכם:

- (א) מנכ"ל המשרד לביטחון פנים ימציא לוועדה חוות-דעת מנומקת בחתימת מפכ"ל המשטרה ובאישור השר, תוך 30 יום מיום הדיון.
- (ב) ארכיאולוג מרחב ירושלים, רשות העתיקות יגיש לוועדה נייר מוסמך המפרט את תכנונו המדויק (ככל האפשר) של הגן הארכיאולוגי.
- (ג) מרכזת הוועדה תכתוב ל"נשות הכותל" ולמרכז לפלורליזם יהודי כי השגותיהם על המצע לדיון, כפי שהובעו בכתב הובאו בפני הוועדה, והן נבחנות לגופן.
- (ד) הוועדה תכונס עם קבלת חוות הדעת הנ"ל.

רשמה: שרה בן-שאול (ויס)

מלכת פ.

26/2

מלכת

לך

צבי מלכת

אוריאל

תורה קרי

נתיב יצא

היה צד

לפני יצא

ישראל פתח

זוהי ויז

לצד אורי

אוריאל מלכת

מלכת

לפי מלכת

מלכת מלכת

מלכת

מלכת

מלכת - (מלכת מלכת מלכת)

מלכת מלכת (מלכת מלכת)

מלכת מלכת מלכת

מלכת מלכת מלכת

מלכת מלכת מלכת

מלכת מלכת מלכת

מלכת מלכת מלכת

מלכת מלכת

מלכת

מלכת מלכת

1923

1923

1923

1923

1923

1923

1923

ס'כ' ד'ו'

ג'ט' ל'ד' - י'ג' כ'ט'ג' נ'ת' ד'ע'ט'ג' י'ל'ס'כ'ו' מ'ד'ו'ס'
 ד'צ'ט'ט'ג' נ'ט' ד'ס'ט'ט'ג' ד'ק'ט'ג' נ'ט' נ'ט' מ'ט'ג' מ'פ'י'ט'ג'
 ד'ט'ג' ד'ט'ט'ג' ד'ט'ג' ל'ט'ט'ג' ד'ט'ג' מ'ט'ג' ד'ט'ג'.

ח'ס'ר' ד'ט'ט'ט'ט'ג' ל'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ג'.
 ה'ל'ט' ו'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג' (ד'ט'ג')
 ד'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ג'
 ד'ט'ט'ט'ג' ל'ט'ט'ט'ג'.

ל'ט'ט'ג' ד'ט'ג' ! ד'ט'ג' ל'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג'.
 א'ט'ט'ג' ! א'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ג' ל'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ג' ד'ט'ג' ד'ט'ג'
 ל'ט'ט'ג', ל'ט'ג' ד'ט'ג' ד'ט'ג' א'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ג'
 א'ט'ט'ט'ט'ג' ! ד'ט'ג' ד'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ג' ל'ט'ג'
 ד'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג'
 ד'ט'ט'ט'ט'ג' - ד'ט'ט'ט'ט'ג'.
 ד'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג'.
 ד'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג' ד'ט'ט'ט'ט'ג'.

5/19 5/21

1. $\frac{1}{x^2} = x^{-2}$
 $\frac{d}{dx} x^{-2} = -2x^{-3} = -\frac{2}{x^3}$

17/11/21

אבידניאל קיין אויף חוש מקל - בתולות
המפץ ובילוי רגל, ח' 30 יום מילת.

$\frac{1}{\sqrt{n}} \sum_{i=1}^n X_i$

אשר, הולל, ארן, יצחק - אל

1927-1928

גדעלן האבן: האבן (11) ביהמה געטלעכע

...auf die ...

13/10/2017

וין, מישיקר וארנסטוף
WINE, MISHEIKER & ERNSTOFF
 LAW OFFICES
 משרד עורכי דין

Brian D. Wine
 Jonathan E. Misheiker
 Barry D. Ernstoff
 Daphna Rotem
 Joshua Peleg

Prof. Frances Raday, of Counsel
 Meir Silverstone, of Counsel

בריאן וין
 יונתן מישיקר
 ברי ארנסטוף
 דפנה רותם
 יהושע פלג

פרופ' פרנסס רדאי
 מאיר סילברסטון

22 בפברואר 1996
 36/נ

לכבוד
 מנכ"ל משרד ראש הממשלה
 מנכ"ל משרד הדתות
 מנכ"ל משרד הפנים
 מנכ"ל משרד המשטרה
 היועץ המשפטי, משרד ראש הממשלה
 יועצת ראש הממשלה למעמד האשה
 גב' שרה בן שאול (וייס), עו"ד, מרכזת הועדה
 א.ג.ג.,

הנדון: הערות בענין מצע לדיון - הבהרת מושגים

1. במכתבנו מיום 19.2.96 השתמשנו בביטוי "תפילה אורטודוקסית" בסעיף 1.1 ד. יש לחזור ולהבהיר כפי שכבר מופיע ממסמכינו הקודמים, שהכוונה - לתפילה בקבוצה, בקול רם, יחד עם ספר תורה וטלית.
2. לענין סעיף 2.2. למכתבנו הנ"ל, מובן מאליו שהקצבת הזמנים המוגדרים מוכרחים להיות קבועים על ידי הועדה באופן שנותן הזדמנות סבירה והוגנת לנשים להתפלל כאשר הביצוע בלבד יהיה באמצעות הממונה על הכותל. אם הועדה תראה לנכון לאמץ פתרון זה - אנו מבקשים הזדמנות להישמע בענין השעות.

בכבוד רב,

יונתן מישיקר, עו"ד

פרופ' פרנסס רדאי, עו"ד

העתקים: הלקוחות

jmikotell

הכלל הנ"ל -
כלל

משרד ראש הממשלה
לשכת היועץ המשפטי
ירושלים
נשלח מפקס: 02-610618
טלפון: 02-705464

תנאים:

ל:

מאת:

נשלח לפקס:

מס' דפים כולל דף זה:

בערכה

י.ב. י'ס"ח / י"ז י' קל"ט אר"י. י"ז י' קל"ט אר"י.

אמנון אריק

אמנון אריק
כלכלה
ג'תופה
אשמן אריק

ירושלים, כ"א בשבט התשנ"ו
11 בפברואר 1996

תיק: 4

ועדת המנהלים לעניין השדרי התפילה בכותל המערבי

מצע לדיון

1. מכיוון שמתברר כי רחבת הכותל המערבי המזכרת חינה בעייתית ביותר לסתרון, עקב התנגדותם הנמרצת של המתפללים הקבועים במקום, פנתה הוועדה לפתרונות נוספים אפשריים.
2. לאחר סיורים מספר בכותל המערבי ובתחנתו, וכן הדבריות עם גורמים שונים חנוגים בדבר, בהם רשות העתיקות והתורה לפיתוח מורח ירושלים, הארמאות על השטחים שמסביב לכותל, נבחר מספר תלופות:
 - א. דרום הכותל המערבי, בתחומי חגן הארכיאולוגי.
 - ב. שער חולדה והמדרגות אליהם בתחומי חגן הארכיאולוגי.
 - ג. הפינה הדרום מזרחית של חומת העיר העתיקה.
 - ד. "הכותל הקטן".

עמדת רשות העתיקות (כפי שנמסרה בכתב, ביום 10.1.96), חיתה, "כי אין לחקצות שטח כל שהוא מן השטחים המיועדים לן הארכיאולוגי".

במידה ולא תתקבל עמדת רשות העתיקות, מוצעת על ידה שלוש אלטרנטיבות:

N

זכרנו היסטוריה של
ביתנו. על פניו
היה חלק מן העיר העתיקה, אולם נמצאת מתחת לנקודת הכניסה
בשטחים אל חצר. חצי הכפר היה לפרט מלכות וולסלי
כחלק מן השטח של חצי הכפר. חצי הכפר נחלק לחלקים
בבית העיר. על פניו של הכפר.

$\frac{1}{\sqrt{2}}$
 $\frac{1}{\sqrt{2}}$

2

שטח זה, המצוי בתוך תחומי תען וחכמיסח אליו חיא בתשלום, תוכנן לחיות לב ליבו של המפתח חתיירותי ומוקד לביקורים חמוניים של קבוצות תיירים.

לא נראה שבשטח זה אפשר יהיה לקיים תפילות בצורה כל שחיה.

לא נראה שבשטח זה אפשר יהיה לקיים תפילות בעזרה כל שחיה.
ההנהלה וסתח מערת וולסלם הנגשר לעיון כי העולם ומסוב להיה
יחסיק לפתור עתה נספלה להא מסוב מסולה סכנה מספ זאם
גאופס

מחיר קופון 3 שקלים בן זמנים, תשלום 91919 :תשלום 705403 :מספר 610518

אחריהם המאמץ
לכלל גם את
ע'יה חוסה

מה קראו, מן, ווייסן.

יתכן ותחלופה הראשונה עדיפה מאחר וכמותה בחלופה זו קיימת גישה קלה ונוחה
מכביש העופל, חשטה מצוי במקום אסטרטגי ובסמוך לשרידים המרשימים של כתלי חר
הבית שהשתמרו על אבניהן המקוריות שמימם הבית השני. בחיות שטח זה נחוץ לתרום
שחכניסה אליו הייבת בתשלום, לא יפריע השימוש באתר זה לצרכי תפילה ולתפסוד
תגן הארכיאולוגי באתר תיירות מרכזי.

2. כמו כן, קיימת האפשרות של "כוחות קטן", המגויס ברובו הוותיקי (ל) ~~היחידה עטרת כהניס~~ המורחב המסד ישיר של כוחות המערבי שלשם הכניסה מצפון לרחבת הכותל מבצעות מנהרות הכותל, ומיד לאחריו. בקו אחרון, (כוחות הקטן).

יש לציון כי יש צורך בתכנית האזור (ניקוי השטח, חיזוק מבנים מסוכנים, ואם אפשרי מבחינה אדריכלית - גם הרחבת הרחבה). המדובר בעלות של כ-1,250,000 ש"ח, והרחבת הרחבה - בעוד כמיליון ש"ח. לוד, יו"ר ~~הוועדה~~ מסר נתונים אלה וחסיף, כי גורם חזמן אינו מהווה בעיה כיוון שבחנת "אור ירוק" - מדובר באנץ' קטן ביותר להכשרה חנ"ל.

על הוועדה לחכרע על איזו מהתחלופות המוצעות תבחר להצביע במעודפת.

היאבנה

2. לעבדי וואס דינדיג איז מיין שוועסטער און יענע.

מכתב לר"מ, שמואל וקורס ספרות תניינאית
בולגו כ בזמבול, השנים

אויב ווילן - ווילן בעסן
אויב ווילן - ווילן בעסן

חלבה - בוויזור
הזמן.

מח' קבלה 5 סדרת 20 מוסד, תשל"ח 705463 :מסמך 610418

אברהם פסח! אברהם פסח!

פיתוח מזרח ירושלים בע"מ
EAST JERUSALEM DEVELOPMENT LTD.

20.2.96

לכבוד
 עו"ד שרה בן שאול-וייס
 משרד רוה"מ
בפקסימיליה
 ח.ג.

הנדון: הנשים הרפורמיות

קראתי בחפתעה היום בעתון הארץ (20.2) שהמשטרה גורסת שתפילה בכותל הקטן "מהווה... סיכון בטחוני גבוה, עקב המצאותו בלב אוכלוסייה מוסלמית עוינת וסמוך להר הבית".

והמחשבה עברה בליבי, אולי הועדה תמצא כותל שאינו סמוך להר הבית... וכאמור בהערותי הקודמות המקום משמש לתפילה מידי יום, מוצב לידו שוטר בכל עת וחלק נכבד מסביבתו יהודים דווקא.

בכבוד רב,
 יגאל ארנון
 יו"ר הדירקטוריון

ויין, מישיקר וארנסטוף
WINE, MISHEIKER & ERNSTOFF
משרד עורכי דין LAW OFFICES

Brian D. Wine
Jonathan E. Misheiker
Barry D. Ernstoff
Daphna Rotem
Joshua Peleg

Prof. Frances Raday, of Counsel
Meir Silverstone, of Counsel

בריאן ויין
יונתן מישיקר
ברי ארנסטוף
דפנה רותם
יהושע פלג

פרופ' פרנסס רדאי
מאיר סילברסטון

19 בפברואר 1996

לכבוד
מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מנכ"ל משרד הדתות
מנכ"ל משרד הפנים
מנכ"ל משרד המשטרה
✓ היועץ המשפטי, משרד ראש הממשלה
יועצת ראש הממשלה למעמד האשה
גב' שרה בן שאול (וייס), עו"ד, מרכזת הועדה

ג.א.נ.

הנדון: הערות בענין מצע לדיון

1. ההנחה העומדת ביסוד המצע לדיון היא שאין מקום לשקול פתרון ברחבת הכותל המערבי. הנחה זו איננה מקובלת עלינו כלל ועיקר.
- אין צורך בשום נימוקים להתנגדותנו, כי היא נובעת באופן בולט וברור מכל ההליכים של 8 השנים שעברו, אולם לשם הסדר הטוב נביא להלן את הנימוקים העיקריים.
- (א) ההנחה מונעת מהוועדה לבחון את הסוגיה המונחת על שולחנה והיא בקשתן של נשות הכותל להתפלל ברחבת הכותל המערבי.
- (ב) הפנייה לבג"צ של נשות הכותל לא היתה נחוצה כדי לקבל אישור להתפלל במקום אחר בירושלים - שם התפילה, הטכס והתיירות מותרים ללא צורך באישור מיוחד של הממונה על הכותל.
- (ג) ההנחה איננה עומדת במבחן פסק הדין בבג"צ 2579/89, 2410/90.
- (ד) ההנחה שאין אפשרות לתת לנשים יהודיות לגשת לרחבת הכותל ולהתפלל שם - בעזרת הנשים, בתפילה אורתודוקסית מותרת על פי דעת מומחים להלכה כמוגשת לבג"צ - היא הנחה בלתי סבירה באופן קיצוני ומפלה.
- (ה) ההצעה להרחיק את הנשים מרחבת הכותל למקומות אחרים היא משפילה, מכאיבה, ומהווה צו גירוש מהעם היהודי ויש בה משום נסיון להפוך אותן יהודים מסוג נחות.

2. אנחנו מצפים שהועדה תדון בפתרון האפשרי ברחבת הכותל המערבי, כדלקמן:

(א) השופט שמגר קבע שיש למצוא פתרון שיקיים את חופש הגישה לכותל ויצמצם פגיעה אפשרית ברגשות המתפללים.

בהנחה זו יש איזון בין זכות הנשים לבין רגשות המתפללים. אין בשום פנים ואופן אישור לתת עדיפות מוחלטת לרגשות המתפללים בדרך של שלילת זכות הגישה של הנשים.

(ב) הדרך לאיזון הראוי היא בחלוקת זמני הגישה לכותל. כך, יוכל הממונה על הכותל להקציב זמנים מוגדרים לתפילת נשות הכותל וידעו על כך המתפללים המתנגדים לתפילתן ולא יבואו בשעה זו, או יתפללו הם בבית הכנסת במנהרת הכותל, משם לא יראו ולא ישמעו את הנשים המתפללות.

(ג) אפילו במערת המכפלה - שם מדובר ברגשות מתפללים מדתות שונות במסגרת סכסוך אלים בין עמים, על רקע איום של טרור וזום מוסלמי ובמקום בו היה טבח של מתפללים מוסלמים על ידי יהודי - שתי הקבוצות מחלקות את המקום והזמן. שם, לא הוחלט על הרחקת מתפללים של אחת הדתות כדי לספק את דרישותיהם של המתפללים אחרים.

3. אנו מוחים על כך שהוועדה הסתמכה, בדחיית האפשרות של תפילת נשות הכותל ברחבת הכותל, על הערכת המשטרה שרחבת הכותל המערבי הינה "בעייתית ביותר". נפרט:

(א) יש לייחס להערכת המשטרה שאין היא מסוגלת לשמור על הסדר הציבורי, חשיבות רק לצורך קביעת הגבולות למימוש זכויות יסוד האדם אך לא עד כדי שלילתן לחלוטין. אין לקבל טענה מעין זו של המשטרה כמצדיקה שלילת זכויות יסוד האדם במדינה דמוקרטית. בענייננו זוהי הסוגיה: לנשות הכותל יש זכות יסוד להתפלל ברחבת הכותל המהווה מרכז דתי, לאומי ותרבותי לעם ישראל, אליו הן שייכות. המקום - הכותל - הוא חלק אינטגרלי מזכות יסוד זו ולכן אין לשמוע את הטענה שכל נסיון להנות מהזכות ברחבת הכותל נדון לשלילה מטעמי האיום להפרת שלום הציבור על ידי אחרים ומשום חוסר היכולת של המשטרה - לטענתה, והטענה לא סבירה בעינינו - לבלום איום זה.

(ב) תפקיד המשטרה הוא להגן על אזרחים בפני אלימות, כולל אלימות פונדמנטליסטית-דתית.

(ג) כאשר המשטרה טוענת שהיא איננה מסוגלת לאפשר לקבוצת נשים להתפלל בזמנים קבועים מראש ברחבת הכותל המערבי, היא בעצם מודה שהמשטר הדמוקרטי במדינת ישראל פשט את הרגל.

4. לענין "הפתרונות הנוספים" - בלי לגרוע מכל האמור לעיל לענין חוסר הרלבנטיות המוחלט של פתרונות אלה לבעיה המוצבת לפני הוועדה ומתוך האילוץ שעל אף בקשותינו לא הומצא ולנו תשריט האתרים או חוות הדעת עליהם מבוססת המצע - נעיר את הערותינו כדלקמן:

(א) כללית, בודאי שלא היה כל צורך לנשות הכותל לגשת לבג"צ או לוועדה הנכבדה כדי לקבל רשות להתפלל במקומות אלה ה"מוצעים" לדיון בוועדה. כפי שידוע לחברי הוועדה, אין כל מגבלה על תיירות, טקס או תפילה במקומות אלה.

(ב) הצעת הכותל הדרומי בסמוך לפינה הדרומית המזרחית של הר הבית ממחישה את הרצון לדחוק את נשות הכותל מרחבת הכותל המערבי עד כמה שאפשר.

(ג) ההצעה של הכותל הדרומי על מדרגות חולדה לוקה מאותה בעייתיות שדבקה בהצעה של הכותל הדרומי בסמוך לפינה הדרומית-מזרחית, וממחישה את חוסר הרגישות המוחלט של חברי הוועדה לבקשתן של נשות הכותל להתפלל כיהודיות וכחלק מהעם היהודי באתר החשוב ביותר לעם היהודי.

(ד) אין מקום להתייחס להצעת האיזור מצפון לקשת רובינסון כפי שהוצגה במצע כי המסקנה מראש, במצע עצמו, היא ש"אין אפשרות לקיים תפילות בצורה כלשהי" שם. יש להעיר שמכל המקומות שהוצעו מחוץ לרחבת הכותל, איזור זה הוא האזור היחיד הצמוד לרחבת הכותל המערבי אשר יכול היה לאפשר תפילה של קבוצות בגודל בינוני של בין 50 ל-100 מתפללים, אך כדי להפוך את המקום לפתרון של ממש, צריך רצון והשקעה שמקומם לא יכירם במצע.

(ה) התגובה שלנו להצעת "הכותל הקטן" המצוי ברובע המוסלמי הינה באופן פשוט ביותר תדהמה. העובדה שהצעה זו מצויה בין הפתרונות אותם תשקול הועדה וביניהם היא תכריע, כאשר רחבת הכותל המערבי הוצאה מכלל אפשרות, מדגימה את הגישה הצינית והבלתי סבירה של הועדה לענייננו ואנו יכולים רק למחות על כך נמרצות.

בכבוד רב,

יונתן משיקר, עו"ד

frikotel

פרופ' פרנסס רדאי, עו"ד

וין, משיקר וארנסטוף
WINE, MISHEIKER & ERNSTOFF
משרד עורכי דין LAW OFFICES

Brian D. Wine
Jonathan E. Misheiker
Barry D. Ernstoff
Daphna Rotem
Joshua Peleg

Prof. Frances Raday, of Counsel
Meir Silverstone, of Counsel

בריאן וין
יונתן משיקר
ברי ארנסטוף
דפנה רותם
יהושע פלג

פרופ' פרנסס רדאי
מאיר סילברסטון

19 בפברואר 1996

לכבוד
מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מנכ"ל משרד הדתות
מנכ"ל משרד הפנים
מנכ"ל משרד המשטרה
היועץ המשפטי, משרד ראש הממשלה
יועצת ראש הממשלה למעמד האשה
גב' שרה בן שאול (וייס), עו"ד, מרכזת הועדה ✓

ג.א.נ.

הנדון: הערות בענין מצע לדיון

1. ההנחה העומדת ביסוד המצע לדיון היא שאין מקום לשקול פתרון ברחבת הכותל המערבי. הנחה זו איננה מקובלת עלינו כלל ועיקר.

אין צורך בשום נימוקים להתנגדותנו, כי היא נובעת באופן בולט וברור מכל ההליכים של 8 השנים שעברו, אולם לשם הסדר הטוב נביא להלן את הנימוקים העיקריים.

(א) ההנחה מונעת מהוועדה לבחון את הסוגיה המונחת על שולחנה והיא בקשתן של נשות הכותל להתפלל ברחבת הכותל המערבי.

(ב) הפנייה לבג"צ של נשות הכותל לא היתה נחוצה כדי לקבל אישור להתפלל במקום אחר בירושלים - שם התפילה, הטכס והתיירות מותרים ללא צורך באישור מיוחד של הממונה על הכותל.

(ג) ההנחה איננה עומדת במבחן פסק הדין בבג"צ 2410/90, 2579/89.

(ד) ההנחה שאין אפשרות לתת לנשים יהודיות לגשת לרחבת הכותל ולהתפלל שם - בעזרת הנשים, בתפילה אורטודוקסית מותרת על פי דעת מומחים להלכה כמוגשת לבג"צ - היא הנחה בלתי סבירה באופן קיצוני ומפלה.

(ה) ההצעה להרחיק את הנשים מרחבת הכותל למקומות אחרים היא משפילה, מכאיבה, ומהווה צו גירוש מהעם היהודי ויש בה משום נסיון להפוך אותן יהודים מסוג נחות.

2. אנחנו מצפים שהוועדה תדון בפתרון האפשרי ברחבת הכותל המערבי, כדלקמן:

(א) השופט שמגר קבע שיש למצוא פתרון שיקיים את חופש הגישה לכותל ויצמצם פגיעה אפשרית ברגשות המתפללים.

בהנחה זו יש איזון בין זכות הנשים לבין רגשות המתפללים. אין בשום פנים ואופן אישור לתת עדיפות מוחלטת לרגשות המתפללים בדרך של שלילת זכות הגישה של הנשים.

(ב) הדרך לאיזון הראוי היא בחלוקת זמני הגישה לכותל. כך, יוכל הממונה על הכותל להקציב זמנים מוגדרים לתפילת נשות הכותל וידעו על כך המתפללים המתנגדים לתפילתן ולא יבואו בשעה זו, או יתפללו הם בבית הכנסת במנהרת הכותל, משם לא יראו ולא ישמעו את הנשים המתפללות.

(ג) אפילו במערת המכפלה - שם מדובר ברגשות מתפללים מדתות שונות במסגרת סכסוך אלים בין עמים, על רקע איום של טרור וזום מוסלמי ובמקום בו היה טבח של מתפללים מוסלמים על ידי יהודי - שתי הקבוצות מחלקות את המקום והזמן. שם, לא הוחלט על הרחקת מתפללים של אחת הדתות כדי לספק את דרישותיהם של המתפללים אחרים.

3. אנו מוחים על כך שהוועדה הסתמכה, בדחיית האפשרות של תפילת נשות הכותל ברחבת הכותל, על הערכת המשטרה שרחבת הכותל המערבי הינה "בעייתית ביותר". נפרט:

(א) יש לייחס להערכת המשטרה שאין היא מסוגלת לשמור על הסדר הציבורי, חשיבות רק לצורך קביעת הגבולות למימוש זכויות יסוד האדם אך לא עד כדי שלילתן לחלוטין. אין לקבל טענה מעין זו של המשטרה כמצדיקה שלילת זכויות יסוד האדם במדינה דמוקרטית. בענייננו זוהי הסוגיה: לנשות הכותל יש זכות יסוד להתפלל ברחבת הכותל המהווה מרכז דתי, לאומי ותרבותי לעם ישראל, אליו הן שייכות. המקום - הכותל - הוא חלק אינטגרלי מזכות יסוד זו ולכן אין לשמוע את הטענה שכל נסיון להנות מהזכות ברחבת הכותל נדון לשלילה מטעמי האיום להפרת שלום הציבור על ידי אחרים ומשום חוסר היכולת של המשטרה - לטענתה, והטענה לא סבירה בעינינו - לבלום איום זה.

(ב) תפקיד המשטרה הוא להגן על אזרחים בפני אלימות, כולל אלימות פונדמנטליסטית-דתית.

(ג) כאשר המשטרה טוענת שהיא איננה מסוגלת לאפשר לקבוצת נשים להתפלל בזמנים קבועים מראש ברחבת הכותל המערבי, היא בעצם מודה שהמשטר הדמוקרטי במדינת ישראל פשט את הרגל.

4. לענין "הפתרונות הנוספים" - בלי לגרוע מכל האמור לעיל לענין חוסר הרלבנטיות המוחלט של פתרונות אלה לבעיה המוצבת לפני הוועדה ומתוך האילוץ שעל אף בקשותינו לא הומצא ולנו תשריט האתרים או חוות הדעת עליהם מבוססת המצע - נעיר את הערותינו כדלקמן:

(א) כללית, בודאי שלא היה כל צורך לנשות הכותל לגשת לבג"צ או לוועדה הנכבדה כדי לקבל רשות להתפלל במקומות אלה ה"מוצעים" לדיון בוועדה. כפי שידוע לחברי הוועדה, אין כל מגבלה על תיירות, טקס או תפילה במקומות אלה.

(ב) הצעת הכותל הדרומי בסמוך לפינה הדרומית המזרחית של הר הבית ממחישה את הרצון לדחוק את נשות הכותל מרחבת הכותל המערבי עד כמה שאפשר.

(ג) ההצעה של הכותל הדרומי על מדרגות חולדה לוקה מאותה בעייתיות שדבקה בהצעה של הכותל הדרומי בסמוך לפינה הדרומית-מזרחית, וממחישה את חוסר הרגישות המוחלט של חברי הוועדה לבקשתן של נשות הכותל להתפלל כיהודיות וכחלק מהעם היהודי באתר החשוב ביותר לעם היהודי.

(ד) אין מקום להתייחס להצעת האיזור מצפון לקשת רובינסון כפי שהוצגה במצע כי המסקנה מראש, במצע עצמו, היא ש"אין אפשרות לקיים תפילות בצורה כלשהי" שם. יש להעיר שמכל המקומות שהוצעו מחוץ לרחבת הכותל, איזור זה הוא האזור היחיד הצמוד לרחבת הכותל המערבי אשר יכול היה לאפשר תפילה של קבוצות בגודל בינוני של בין 50 ל-100 מתפללים, אך כדי להפוך את המקום לפתרון של ממש, צריך רצון והשקעה שמקומם לא יכירם במצע.

(ה) התגובה שלנו להצעת "הכותל הקטן" המצוי ברובע המוסלמי הינה באופן פשוט ביותר תדהמה. העובדה שהצעה זו מצויה בין הפתרונות אותם תשקול הועדה וביניהם היא תכריע, כאשר רחבת הכותל המערבי הוצאה מכלל אפשרות, מדגימה את הגישה הצינית והבלתי סבירה של הועדה לענייננו ואנו יכולים רק למחות על כך נמרצות.

בכבוד רב,

יונתן משיקר, עו"ד

frkotel

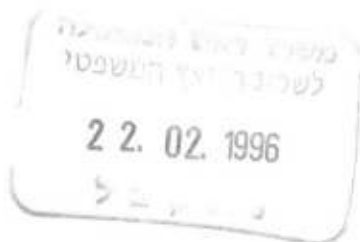
פרופ' פרנסס רדאי, עו"ד

המרכז לפלורליזם יהודי

The Israel Religious Action Center

לשוויון ערך האדם, צדק חברתי וסובלנות דתית
For Human Equality, Social Justice, Religious Tolerance

ירושלים, כה' בשבט תשנ"ו
15 בפברואר 1996
[0243]

לכבוד
עו"ד שרה בן שאול-וייס
לשכת היועץ המשפטי
משרד ראש הממשלה
פקס: 610618

שלום רב!

הנדון: המצע לדיון בוועדת המנכ"לים לענין הסדרי התפילה בכותל המערבי

1. אני מאשר בתודה קבלת המצע לדיון שבנדון, והריני מתכבד להעביר אליך, ובאמצעותך לידיעת הוועדה, את תגובתנו השוללת מכל וכל ה"פתרונות האפשריים" המועלים במסמך.
2. המצע לדיון מתעלם הן מן הטיעונים והחומר שהצגנו בפני ועדת המנכ"לים (גם אם בהרכב חסר ביותר) והן מן ההנחיה הכלולה בפסק דינו של כבוד בית המשפט העליון בבג"צ 257/89. נראה שנקודת המוצא בפועל של כותבי המצע לדיון היתה אימוץ דעת המיעוט (בשאלות מהותיות) של כב' השופט אלון, ואין בה מענה לציפייה שביסוד מינוי הוועדה, היינו - "להגיע לפתרון שיקיים את חופש הגישה לכותל ויצמצם פגיעה ברגשות המתפללים". (מדברי כבוד הנשיא שמגר בע' 121 לפסה"ד).
3. א. איני מוצא צורך, בשלב זה, להכנס לניתוח משפטי נוסף של פסה"ד הנ"ל והתשתית המשפטית האחרת הצריכה לענין, ודי אם אדגיש כי איננו רואה כיצד מתיישב המצע לדיון עם העולה במקובץ מניתוח הסוגיה מהבטיה המשפטית. חזקה עליכם שתנחו את הוועדה הנכבדה באשר לצורך כי המלצותיה יעמדו במבחן משפטי ולא יתנו משקל יתר לשיקולים זרים הסותרים את ערכי היסוד של שיטת המשפט בישראל.
- ב. אבקש רק להזכיר עוד, בהקשר זה, את דעתו של פרופ' שמעון שטרית, השר לעניני דתות, כפי שהוצג עולה ממחקרו בנושא חופש המצפון והדת (עבודת מוסמך, בהדרכתו של פרופ' קלינגהופר, מאי 1970, בע' 149-150): "משרד הדתות קבע מחיצה בכותל המפרידה בין הגברים והנשים הבאים אל הכותל, לפי המסורת היהודית האורתודוקסית. לעניות דעתנו, יש בכך משום שלילת האפשרות מבני העדה הרפורמים לקיים תפילה במקום הקדוש גם לבניה כמנהגם (גברים ונשים יחד), והסדר זה אינו מתיישב עם חופש הפולחן... אם תשמע דעתנו, יש לפסול תקנות שיקפחו את הזרמים הלא - אורתודוקסים, במקרה זה ע"י שלילת האפשרות להתפלל כמנהגם ליד הכותל, להיותן פוגעות בחופש הדת... הפתרון הנראה לנו סביר בנסיבות הענין הוא שמירת חלק אחד, קטן, באזור הכותל, שבו יוכלו הרוצים בכך להתפלל גברים ונשים זה בצד זה, כמנהגם".
4. תגובתי מבוססת על הפרטים הכלולים במצע לדיון, שכן לצערי לא מצאתם לנכון להביא לידיעתנו את חו"ד הרבנים הראשיים, רשות העתיקות, המשטרה וכדומה, ועל כך אין לנו אלא מה שעניינו ראוות בסיכום התמציתי שהובא במצע לדיון:

- א. 1. את דרישתנו העקרונית והמעשית דוחה המסמך מכללא באופן לקוני, בצינו בראשית הדברים כי: "הינה בעייתית ביותר לפתרון, ע"פ הערכת המשטרה, חוות דעתם של הרבנים הראשיים לישראל והתרשמות חברי הוועדה, עקב התנגדותם הנחרצת של המתפללים הקבועים במקום".
 2. אינני יודע אם המלים "בעייתית ביותר" עשויות לסמן פתח תקווה לשיקול מחודש של עמדתכם, לאור היות הפתרונות האחרים המוצעים בלתי קבילים ו/או בלתי מעשיים לחלוטין.
 3. הסיבה היחידה הנזכרת במפורש בפסקה לקונית זו הינה "התנגדותם הנחרצת של המתפללים הקבועים במקום", והפועל היוצא הוא שלהתנגדות האורתודוקסית משקל מכריע ובלעדי בשלילת זכות הגישה וחופש הפולחן הן של מרשי, המייצגים מליוני יהודים ברחבי העולם, והן של "נשות הכותל". עמדה זו אינה מקובלת עלינו, וספק - לאור הדברים הכלולים בפסיקת בג"צ בנדון - אם תהיה מקובלת על בית המשפט.
 4. אינני יודע מה טיב ופרטי "התרשמות חברי הוועדה" הנזכרת, ואוכל להתייחס אליה ביתר פרוט וענייניות אם תיידעונו אודותיה ביתר הרחבה. אם משמעותה כניעה לאיום באלומות חרדית, הרי המדובר במתן פרס לאלמים, ומדיניות מעין זו ראויה לכל גנאי.
- ב. אשר לדרום הכותל המערבי, שבנסיבות שונות היה אולי יכול לבוא בחשבון, הרי תיאור האתר המופיע במסמך הופך אפשרות זו לבלתי מעשית לחלוטין.
- ג. אשר לכותל הדרומי, בין באזור שערי חולדה ובין בפינה הדרום-מזרחית של חומת העיר העתיקה, איננו יכולים להשלים עם אפשרות זו, שכל יעודה הוא להרחיק אותנו אל "מחוץ לגדר", שלא בטווח ראייה או שמיעה של החרדים שאת רגשותיהם רואה הוועדה לנגד עיניה כחזות הכל, ללא כל ניסיון לאזן השיקולים והערכים הנוגדים כהמלצת בית המשפט. אתרים אלה אינם אתרי ההתכנסות הלאומית, ולא עליהם נסבו דברי בית המשפט ואינם נשוא מבוקשם של מרשינו. הרחקתם של מרשינו לאתרים אלה משמעו התייחסות אליהם כאל "יהודים מסוג ב'", עמה לא נוכל להשלים.
 - ד. אשר ל"כותל הקטן", חלים עליו הדברים האמורים לעיל וכן תמיהה גדולה האמנם סבורה הוועדה שברובע המוסלמי יתאפשר חופש פולחן ליהודים ביתר סבירות וביתר פתיחות מאשר באתר המקובל להתכנסותם של יהודים. בהתחשב בנסיבות הפוליטיות, במיוחד בעת האחרונה, קשה להאמין שרעיון מעין זה מועלה ברצינות כפתרון לבעיה שהוצגה בפני הוועדה.
5. לאור כל האמור לעיל, אינני יכול לראות את ה"מצע לדיון" כמעלה פתרון אפשרי מבחינת מרשי, והפתרון הראוי היחיד לדעתנו הוא מציאת דרכי חלוקת זמנים או חלוקת שטחים ברחבת הכותל, כפי שהצענו בפני הוועדה.

בכבוד רב,
הרב אורי רגב, עו"ד

ירושלים, א' באדר התשנ"ו
21 בפברואר 1996

תיק: 4

ועדת המנכ"לים לעניין הסדרי התפילה בכותל המערבי

מצע לדיון

1. מכיוון שמתברר כי רחבת הכותל המערבי המוכרזת הינה בעייתית ביותר לפתרון, ע"פ הערכת המשטרה, חוות דעתם של הרבנים הראשיים לישראל והתרשמות חברי הוועדה, עקב התנגדותם הנחרצת של המתפללים הקבועים במקום, פנתה הוועדה לפתרונות נוספים אפשריים.

2. לאחר סיורים מספר בכותל המערבי וברחבתו, וכן הדבריות עם גורמים שונים הנוגעים בדבר, בהם רשות העתיקות והחברה לפיתוח מזרח ירושלים, האחראיות על השטחים שמסביב לכותל, נבחנו מספר חלופות:

א. דרום הכותל המערבי, בתחומי הגן הארכיאולוגי.

ב. שערי חולדה והמדרגות אליהם בתחומי הגן הארכיאולוגי.

ג. הפינה הדרום מזרחית של חומת העיר העתיקה.

ד. "הכותל הקטן".

עמדת רשות העתיקות (כפי שנמסרה בכתב, ביום 10.1.96), היתה, "כי אין להקצות שטח כל שהוא מן השטחים המיועדים לגן הארכיאולוגי".

3. עם זאת, נבחנו החלופות המוצעות, גם לאור חוות הדעת המשטרתית:

א. בכותל הדרומי, בסמוך לפינה הדרומית מזרחית של הר הבית:

שטח זה תחום מצפון על ידי הכותל הדרומי של הר הבית. בנקודה זו השתמרה הבנייה ההרודיאנית המקורית לגובה ניכר. זהו למעשה הקטע השמור ביותר של הבנייה מימי הבית השני סביב כתלי הר הבית. במזרחו תחום השטח על ידי חומה עבה, העוברת בסמוך לכביש העופל וניגשת לפינה הדרומית מזרחית של הר הבית, היא חומת העיר מן התקופה הביזנטית. על פי תכנית הפיתוח הקיימת של הגן הארכיאולוגי מתוכננת בשטח זה רחבה פתוחה לציבור הניגשת אל חומות הר הבית, כחלק ממערכת

הכניסה המזרחית אל הגן. הגישה לרחבה זו תהיה דרך שביל הולכי רגל המוליך ממצפור יד אבשלום הסמוך, על כביש העופל. הרחבה המתוכננת היא חלק מן הגן הארכיאולוגי, אולם נמצאת מחוץ לנקודת הכניסה בתשלום אל הגן.

לדעת הרשות, חלופה זו עדיפה מאחר וכאמור, קיימת גישה קלה ונוחה מכביש העופל, השטח מצוי במקום אטרקטיבי ובסמוך לשרידים המרשימים של כתלי הר הבית שהשתמרו על אבניהן המקוריות שמימי הבית השני. בהיות שטח זה מחוץ לתחום שהכניסה אליו חייבת בתשלום, לא יפריע השימוש באתר זה לצרכי תפילה ולתפקוד הגן הארכיאולוגי כאתר תיירות מרכזי, וכן ניתן לקיים במקום תפילה תקינה, על פי חו"ד המשטרה. על פי הערכת החברה לפיתוח מזרח ירושלים אכשרת תעלה כמליון עד מליון וחצי דולר, וזמן אכשרתו כחצי שנה.

ב. בכותל הדרומי, על מדרגות חולדה

גרם המדרגות המונומנטלי, המוליך אל שערי חולדה והכותל הדרומי הוא אחד השרידים המרשימים של הבנייה ההרודיאנית סביב הבית. מן הכותל הדרומי השתמר בקטע זה רק נדבך אחד של הבנייה ההרודיאנית המקורית. יתרת גובה הכותל, המהווה גם את הקיר הדרומי של מסגד אל-אקצא, הוא מתקופות מאוחרות יותר. שטח זה, המצוי בתוך תחומי הגן הארכיאולוגי והכניסה אליו כרוכה בתשלום, משמש כבר היום לתפילות מזדמנות וטקסי בר מצווה שנערכים על ידי המבקרים במקום. זהו אחד החלקים המתוירים ביותר בתוך הגן הארכיאולוגי, ומידי פעם מתקיימות בו גם תפילות של מבקרים נוצרים, המזהים במקום זה את הנקודה בה הפך ישו הנוצרי את שולחנות החלפנים היהודים, כמסופר בברית החדשה.

יש לציין, כי ע"פ הערכת המשטרה, ניתן לקיים במקום זה תפילה תקינה.

ג. מצפון לקשת רובינזון שבסמוך לפינה הדרומית מערבית של הר הבית:

באזור זה הולך ונחשף הרחוב מתקופת הורדוס. על פי התכנון הקיים, יישארו במפלס הרחוב מספר ערמות של אבני מפולת, כחלק מהמחשת חורבן הבית השני והריסת כתלי הבית על ידי הרומאים. דבר זה יגביל את גישת המבקרים אל הכותל עצמו ויצמצם את תחום המעבר לאורך הרחוב ההרודיאני.

שטח זה, המצוי בתוך תחומי הגן והכניסה אליו היא בתשלום, תוכנן להיות לב ליבו של המתחם התיירותי ומוקד לביקורים המוניים של קבוצות תיירים.

העבודות במקום נערכות במסגרת של תכנית עבודה מאושרת ע"י גורמים ממלכתיים / עירוניים והתחייבות חוזית חתומה עם תורם.

וכן תאריך שנתיים נוספות לפחות, כאשר בסיומן, לא ברור אם תהיה גישה חפשית לכותל.

לא נראה שבשטח זה אפשר יהיה לקיים תפילות בצורה כל שהיא, גם לפי הערכת המשטרה.

ד. כמו כן, קיימת האפשרות של ה"כותל הקטן", המצוי ברובע המוסלמי (ליד ישיבת עטרת כוהנים), המהווה המשך ישיר של הכותל המערבי (ולשם המחשה - מצפון לרחבת הכותל מצויות מנהרות הכותל, ומיד לאחריו, בקו אווירי, הכותל הקטן). יש לציין כי יש צורך בהכשרת האזור (ניקוי השטח, חיזוק מבנים מסוכנים, ואם אפשרי מבחינה אדריכלית - גם הרחבת הרחבה). המדובר בעלות של כ-1,250,000 ש"ח, והרחבת הרחבה - בעוד כמליון ש"ח. עו"ד לורך, יו"ר החברה לפיתוח מזרח ירושלים, מסר נתונים אלה והוסיף, כי גורם הזמן אינו מהווה בעיה כיוון שבהנתן "אור ירוק" - מדובר בזמן קצר ביותר להכשרה הנ"ל. לעומת זאת, להערכת המשטרה, מהווה התפילה במקום זה סיכון ביטחוני גבוה, עקב הימצאותו בלב אוכלוסייה מוסלמית עוינת וסמוך לכניסה להר הבית.

4. על הוועדה להכריע על איזו מהחלופות המוצעות תבחר להצביע כמועדפת.

המרכז לפלורליזם יהודי

The Israel Religious Action Center

לשוויון ערך האדם, צדק חברתי וסובלנות דתית
For Human Equality, Social Justice, Religious Tolerance

ירושלים, כח' בשבט תשנ"ו
15 בפברואר 1996
[0243]

לכבוד
עו"ד שרה בן שאול-וייס
לשכת היועץ המשפטי
משרד ראש הממשלה
פקס: 610618

שלום רב!

הנדון: המצע לדיון בוועדת המנכ"לים לענין הסדרי התפילה בכותל המערבי

1. אני מאשר בתודה קבלת המצע לדיון שבנדון, והריני מתכבד לחעביר אליך, ובאמצעותך ליריעת הוועדה, את תגובתנו: השוללת מכל וכל ח"פ"תרוגות האפשריים" המועלים במסמך.
2. המצע לדיון מתעלם הן מן הטיעונים והחומר שהצגנו בפני ועדת המנכ"לים (גם אם בהרכב חסר ביותר) והן מן ההנחיה הכלולה בפסק דינו של כבוד בית המשפט העליון בבג"צ 257/89. נראה שנקודת המוצא בפועל של כותבי המצע לדיון חיתה אימוץ דעת חמיעוט (בשאלות מחותיות) של כב' השופט אלון, ואין בה מענה לציפייה שביסוד מינוי הוועדה, היינו - "להגיע לפתרון שיקיים את חופש הגישה לכותל ויצמצם פגיעה ברגשות המתפללים". (מדברי כבוד הנשיא שמגר בע' 121 לפסח"ד).
3. א. איני מוצא צורך, בשלב זה, להכנס לגיתות משפטי נוסף של פסח"ד הנ"ל והתשתית המשפטית האחרת הצריכה לענין, ודי אם אדגיש כי איננו רואה כיצד מתיישב המצע לדיון עם העולה במקובץ מניית חסוגיה מחבטיה המשפטיים. חזקה עליכם שתנחו את הוועדה הנכבדה באשר לצורך כל חמלצותיה יעמדו במבחן משפטי ולא יתנו משקל יתר לשיקולים זרים הסותרים אונ ערכי חיסוד של שיטת המשפט בישראל.
- ב. אבקש רק לחזכיר עוד, בהקשר זה, את דעתו של פרופ' שמעון שטרית, חשר לעניני דתות, כפי שהוצא עולה ממחקרו בנושא חופש המצפון וחדות (עבודת מוסמך, בהדרכתו של פרופ' קלינגהופר, מאי 1970, בע' 149-150): "משרד חדות קבע מחיצה בכותל המפרידה בין הגברים והנשים הבאים אל הכותל, לפי חמסורת היהודית האורתודוכסית. לעניות דעתנו, יש בכך משום שלילת האפשרות מבני חעדה חרפורמים לקיים תפילה במקום הקדוש גם לבניה כמנהגם (גברים ונשים יחד), והסדר זה אינו מתיישב עם חופש הפולחן... אם תשמע דעתנו, יש לפסול תקנות שיקפחו את הזרמים חלא - אורתודוכסים, במקרה זה ע"י שלילת האפשרות להתפלל כמנהגם ליד הכותל, להיותן פוגעות בחופש הדת... הפתרון הנראה לנו סביר בנסיבות הענין הוא שמירת חלק אחד, קטן, באזור הכותל, שבו יוכלו הרוצים בכך לחתפלל גברים ונשים זה בצד זה, כמנהגם".
4. תגובתי מבוססת על חפרטים הכלולים במצע לדיון, שכן לצערי לא מצאתם לנכון להביא לידיעתנו את חוו"ד חרבנים הראשיים, רשות חעתיקות, חמטרה וכדומה, ועל כך אין לנו חלא מה שעניינו רואות בסיכום התמציתי שחובא במצע לדיון:

- א. 1. את דרישתנו העקרונית והמעשית דוחה חמסמך מכללא באופן לקוני, בצינו בראשית הדברים כי: "חינה בעייתית ביותר לפתרון, ע"פ הערכת המשטרה, חוות דעתם של הרבנים הראשיים לישראל והתרשמות חברי הוועדה, עקב התנגדותם הנחרצת של חתמפללים הקבועים במקום".
2. איננו יודע אם המלים "בעייתית ביותר" עשויות לסמן פתח תקווה לשיקול מחודש של עמדתכם, לאור היות הפתרונות האחרים המוצעים בלתי קבילים ו/או בלתי מעשיים לחלוטין.
3. הסיבה היחידה חנוכרת במפורש בפסקה לקונית זו חינה "התנגדותם הנחרצת של המתפללים הקבועים במקום", והפועל היוצא הוא שלחתנגדות האורתודוכסית משקל מכריע ובלעדי בשלילת זכות הגישה וחופש הפולחן חן של מרשי, המייצגים מליוני יהודים ברחבי העולם, והן של "נשות הכותל". עמדה זו אינה מקובלת עלינו, וספק - לאור הדברים הכלולים בפסיקת בג"צ בנדון - אם תהיה מקובלת על בית המשפט.
4. איננו יודע מה טיב ופרטי "התרשמות חברי הוועדה" חנוכרת, ואוכל לחתייחס אליה ביתר פרוט וענייניות אם תיידענו אודותיה ביתר הרחבה. אם משמעותה כניעה לאיום באלומות חרדית, הרי המדובר במתן פרס לאלמים, ומדיניות מעין זו ראויה לכל גנאי.
- ב. אשר לדרום הכותל המערבי, שבנסיבות שונות היה אולי יכול לבוא בחשבון, הרי תיאור האתר המופיע במסמך חופך אפשרות זו לבלתי מעשית לחלוטין.
- ג. אשר לכותל הדרומי, בין באזור שערי חולדה ובין בפינה הדרום-מזרחית של חומת העיר העתיקה, איננו יכולים להשלים עם אפשרות זו, שכל יעודה הוא להרחיק אותנו אל "מחוץ לגדר", שלא בטווח ראייה או שמיעה של החרדים שאת רגשותיהם רואה הועדה לנגד עיניה בחזות הכל, ללא כל ניסיון לאזן השיקולים והערכים חנוגדים כחמלצת בית המשפט. אתרים אלה אינם אתרי התכנסות חלומית, ולא עליהם נסבו דברי בית המשפט ואינם נשוא מבוקשם של מרשינו. חרזקתם של מרשנו לאתרים אלה משמעו חתייחסות אליהם כאל "יהודים מסוג ב'", עמה לא נוכל להשלים.
- ד. אשר ל"כותל הקטן", חלים עליו הדברים האמורים לעיל וכן תמיהה גדולה האמנם סבורה הועדה שברובע המוסלמי יתאפשר חופש פולחן ליהודים ביתר סבירות וביתר פתיחות מאשר באתר המקובל להתכנסותם של יהודים. בהתחשב בנסיבות הפוליטיות, במיוחד בעת האחרונה, קשה להאמין שרעיון מעין זה מועלה ברצינות כפתרון לבעיה שחוצנה בפני הועדה.
5. לאור כל האמור לעיל, איננו יכול לראות את ה"מצע לדיון" כמעלה פתרון אפשרי מבחינת מרשי, והפתרון הראוי חיחיד לדעתנו הוא מציאת דרכי חלוקת זמנים או חלוקת שטחים ברחבת הכותל, כפי שהצענו בפני הועדה.

בכבוד רב,
הרב אורי רגב, עו"ד

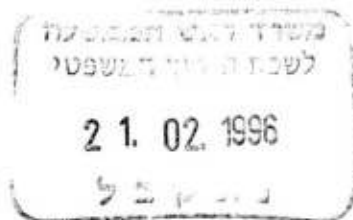
וין, משיקר וארנסטוף
WINE, MISHEIKER & ERNSTOFF
משרד עורכי דין
LAW OFFICES

Brian D. Wine
Jonathan E. Misheiker
Barry D. Ernstoff
Daphna Rotem
Joshua Peleg

Prof. Frances Raday, of Counsel
Meir Silverstone, of Counsel

בריאן וין
יונתן משיקר
ברי ארנסטוף
דפנה רותם
יהושע פלג

פרופ' פרנסס רדאי
מאיר סילברסטון

19 בפברואר 1996

לכבוד
מנכ"ל משרד ראש הממשלה
מנכ"ל משרד הדתות
מנכ"ל משרד הפנים
מנכ"ל משרד המשטרה
היועץ המשפטי, משרד ראש הממשלה
יועצת ראש הממשלה למעמד האשה
גב' שרה בן שאול (וייס), עו"ד, מרכזת הועדה ✓

ג.א.ג.

הנדון: הערות בענין מצע לדיון

1. ההנחה העומדת ביסוד המצע לדיון היא שאין מקום לשקול פתרון ברחבת הכותל המערבי. הנחה זו איננה מקובלת עלינו כלל ועיקר.

אין צורך בשום נימוקים להתנגדותנו, כי היא נובעת באופן בולט וברור מכל ההליכים של 8 השנים שעברו, אולם לשם הסדר הטוב נביא להלן את הנימוקים העיקריים.

(א) ההנחה מונעת מהוועדה לבחון את הסוגיה המונחת על שולחנה והיא בקשתן של נשות הכותל להתפלל ברחבת הכותל המערבי.

(ב) הפנייה לבג"צ של נשות הכותל לא היתה נחוצה כדי לקבל אישור להתפלל במקום אחר בירושלים - שם התפילה, הטכס והתיירות מותרים ללא צורך באישור מיוחד של הממונה על הכותל.

(ג) ההנחה איננה עומדת במבחן פסק הדין בבג"צ 2579/89, 2410/90.

(ד) ההנחה שאין אפשרות לתת לנשים יהודיות לגשת לרחבת הכותל ולהתפלל שם - בעזרת הנשים, בתפילה אורטודוקסית מותרת על פי דעת מומחים להלכה כמוגשת לבג"צ - היא הנחה בלתי סבירה באופן קיצוני ומפלה.

(ה) ההצעה להרחיק את הנשים מרחבת הכותל למקומות אחרים היא משפילה, מכאיבה, ומהווה צו גירוש מהעם היהודי ויש בה משום נסיון להפוך אותן יהודים מסוג נחות.

2. אנחנו מצפים שהועדה תדון בפתרון האפשרי ברחבת הכותל המערבי, כדלקמן:

(א) השופט שמגר קבע שיש למצוא פתרון שיקיים את חופש הגישה לכותל ויצמצם פגיעה אפשרית ברגשות המתפללים.

בהנחה זו יש איזון בין זכות הנשים לבין רגשות המתפללים. אין בשום פנים ואופן אישור לתת עדיפות מוחלטת לרגשות המתפללים בדרך של שלילת זכות הגישה של הנשים.

(ב) הדרך לאיזון הראוי היא בחלוקת זמני הגישה לכותל. כך, יוכל הממונה על הכותל להקציב זמנים מוגדרים לתפילת נשות הכותל וידעו על כך המתפללים המתנגדים לתפילתן ולא יבואו בשעה זו, או יתפללו הם בבית הכנסת במנהרת הכותל, משם לא יראו ולא ישמעו את הנשים המתפללות.

(ג) אפילו במערת המכפלה - שם מדובר ברגשות מתפללים מדתות שונות במסגרת סכסוך אלים בין עמים, על רקע איום של טרור וזיז מוסלמי ובמקום בו היה טבח של מתפללים מוסלמים על ידי יהודי - שתי הקבוצות מחלקות את המקום והזמן. שם, לא הוחלט על הרחקת מתפללים של אחת הדתות כדי לספק את דרישותיהם של המתפללים אחרים.

3. אנו מוחים על כך שהוועדה הסתמכה, בדחיית האפשרות של תפילת נשות הכותל ברחבת הכותל, על הערכת המשטרה שרחבת הכותל המערבי הינה "בעייתית ביותר". נפרט:

(א) יש לייחס להערכת המשטרה שאין היא מסוגלת לשמור על הסדר הציבורי, חשיבות רק לצורך קביעת הגבולות למימוש זכויות יסוד האדם אך לא עד כדי שלילתן לחלוטין. אין לקבל טענה מעין זו של המשטרה כמצדיקה שלילת זכויות יסוד האדם במדינה דמוקרטית. בענייננו זוהי הסוגיה: לנשות הכותל יש זכות יסוד להתפלל ברחבת הכותל המהווה מרכז דתי, לאומי ותרבותי לעם ישראל, אליו הן שייכות. המקום - הכותל - הוא חלק אינטגרלי מזכות יסוד זו ולכן אין לשמוע את הטענה שכל נסיון להנות מהזכות ברחבת הכותל נדון לשלילה מטעמי האיום להפרת שלום הציבור על ידי אחרים ומשום חוסר היכולת של המשטרה - לטענתה, והטענה לא סבירה בעינינו - לבלום איום זה.

(ב) תפקיד המשטרה הוא להגן על אזרחים בפני אלימות, כולל אלימות פונדמנטליסטית-דתית.

(ג) כאשר המשטרה טוענת שהיא איננה מסוגלת לאפשר לקבוצת נשים להתפלל בזמנים קבועים מראש ברחבת הכותל המערבי, היא בעצם מודה שהמשטר הדמוקרטי במדינת ישראל פשט את הרגל.

4. לענין "הפתרונות הנוספים" - בלי לגרוע מכל האמור לעיל לענין חוסר הרלבנטיות המוחלט של פתרונות אלה לבעיה המוצבת לפני הוועדה ומתוך האילוץ שעל אף בקשותינו לא הומצא ולנו תשריט האתרים או חוות הדעת עליהם מבוססת המצע - נעיר את הערותינו כדלקמן:

(א) כללית, בודאי שלא היה כל צורך לנשות הכותל לגשת לבג"צ או לוועדה הנכבדה כדי לקבל רשות להתפלל במקומות אלה ה"מוצעים" לדיון בוועדה. כפי שידוע לחברי הוועדה, אין כל מגבלה על תיירות, טקס או תפילה במקומות אלה.

(ב) הצעת הכותל הדרומי בסמוך לפינה הדרומית המזרחית של הר הבית ממחישה את הרצון לדחוק את נשות הכותל מרחבת הכותל המערבי עד כמה שאפשר.

(ג) ההצעה של הכותל הדרומי על מדרגות חולדה לוקה מאותה בעייתיות שדבקה בהצעה של הכותל הדרומי בסמוך לפינה הדרומית-מזרחית, וממחישה את חוסר הרגישות המוחלט של חברי הוועדה לבקשתן של נשות הכותל להתפלל כיהודיות וכחלק מהעם היהודי באתר החשוב ביותר לעם היהודי.

(ד) אין מקום להתייחס להצעת האיזור מצפון לקשת רובינסון כפי שהוצגה במצע כי המסקנה מראש, במצע עצמו, היא ש"אין אפשרות לקיים תפילות בצורה כלשהי" שם. יש להעיר שמכל המקומות שהוצעו מחוץ לרחבת הכותל, איזור זה הוא האזור היחיד הצמוד לרחבת הכותל המערבי אשר יכול היה לאפשר תפילה של קבוצות בגודל בינוני של בין 50 ל-100 מתפללים, אך כדי להפוך את המקום לפתרון של ממש, צריך רצון והשקעה שמקומם לא יכירם במצע.

(ה) התגובה שלנו להצעת "הכותל הקטן" המצוי ברובע המוסלמי הינה באופן פשוט ביותר תדהמה. העובדה שהצעה זו מצויה בין הפתרונות אותם תשקול הועדה וביניהם היא תכריע, כאשר רחבת הכותל המערבי הוצאה מכלל אפשרות, מדגימה את הגישה הצינית והבלתי סבירה של הועדה לענייננו ואנו יכולים רק למחות על כך נמרצות.

בכבוד רב,

יונתן משיקר, ע"ד

frkotel

2/127
פרופ' פרנסס רדאי, ע"ד

מטה מחוז ירושלים
לשכת מפקד המחוז
13 בפברואר 1996
752 0101/ס

לכבוד
עו"ד שרה בן שאול
לשכת יועמ"ש רוה"מ

13-8-96-ה בפקס

הנדון : ועדת מנכ"לים - תפילת נשים ברחבת הכותל

על פי בקשת הועדה להלן חוות דעת המשטרה לעניין השלכות התפילה על הסדר הציבורי בכל אחד מהמקומות הבאים :

- א. רחבת הכותל.
- ב. חפירות הכותל.
- ג. הכותל הקטן.
- ד. מדרגות שערי חולדה.
- ה. הפינה הדרום מזרחית של החומה.

א. הכותל המערבי : בעבר התקיימו מספר נסיונות של קבוצות נשים לקיים בכותל המערבי תפילה על פי דרכן ובשונה מהדרך המקובלת במקום. נסיונות אלו גרמו למהומות קשות ולהפרות סדר ציבורי ברחבת הכותל והדברים אף הגיעו לידי פיזור המתפללים בגז מדמיע. להערכת המשטרה גם כיום קיום תפילה בדרכן של הקבוצות המבקשות תתפס כפרובוקציה בעיני הציבור הנוהג להתפלל במקום, תפגע ברגשות המתפללים ותגרום להפרות סדר חמורות.

ב. חפירות הכותל : המקום המוצע הוא המשכו של הכותל המערבי הנמצא בקרוב לרחבת המתפללים ונצפה ע"י כל באי הכותל. להערכת המשטרה בקיום תפילה במקום תהא פגיעה ברגשות המתפללים בכותל והדבר יביא לעימותים ולהפרות סדר במקום.

ג. הכותל הקטן :

המשכו של הכותל המערבי, משמש כמקום תפילה ליהודים, ממוקם בלב סביבה מוסלמית עוינת בצמוד לכניסה להר הבית, בסמוך לו נמצאים משרדי הנהלת ישיבת עטרת כהנים ומגורי תלמידי הישיבה. קיום תפילה במקום זה, מעבר לחשש שתגרום לעימות בין המתפללים במקום, בדומה לתפילה בכותל המערבי ובחפירות הכותל, הרי שלאור מיקומו הייחודי והרגיש הפרוט סדר כנ"ל עלולות להצית גם את האוכלוסיה המוסלמית הנמצאת במקום ולגרום להפרות סדר חמורות גם בין יהודים לערבים. קרבת המקום להר הבית רק מגבירה את החשש ואת חומרת תוצאות הפרות הסדר.

ד. מדרגות שער חולדה, והפינה הדרום מזרחית של החומה :

על פי הערכת המשטרה במקומות אלה הסיכוי להפרות סדר על רקע תפילת הנשים הינו כמון ביותר, וע"כ שני מקומות אלו הינם המקומות המומלצים ע"י המשטרה לעריכת התפילה.

ב ב ר כ ה ,

אד"ה עמית, ניצב
מפקד מחוז ירושלים